

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๗๙

จดหมายเหตุวันวลิต

(ฉบับสมบูรณ์)

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายสงัด จันทราภัย

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๓

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๗๙

จดหมายเหตุวันวลิต

สำนักงานปลัดเลขาธิการรัฐมนตรี

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายสงัด จันทราภัย

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๗

คำนำ

นายบุญชู เจนพนัส ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้มาแจ้งแก่หัวหน้ากองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ขอให้ช่วยเลือกหนังสือที่จะพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสงัด จันทราวัย ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งกำหนดในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๗ ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร หัวหน้ากองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ได้เลือกเรื่องจดหมายเหตุวันวลิต ซึ่ง น.ส. นันทา สุกกุล ศ.บ. (โบราณคดี) ประจำแผนกแปลและเรียบเรียง กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เพิ่งแปลเสร็จใหม่ ๆ ให้ไปคัดเลือกรวมกับเรื่องอื่นอีก ๒-๓ เรื่อง ทางสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีอ่านตรวจดูแล้ว พอใจเรื่องจดหมายเหตุวันวลิต จึงขออนุญาตต่อกรมศิลปากรเพื่อจัดพิมพ์ขึ้นแจกในงานนี้ กรมศิลปากรไม่ขัดข้อง ยินดีอนุญาตให้พิมพ์ได้ทั้งประสงฆ์และจัดให้เป็นประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๗๕

หนังสือที่เรียกว่าจดหมายเหตุวันวลิตนี้ คือเรื่องราวที่เยเรเมียส ฟอน ฟลิท (Jeremais van Vliet) ได้เขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘๓ ตั้งชื่อเรื่องตามที่แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า The Historical Account of the War of Sucession following the death of King Pra Interajasia, 22nd King of Ayuthian Dynasty ต้นฉบับที่ เยเรเมียส ฟอน ฟลิท เขียนขึ้นนั้นเป็นภาษาฮอลันดา แต่ปรากฏว่าได้สูญหายไปกว่า ๓๐๐ ปี จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ศาสตราจารย์ญี่ปุ่นประจำมหาวิทยาลัยโตเกียว ชื่อ ไชอิชิ อิวาโอ (Sciichi Iwao) ได้ไปทำการตรวจค้นเอกสารที่กรุงเฮก ประเทศฮอลันดา จึงได้พบต้นฉบับภาษาฮอลันดา ฉบับนั้นเข้า

นายอับราฮัม เดอ วิเกอฟอร์ต (Abraham de Wicquefort) นักประวัติศาสตร์และผู้เขียนประวัติศาสตร์ประเทศฮอลันดา ได้แปลจากภาษาฮอลันดาเป็นภาษาฝรั่งเศส และนำออกตีพิมพ์ที่กรุงปารีสเมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๖ แต่ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสที่นายอับราฮัม เดอ วิเกอฟอร์ต แปลนั้น ศาสตราจารย์ ไชอิชิ อิวาโอ ได้เปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาฮอลันดาแล้ว ปรากฏว่ามีข้อผิดพลาดแตกต่างกันไปหลายประการ เช่นปีที่เขียนเรื่องก็ลงผิดกันไปถึง ๗ ปี คือในฉบับภาษาฮอลันดาลง ค.ศ. ๑๖๔๐ (พ.ศ. ๒๑๘๓) แต่ในฉบับภาษาฝรั่งเศสลง ค.ศ. ๑๖๔๗ (พ.ศ. ๒๑๙๐) ที่ผิดกันไปเช่นนี้ จะเป็นด้วยความพลั้งเผลอของโรงพิมพ์หรือของผู้แปล ไม่สามารถจะทราบได้ ซึ่งศาสตราจารย์ อิวาโอ ได้นำข้อผิดเพื่อนมาพิมพ์เปรียบเทียบไว้ในหนังสือ *The Toyo Bunko Sōkan* เล่ม ๑๔ ภาคผนวกพิเศษ พิมพ์ที่กรุงโตเกียวเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ แล้วต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๗๗ นายคับบลิว. เอช. มันดี (W.H. Mundie, M.A.) เจ้าของโรงพิมพ์และหนังสือพิมพ์บางกอกไทม์ ได้แปลจากฉบับภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษอีกทอดหนึ่ง และตั้งชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษว่า *Historical Account of Siam in The 17th Century* แล้วจัดพิมพ์ขึ้นที่กรุงเทพฯ ฯ ตามรับสั่งของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ต่อมาสยามสมาคมได้นำไปตีพิมพ์ในวารสารของสมาคม เล่มที่ ๓ ภาค ๒ ประจำเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๑ อีกครั้งหนึ่ง

โดยเฉพาะฉบับที่แปลออกเป็นภาษาไทยนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อทรงดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสภา ได้โปรดให้ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) แปลจากฉบับภาษาอังกฤษของนายคับบลิว. เอช. มันดี แต่ขุนวิจิตรมาตรา

กิดงานอย่างอื่นเสีย จึงแปลไม่จบ กงแปลได้เพียง ๔ หน้าเท่านั้น เรื่องที่ขุณวิจิตรมาตราแปลออกเป็นภาษาไทยนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ โปรดให้ตั้งชื่อสั้น ๆ เพื่อให้จดจำได้ง่ายว่า “จดหมายเหตุวันวลิต” ซึ่งได้เรียกติดปากกันมาจนถึงเวลาปัจจุบัน จดหมายเหตุดังกล่าวนี้ได้นำออกตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในงานศพ คุณหญิงทิพย์ สุรพันธุ์พิสุทธิ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นหนังสือขนาด ๑๖ หน้ายก รวม ๓๑ หน้า และต่อมาได้พิมพ์อีกเป็นครั้งที่สอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ หัวหน้ากองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ จึงได้ให้ น.ส. นันทา สุกกุล ศ.บ. (โบราณคดี) แปลออกเป็นภาษาไทยตั้งแต่ต้นจนจบ และได้ขอให้ นางชูศรี สวัสดิสงคราม (อ.บ., ป.ม., M.A.) หัวหน้าแผนกหนังสือตัวพิมพ์ กองหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งเดิมเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกแปล กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ช่วยตรวจแก้ นางชูศรี สวัสดิสงคราม ก็รับตรวจแก้ให้ด้วยความเต็มใจ กรมศิลปากรจึงขอถือโอกาสขอบคุณนางชูศรี สวัสดิสงคราม ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เยเรเมียส ฟอน ฟลิท ผู้เขียนจดหมายเหตุวันวลิตนี้ เกิดที่เมืองช็ิดัม (Schiedam) ประเทศฮอลันดา เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๕ ในขณะที่เป็นหนุ่มได้เข้าทำงานอยู่ในบริษัทอีสต์อินเดียของฮอลันดาที่เมืองรอตเตอร์ดัม รวมทั้งพี่น้องของเขาก็คงมี ๒ คนด้วย ต่อมาใน พ.ศ. ๒๑๗๑ บริษัทอีสต์อินเดียได้ส่ง ฟอน ฟลิท ไปประจำที่เมืองปัตตาเวีย ประเทศชวา ในตำแหน่งผู้ช่วยการงานในบริษัทนั้น ฟอน ฟลิท ทำงานอยู่ที่เมืองปัตตาเวียได้ประมาณปีเศษ ผู้อำนวยการบริษัทอีสต์อินเดียจึงได้ส่งไป

ประจำ ๓ ตำแหน่งของบริษัทยุโรปที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลา ๓ ปีครึ่ง จนถึง พ.ศ. ๒๑๗๖ จึงได้ย้ายเข้ามาประจำอยู่ ณ กรุงศรีอยุธยา ในตำแหน่ง ผู้ช่วยของโยส เซาเทน ซึ่งเป็นผู้จัดการห้างขายสินค้าของบริษัทอีสต์ อินเดียนที่กรุงศรีอยุธยา

เมื่อโยส เซาเทน พ้นจากตำแหน่งผู้จัดการห้างฮอลันดาประจำ กรุงศรีอยุธยาแล้วใน พ.ศ. ๒๑๗๙ ฟอน ฟลิท จึงได้รับแต่งตั้งจาก บริษัทอีสต์อินเดียนให้เป็นผู้จัดการแทน และในปีนั้น ฟอน ฟลิท ได้เขียน หนังสือเรื่องการพรรณนาเรื่องราวอาณาจักรสยาม (Description of the Kingdom of Siam) แล้วนำไปมอบอุทิศให้แก่ ฟิลลิป ลูกัส (Philippe Lucas) ผู้อำนวยการใหญ่บริษัทอีสต์อินเดียนตะวันออก ประจำกรุงปัตตาเวีย ประเทศชวา หนังสือเรื่องนี้ตีพิมพ์ที่เมืองเลเคน ประเทศฮอลันดา เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๕ คือ หลังจากที่ ฟอน ฟลิท ได้เขียนขึ้น ๕๖ ปี และ เมื่อ ฟอน ฟลิท ได้ถึงแก่กรรมไปแล้วเป็นเวลา ๒๙ ปี

เมื่ออยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ฟอน ฟลิท ได้เขียนหนังสือสำคัญเกี่ยวกับกรุงศรีอยุธยาอีก ๒ เรื่อง คือ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา (Chronicles of the Ayuthian Dynasty) ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘๓ เรื่อง ๑ และในปลาย พ.ศ. ๒๑๘๓ นั้น ฟอน ฟลิท ก็ได้เขียนเรื่อง จดหมายเหตุกัณฑ์ (The Historical Account of the war of Succession following the death of King Pra Interajatsia, 22nd King of Ayuthian Dynasty) อีกเรื่อง ๑ เมื่อเขียนเสร็จแล้ว ฟอน ฟลิท ได้นำไปมอบให้แก่ผู้อำนวยการใหญ่บริษัทอีสต์อินเดียน ณ กรุงปัตตาเวีย แล้วเขียนคำอุทิศให้ไว้ในหนังสือนั้นด้วย

ฟอน ฟลิต เป็นผู้จัดการห้างฮอลันดาประจำอยู่ ณ กรุงศรีอยุธยา เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๑๘๕ จึงได้เลื่อนขึ้นไปรับตำแหน่งผู้ว่าราชการ เมืองมะละกา และได้ดำรงตำแหน่งนี้ต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๑๘๙ จึงได้รับ หน้าที่ให้ควบคุมขบวนเรือเดินทางกลับประเทศฮอลันดา เมื่อจะไปรับ ตำแหน่งใหม่ที่เมืองมะละกานั้น ฟอน ฟลิต ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ถวายบังคมลา แล้วนำเด็กฮอลันดา ๔ คนเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และได้กราบทูลขอให้เด็กฮอลันดาทั้ง ๔ คน นั้นรับการศึกษาภาษาและขนบธรรมเนียมของไทยด้วย แต่เด็กฮอลันดา ทั้ง ๔ คนนี้จะได้รับราชการอยู่ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททองต่อมา อีกนานเพียงไรหรือไม่นั้น ยังไม่พบหลักฐานที่จะสอบกันได้

เนื้อความในจดหมายเหตุวันวลิตกล่าวถึงความเป็นไปตอนปลาย รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และการจลาจลซึ่งเกิดขึ้นในกรุงศรีอยุธยา ตลอดจนมาถึงพระองค์ไธ (คือพระเจ้าปราสาททอง) ได้ราชสมบัติ ในจดหมายเหตุนี้เรียกสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเมื่อก่อนได้รับราชสมบัติ ว่า พระองค์ไธ และกล่าวว่าพระองค์ไธเป็นบุตรออกญาศรีธรรมมาราชซึ่ง เป็นภาคของพระราชชนนีสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พระองค์ไธรับราชการ ในกรมมหาดเล็ก ได้เป็นที่เจ้าหมื่นสรรเพช แล้วเลื่อนเป็นออกญาศรีวรวงศ์ จางวางมหาดเล็ก เมื่อสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมสวรรคตแล้ว จึงได้เลื่อน ขึ้นเป็นที่สมุหพระกลาโหม แล้วต่อมาจึงได้ปราบดาภิเษกเป็นพระมหา กษัตริย์ครองราชสมบัติสืบต่อไป

เรื่องราวก่อนที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททองจะได้ราชสมบัติ จดหมายเหตุ นี้ก็เขียนไว้โดยละเอียดพิสดาร ซึ่งเป็นเรื่องน่ารู้ที่น่าฟังอยู่มาก แต่เป็น ธรรมดาของการจกเรื่องราวอันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง คือผู้

จดย่อมาเขียนไปตามความรู้ความเห็นของตน ฉะนั้น ข้อความบางตอนจึง
 แผลงเพี้ยนจากที่อื่นไปบ้าง ถึงกระนั้นก็ดี จดหมายเหตุฉบับนี้ก็ยังเป็น
 หนังสือที่ช่วยให้เกิดแสงสว่างในการศึกษาประวัติศาสตร์ในสมัยนั้น ได้เป็น
 อย่างดี เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีผู้จดได้ยินด้วยหูและรู้ด้วยตา ซึ่งอาจเป็น
 เรื่องที่ใกล้ความจริงเป็นส่วนมากก็ได้ จึงหวังว่าผู้สนใจศึกษาเรื่องราวของ
 กรุงศรีอยุธยา คงจะพอใจอ่านโดยทั่วกัน

กรมศิลปากรขออนุโมทนากุศลราศีกัทธิธรรมาธิปัตถน ที่เจ้าภาพได้
 พร้อมใจกันบำเพ็ญอุทิศแก่ นายสงค์ จันทราภย์ และให้พิมพ์หนังสือนี้แจก
 เป็นกุศลวิทายาทาน ขออำนาจกุศลทั้งปวงนี้จงเป็นพลวปัจจัยคัลบันกาลให้
 นายสงค์ จันทราภย์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว ได้ประสบอิฏฐกุณมณูญผลใน
 สัมปรายภพสมดังเจตจำนงของเจ้าภาพทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๘

คำอุทิศ

ในโอกาสที่เจ้าภาพจะจัดการพระราชทานเพลิงศพ คุณสงัด จันทรากัย ในครั้งนี้ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเห็นว่า คุณสงัด จันทรากัย เป็นผู้ที่ได้รับราชการในตำแหน่งผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมาเป็นเวลานานพอสมควร เป็นที่รู้จักคุ้นเคยกับบรรดาข้าราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีโดยทั่วไป ทั้งในส่วนตัวความประพฤติก็เป็นผู้มีนิสัยโอบอ้อมอารีเป็นที่ชอบพอ รักใคร่ ของบรรดาเพื่อนข้าราชการทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นอันมาก ในทางการปฏิบัติหน้าที่ ก็เป็นผู้ประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ ความอดุสาหะ และเคร่งครัดต่อหน้าที่โดยสุจริตเรียบร้อย จนถึงแก่กรรมในขณะที่ยังรับราชการอยู่ มรณกรรมของคุณสงัด จันทรากัย จึงเป็นที่เศร้าสลดใจแก่บรรดาข้าราชการผู้ร่วมงานเป็นอย่างยิ่ง

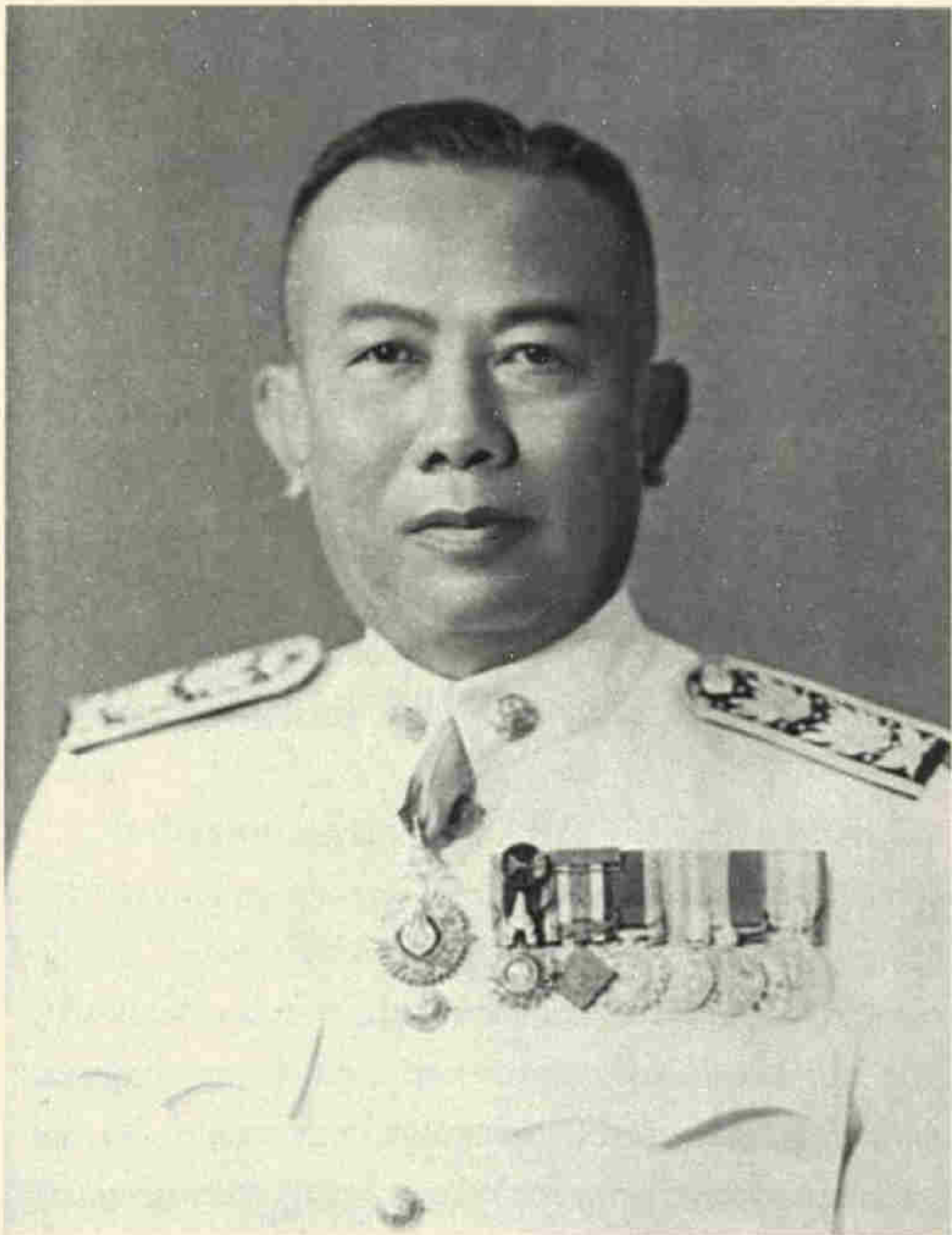
ฉะนั้น ในโอกาสนี้ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ^๕ ๕๕ เพื่อแจกเป็นธรรมบรรณาการอุทิศส่วนกุศลให้แก่คุณสงัด จันทรากัย ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ขอกุศลบุญราศีส่วนวิทายาทานนี้ ประกอบทั้งเดชาอนุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอำนาจแห่งคุณงามความดีที่ คุณสงัด จันทรากัย ได้สร้างสมอบรมไว้ จงเป็นพลวบังชัยบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณสงัด จันทรากัย ไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

พลเอก 1 พ.ร. เม. ๒๕๐๗

ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๗

นายสงัด จันทราภัย

ชาติ : ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๔๘

มรส : ๑๘ สิงหาคม ๒๕๐๗

ประวัติย่อ

ของ

นายสงัด จันทราภัย ต.ม., จ.ช.

นายสงัด จันทราภัย เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๔๘ ที่ตำบลท่าโพ อำเภอเมือง จังหวัดตาก เป็นบุตรของหลวงผดุงแดนสวรรค์ (เขื่อน) และนางเซย จันทราภัย ซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว

เมื่อเยาว์วัยได้ศึกษาในโรงเรียนประจำจังหวัด ที่จังหวัดนครสวรรค์ ต่อมาได้เข้ามาเรียนที่ ร.ร. มัชฌิมวัดเบญจมบพิตร และ ร.ร. มัชฌิมวัดราชาธิวาส ได้อุปสมบทเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๗๘ ณ วัดราชาธิวาส แล้วได้สมรสกับนางระทวย จันทราภัย (หนูนุกักดี) เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๔๘๐

การรับราชการของนายสงัด จันทราภัย ได้เริ่มต้น ผนกรมทะเบียนกระทรวงมหาดไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ย้ายไปสังกัดกรมเลขาธิการ คณะกรรมการราษฎร (กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) ได้ดำรงตำแหน่งรองผู้รักษาการ ผู้รักษาการ และหัวหน้าแผนกนโยบาย กองประชุมคณะรัฐมนตรีตามลำดับ ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกตรวจสอบเรื่องราวและความเห็น สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี แล้วเลื่อนขึ้นเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นเอก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองบริการฝ่ายปกครอง หัวหน้ากองกลาง สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี (สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี) ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่ง

ผู้ช่วยผู้ตรวจราชการแผ่นดิน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และในปีเดียวกันนี้ ได้เลื่อนชั้นเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นพิเศษ ดำรงตำแหน่งผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี อันเป็นตำแหน่งสุดท้าย จนกระทั่งถึงแก่กรรม

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับในระหว่างรับราชการอยู่ มีดังนี้

พ.ศ. ๒๔๘๓ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. ๒๔๘๔ จัตุรดาภรณ์มงกุฎไทย

พ.ศ. ๒๔๘๑ จัตุรดาภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. ๒๔๘๘ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๗๙
จดหมายเหตุวันวลิต
(ฉบับสมบูรณ์)

จดหมายเหตุวันวลิต

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์

เกี่ยวกับการประชวรและการสวรรคตของพระอินทราชา เจ้าข้างเผือก (Pra - Inter - Va - Tsia - thiant - Siangh - phevgh) พระมหากษัตริย์ทรงธรรม เจ้าข้างเผือก และเกี่ยวกับการจลาจลซึ่งเกิดขึ้นในอาณาจักรสยาม ตลอดจนมาจนถึงการเดสิงถวัลยราชสมบัติของพระองค์ไถ ผู้ซึ่งได้ครองราชย์ในเวลานั้น และทรงพระนามว่า พระเจ้าปราสาททอง (Pratiavw Tsangh, Pra - Tiavw Isi angh Ihon - Dengh Pra Thiangh Choboa) ที่เรียกกันว่า พระเจ้าบัลลังก์ทอง พระเจ้าข้างเผือกแดงทางขอก

เขียนขึ้นในปี ค.ศ. ๑๖๔๗^(๑)

โดย

อิริมี วันวลิต (Ieremie van Vliet)

อุทิศแด่

อันตันัน วัน ไคเมน, ผู้สำเร็จราชการรัฐ

ของสหรัฐเนเธอร์แลนด์

ในหมู่เกาะอินเดียตะวันออก

เพื่อความแจ่มกระจ่างของเรื่องที่ข้าพเจ้า^(๒)จะกล่าวในหัวข้อ ว่าด้วย
การจลาจลซึ่งได้เกิดขึ้นในอาณาจักรสยามชั่วระยะเวลาหนึ่ง กวบบรรยาย

(๑) พ.ศ. ๒๑๙๐

(๒) ข้าพเจ้า ในที่นี้คือวันวลิต ผู้เขียนจดหมายเหตุนี้

ถึงสภาพความเป็นไปของอาณาจักร ประชาชนในชาติ ศาสนา และการปกครองบ้านเมืองตามนโยบายของอาณาจักร แต่ด้วยเหตุที่มีหลายคนได้เขียนเรื่องนี้ไว้แล้ว และใน ค.ศ. ๑๖๓๘^(๑) ระหว่างที่ข้าพเจ้าอยู่ที่ปัตตาเวีย ก็ได้เขียนเรื่องราวทั้งหมดไว้ตามคำสั่งของนายฟิลิปป์ ลูคัส ผู้อำนวยการคนก่อน ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงพอใจจะกล่าวแต่เพียงว่า ในอาณาจักรสยามมีกฎหมายสำคัญบทหนึ่ง ซึ่งบ่งว่า พระอนุชาธิราชของพระเจ้าแผ่นดินที่สวรรคตต้องได้ครองราชบัลลังก์ และให้ศักดิ์สิทธิ์พระโอรสออกไป การฝ่าฝืนกฎหมายนี้ได้เกิดขึ้นโดยพระมหากษัตริย์ทรงธรรมเจ้าข้างเผือก พระเจ้าแผ่นดินอาณาจักรสยาม ได้ทรงแต่งตั้งพระราชโอรสของพระองค์ให้สืบสันตติวงศ์ครองอาณาจักรแทนพระอนุชาซึ่งควรจะได้รับมรดกต่อไป การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปโดยความพอพระทัยเป็นส่วนพระองค์มากกว่าที่พระองค์จะทรงเห็นแก่บ้านเมือง

การเปลี่ยนแปลงบางอย่างในพระอนามัยของพระเจ้าแผ่นดิน เริ่มสังเกตได้จากการเปลี่ยนในพระอารมณ์ที่เห็นได้ชัด แต่ก่อนพระองค์ทรงมีพระอารมณ์ดีและทรงเบิกบานอยู่ในหมู่ข้าราชการบริวาร และทรงโอบอ้อมอารีต่อไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินและเหล่ามหาดเล็ก ความเกรี้ยวกราดเกิดขึ้นตอนปลายปีเถาะ^(๒) ข้างแรม เดือน ๑๑ พระอารมณ์เฉยเฉยของพระองค์รุนแรงเหลือจะทนทาน จนกระทั่งมุขอำมาตย์และบรรดาขุนนางแห่งราชสำนักไม่กล้าเข้าเฝ้า เพื่อกราบทูลข้อราชการสำคัญและจำเป็นแก่บ้านเมือง

(๑) พ.ศ. ๒๑๘๑

(๒) ตรงกับปี พ.ศ. ๒๑๗๐

ครั้นเริ่มเดือน ๑๒ และปลายเดือนของปีนั้นเอง พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระ
 อาการอ่อนกำลัง พระอาการประชวรของพระองค์เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า
 ไม่มีหวังหายได้ ฉะนั้น พระองค์จึงทรงแสดงพระราชประสงค์ที่จะสงวน
 มงกุฎไว้ในวังหลวง และเพื่อพระราชโอรสของพระองค์จะได้สืบราชสมบัติ
 และเพื่อกีดกันพระอนุชาผู้ทรงเป็นรัชทายาทที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้
 เป็นไปตามความมุ่งหมายนี้ พระองค์ทรงปรึกษาหารือออกญาศรีวรวงศ์ (๑)
 เสนาบดีผู้มีความตั้งใจที่แท้จริงในอันที่จะช่วงชิงราชสมบัติมาเป็นของตนเอง
 โดยแย่งมาจากเจ้าชายผู้เยาว์พระชันษา ซึ่งมีพระชนม์เพียง ๑๕ พรรษา
 เจ้าชายพระองค์นี้ทรงมีอุปนิสัยทำทรมามาก จนออกญาศรีวรวงศ์มั่นใจว่า
 พระองค์จะต้องเป็นที่รังเกียจของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ถึงกระนั้น เพื่อให้
 ปราบกฎหลักฐานความยุติธรรมแก่การสืบราชสมบัติใหม่นี้ ด้วยเหตุที่เป็น
 การฝ่าฝืนต่อกฎหมายสำคัญของบ้านเมือง พระเจ้าแผ่นดินและออกญา
 ศรีวรวงศ์จึงต้องการหยั่งความคิดของบรรดาเสวกามาตย์ และได้เรียก
 ประชุมขุนนางโดยถ้วนเพื่อขอความเห็น แต่ไม่มีผู้ใดกล้าพูดอย่างเต็มปาก
 บางคนก็กล่าวอ้อมแอ้มๆ ส่วนคนอื่น ๆ ไม่พูดอะไรเลย จนกระทั่งเสนาบดี
 เจาะจงตัวบังคับให้พูด ขุนนางทั้งหลายจึงกล่าวว่า พวกตนเชื่อว่าเจ้าชาย
 ทรงเจริญวัยพอสมควรจะครองบ้านเมืองและสืบราชสมบัติได้ และกล่าวว่า
 พระอนุชาธิราชของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งทรงมีพระโอรสเช่นกัน ก็สามารถให้
 สืบตำแหน่งในวังหน้าซึ่งพระเจ้าแผ่นดินคงจะพระราชทานโอกาสได้ในคราว
 นี้แก่คนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งออกญากลาโหม (Oya Galahom)
 ออกญา Kheeu (Kien) ออกพระทัยน้ำ (Opera Taynam) ออกพระศรี-

(๑) Oya Siworrawongh

เสาวราช (Okphra Sri Anerat) ออกพระจุฬา (Opera Tiula) และ
ออกหลวงธรรม ไทรโลก (Oloangh Than Aray-lacq) มีความเห็นว่า
พระอนุชาของพระเจ้าแผ่นดินทรงมีสิทธิ์ในการสืบราชบัลลังก์ และคนเหล่านี้
ก็กล่าวออกมาว่า กฎหมายดั้งเดิมของบ้านเมืองไม่ควรถูกฝ่าฝืนด้วย
การกระทำเยี่ยงนี้ ชุมนางคนอื่น ๆ อ้างว่า แล้วแต่พระราชวินิจฉัยโดยกล่าว
ว่า ทั้งสองพระองค์ทรงมีคุณสมบัติครบถ้วนเหมาะสมที่จะเป็นกษัตริย์ที่ดี
ทั้งนั้น และพวกตนจะยอมจงรักภักดีต่อกษัตริย์ ไม่ว่าจะองค์ใดที่พระเจ้า
แผ่นดินทรงแต่งตั้งให้สืบราชสมบัติต่อจากพระองค์

พระเจ้าแผ่นดินทรงคล้อยตามคำแนะนำของออกญาศรีวรวงศ์โดยมิ
ได้พะวงถึงกฎหมายบ้านเมือง ทรงเลือกพระโอรสองค์ใหญ่ให้เป็นรัช-
ทายาทครองราชบัลลังก์ และในชั่วโมงที่จะสวรรคต ทรงมีรับสั่งให้ออกญา
ศรีวรวงศ์ แจงให้บรรดาเสนาบดีทราบถึงพระราชประสงค์ครั้งสุดท้ายของ
พระองค์โดยทันที ภายหลังที่เสด็จสวรรคตแล้ว ทรงขอให้เสนาบดีผู้
ช่วยเหลือพระโอรสให้ได้ครองราชสมบัติ ขอให้ดูแลการกระทำของเจ้าชาย
และขอให้เอาใจใส่ระมัดระวังเพื่อความสงบสุขของอาณาจักรด้วย ใน
ระหว่างที่พระเจ้าแผ่นดินทรงพระประชวร ออกญาศรีวรวงศ์สั่งให้กวัดข้น
ระวังทางเข้าออกพระราชวังทุกด้านโดยเคร่งครัด ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถเข้า
ไปในพระราชวังได้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากตน ไม่มีขุนนางแม้แต่คนเดียว
สามารถเข้าเฝ้าดูพระอาการของพระเจ้าแผ่นดินได้ในระหว่างเวลานั้น
เสนาบดีผู้นี้คนเดียวเป็นผู้รับสนองคำสั่งและพระราชโองการและนำมาแจ้ง
ต่อที่ประชุมเสนาบดีและที่ประชุมขุนนาง และเพื่อที่จะพรางพระอนุชา-
ธิราชและเหล่าขุนนางซึ่งปรารถนาให้การเป็นไปตามกฎหมายบ้านเมือง

หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕

ออกญาศรีวรวงศ์ ได้แพร่กระจายข่าวว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระอาการดีขึ้น และมีเหตุผลควรหวังได้ว่า การประหารของพระองค์ไม่น่าวิตกอันใด

พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระทัยชุ่นเคืองขุนนางบางคนผู้ที่กักกันเจตจำนงของพระองค์ และยิ่งกว่านั้น ออกญาศรีวรวงศ์ได้กราบทูลเตือนว่า ออกญากลาโหม แม่ทัพข้างและแม่ทัพทหารราบของอาณาจักร สนับสนุนพระมหาอุปราชพระอนุชา ฉะนั้น เพื่อขจัดอุปสรรคทั้งปวงซึ่งอาจกีดขวางการสืบราชสมบัติของพระราชโอรส พระองค์จึงทรงปรารภนาให้ออกญาศรีวรวงศ์ร่วมมือเกลี้ยกล่อมออกญาเสนาภิมุข (Okya Senaphimoc) แม่กองอาสาญี่ปุ่น ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ให้คุมทหารจำนวน ๖๐๐ คน และออกญาศรีวรวงศ์ ได้ทำการเกลี้ยกล่อมจนออกญาเสนาภิมุขตกลงให้สัญญาและให้สัตย์สาบานว่าจะช่วยเหลือให้พระโอรสได้ครองราชบัลลังก์ และเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความภักดีของตน ออกญาเสนาภิมุขได้ลอบนำทหารญี่ปุ่นจำนวนมากเข้าไปในพระราชวังและบริเวณพระราชฐาน ส่วนออกญากลาโหมนั้น เกรงการตายประหารของพระเจ้าอยู่หัวมากกว่าการสวรรคต ทั้งนี้ คัวยเหตุที่ตนได้เสนอคัดค้านการสืบราชสมบัติของพระโอรส จึงพยายามหว่านล้อมออกญาเสนาภิมุขและพรรคพวกให้ดำเนินการร่วมมือ เพื่อพระมหาอุปราชจะได้ขึ้นครองราชบัลลังก์ แต่ขุนนางญี่ปุ่นได้รับคำออกญาศรีวรวงศ์ไว้แล้ว จึงใช้ปฏิภาณหลีกเลียงไม่ยอมให้สัญญาคัวย แต่ถึงกระนั้นก็มีได้ตัดความหวังของผู้ที่ได้ขอร้องให้ตนเข้าเป็นพวกเสียทีเดียว ยิ่งกว่านั้นออกญาศรีวรวงศ์ยังไม่มั่นใจในการให้ความคุ้มครองของทหารญี่ปุ่นเหล่านี้ จึงได้ลอบนำทหารเข้ามาไว้ในพระราชวัง ๔,๐๐๐ คนและจัดทหารอื่น ๆ อีก ๑๐,๐๐๐ คน ให้มาตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมือง เขาได้แถลงว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชประสงค์ใช้ทหารในการเสด็จ

ประพาสซึ่งพระองค์ทรงตั้งพระทัยจะเสด็จในทันทีที่พระองค์หายประชวร
เรื่องนี้ออกญาศรีวรวงศ์สร้างข่าวขึ้นเพื่อลวงคนอื่น ๆ

ออกญาศรีวรวงศ์มีเวลาพอในการเตรียมงานทั้งปวง และจัดการ
ป้องกันทุกสิ่งทุกอย่างก่อนพระเจ้าแผ่นดินสวรรคต พระองค์เสด็จสวรรคต
ในวันที่ ๒๒ เดือนอ้าย ปีมะโรง^(๑) ได้ยังความวิปโยคอย่างใหญ่หลวง
แก่บรรดาไพร่ฟ้าประชาชน ซึ่งได้อยู่เย็นเป็นสุขมาเป็นเวลานานในระหว่าง
รัชกาลของพระองค์ พระเจ้าอยู่หัวในพระโกศมีพระชนมายุได้ ๓๘
พรรษา^(๒) นับว่าพระองค์สวรรคตในวัยที่ยังแข็งแรง หลังจากที่ได้ครอง
ราชย์มาเป็นเวลา ๘ ปีด้วยความสันติสุขเกือบตลอดรัชกาล พระองค์มีมเหสี
หลายองค์ มีพระราชโอรส ๘ องค์ พระราชธิดา ๘ องค์ ส่วนมากยังทรง
พระเยาว์อยู่ในขณะที่พระราชบิดาสวรรคต พระองค์ทรงมีพระอัยยาศ์ยดี
และโอบอ้อมอารี ทรงเป็นนักปราชญ์มิใช่เป็นนักรบ แต่ทรงเลื่อมใสใน
พระศาสนา ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นลำดับมาอย่างมากมายเท่ากับที่ทรง
เอาพระทัยใส่ในพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง พระองค์ทรงบริจาค
พระราชทรัพย์แก่พระภิกษุสงฆ์และยากผู้ยากไร้ ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์
วัดวาอารามพระเจดีย์และพระบรมมหาราชวังกับบรรดาสิ่งประดับสวยงาม
ของพระนคร พระองค์ทรงเบิกบานพระทัยเมื่อทรงทราบว่ามุขอำมาตย์
มั่งคั่งร่ำรวย ทรงพอพระทัยที่ได้เห็นบุคคลเหล่านั้นแต่งกายงามสง่า เกษ-
สถานบ้านเรือนโอ่โถงเรียบร้อย โปรดให้สร้างเรือนหลวงขึ้นเป็นจำนวน
มากเพื่อให้บรรดาข้าราชการสำนักได้อยู่อาศัย พระองค์ทรงรักความยุติธรรม

(๑) ตรงกับ พ.ศ. ๒๑๗๑

(๒) สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมประสูติ พ.ศ. ๒๑๓๔ เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. ๒๑๖๓ เสด็จ
สวรรคต พ.ศ. ๒๑๗๑

รักความเที่ยงตรงและโปรดปรานคนดีทั้งปวง และทรงเอาพระทัยใส่ดูแลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของพระองค์อย่างเต็มที่ ตลอดจนไปจนถึงชาวต่างประเทศซึ่งเข้ามาพำนักอยู่ในพระราชอาณาจักร ทั้งนี้ พระองค์จึงได้รับสมญาว่าเป็นพระโพธิสัตว์ และชาวประเทศใกล้เคียงถวายความเคารพเป็นอย่างสูง อภิราชศัตรูไม่หาญกล้ามารุกรานได้ เหตุนี้จึงไม่แปลกประหลาดในเมื่อพระองค์ทรงได้รับยกย่องว่าเป็นพระมหากษัตริย์ทรงธรรม

ในทันทีที่พระเจ้าอยู่หัวสวรรคต ออกญาศรีวรวงศ์มีคำสั่งให้ขุนนางทั้งปวงมาที่พระราชวัง ขุนนางเหล่านั้นเชื่อว่าเป็นรับสั่งของพระเจ้าอยู่หัว กว้างปรากฏว่าไม่มีใครสักคนเดียวที่ไม่ได้มา ออกญาศรีวรวงศ์บอกขุนนางทั้งหลายว่า พระเจ้าแผ่นดินเพียงสวรรคตก่อนหน้านั้นสักชั่วโมงหนึ่ง แต่กระนั้นขุนนางส่วนมากก็เชื่อว่าพระองค์สวรรคตนานแล้ว แต่ออกญาศรีวรวงศ์บีบบังไว้ และเสนาบดีผู้นี้กล่าวว่า ก่อนสวรรคต พระเจ้าอยู่หัวได้แสดงความตั้งพระทัยว่า พระโอรสองค์ใหญ่สมควรได้สืบราชสมบัติ และนอกจากนั้นพระองค์ทรงต้องการให้ออกญาศรีวรวงศ์ช่วยเหลือพระโอรสและแนะนำในการบริหารกิจการบ้านเมือง และแล้วพระราชโอรสเสด็จขึ้นประทับเหนือราชบัลลังก์ในฐานะกษัตริย์และผู้รับราชสมบัติตามกฎหมายต่อหน้าเหล่าเสวกามาตย์ทั้งปวง ออกญาศรีวรวงศ์ได้รับรองให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระเจ้าอยู่หัวในพระโกศ กว้างเหตุนี้ขุนมนตรีทั้งมวลจึงจำต้องยอมรับพระองค์เป็นกษัตริย์ ซึ่งบางคนก็เต็มใจ บางคนก็คล้อยตามไป และส่วนคนอื่นๆ นั้นยอมรับด้วยความเกรงกลัวศัตรูและกองทัพทหารซึ่งท่านเสนาบดีได้นำเข้ามาไว้ในพระราชวัง

ขุนนางที่แสดงออกนอกหน้าว่าฝักใฝ่อยู่กับพระมหาอุปราชพระอนุชาธิราชของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ก่อน หรือผู้ที่ไม่ประกาศออกมาอย่าง

ชัดเจนว่าเป็นพวกโต เมื่อคราวที่พระเจ้าอยู่หัวในพระโกศทรงประสงค์จะทราบความรู้สึกในเรื่องนี้ ต่างถูกจับกุมทันที และถูกพันธนาการอย่างแน่นหนา บ้านเรือนตลอดจนทรัพย์สินสมบัติถูกปล้นสะดม ข้าทาสบริวารถูกกว้าเอาไปสิ้น ในเวลาเดียวกัน พระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ทรงรับสั่งให้นำนักโทษตัวการสำคัญทั้งสามออกมาจากคุก และให้ปล่อยเป็นท่อน ๆ ที่ทำช้าง (Thacham) คือทวารหนึ่งของพระราชวังในฐานะที่เป็นผู้รบกวนความสงบสุขของประชาชน และในฐานะที่ร่วมกันต่อต้านผู้สืบราชสมบัติที่แท้จริงและถูกต้องตามกฎหมาย ศีรษะและร่างกายส่วนอื่น ๆ ของคนเหล่านั้นถูกเสียบประจานไว้ตามที่สูงในเมืองหลายแห่ง เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจคนทั้งหลาย ซึ่งอาจต้องการชักชวนต่อต้านการสืบราชสมบัตินอกกฎหมายนี้ ส่วนทรัพย์สินสมบัติของคนเหล่านั้นทั้งหมดถูกริบราชบาตร และพระเจ้าแผ่นดินได้พระราชทานทรัพย์สินเหล่านี้ แจกจ่ายไปในบรรดาคนโปรดของพระองค์

ขุนนางซึ่งถูกประหารชีวิตทั้งสามคน เป็นผู้ที่มั่งคั่งร่ำรวยที่สุด มีตำแหน่งราชการสูงสุดในอาณาจักรและเป็นทีเคารพอย่างสูงของประชาชน ทั้งเป็นที่โปรดปรานยิ่งนักของพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลก่อน คนหนึ่ง คือ ออกญากลาโหมแม่ทัพช้างผู้เป็นคนหนึ่ง ในบรรดาขุนนางสำคัญ ๖ คน และร่ำรวยที่สุดในประเทศ มีข้าทาสมากกว่า ๒,๐๐๐ คน ช้าง ๒๐๐ เชือก และม้างาม ๆ อีกเป็นจำนวนมาก คนที่สองคือออกพระทัยน้ำ (Opera Taynam) แม่ทัพม้า เป็นออกญาพระคลังมาก่อนเป็นเวลา ๕ ปี กับ ๒ เดือน ในขณะที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ได้รวบรวมทรัพย์สินเงินทองไว้มากมาย พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อนทรงยกย่องและโปรดปรานเป็นพิเศษ เพราะเป็นผู้สามารถในราชการและช่างเจรจา คนที่สามคือ ออกหลวงธรรมไตรโลก

(Oloang Thamtraylocq) เจ้าเมืองตะนาวศรี เป็นขุนนางสูงอายุ และได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงจากบรรดาขุนนาง ด้วยความจงเกลียดจงชังของออกญาศรีวรวงศ์ ขุนนางเหล่านี้จึงต้องถูกลงทัณฑ์และสิ้นชีวิตอย่างน่าเวทนายิ่งโดยไม่สมควรเลย

ขุนนางอีก ๒ คนถูกนำออกมาจากคุก พาไปยังประตูพระราชวังเพื่อประหารชีวิต ขุนนางสองคนนี้คือ ออกพระศรีเสาวราช (Opera Seray Anerat) และออกพระจุฬา (Okphra Chula) ทั้งสองถูกมัดมือไขหลัง ออกญาเสนาภิมุขได้ช่วยชีวิตไว้โดยเอาตัวกล่อมบังขุนนางทั้งสอง ฉะนั้นดาบเพชรฆาตจึงไม่อาจฟันตัวนักโทษได้ ในขณะเดียวกันออกญาเสนาภิมุขได้ยื่นอุทธรณ์ไปยังออกญาศรีวรวงศ์ ขอให้อภัยโทษแก่ขุนนางทั้งสองนี้ ด้วยการยื่นมือเข้าไปขอร้องอย่างอาจหาญ ประกอบกับบรรดาพระภิกษุสงฆ์ได้ช่วยกันอ้อนวอน ขุนนางทั้งสองจึงรอดชีวิต แต่ต้องถูกถอดออกจากตำแหน่ง ทรมานสมบัติถูกริบ ถูกถอดยศดาบรดาศักดิ์ และหมดสิ้นอิสรภาพ เขาถูกขังอยู่ในคุกมืดตั้งแต่นั้นมา จนกระทั่งถึงคราวปฏิวัติการปกครอง บางคนถูกลงโทษ บ้างก็ถูกเนรเทศ และบางคนได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระ ส่วนคนที่ไม่แสดงตนโดยเปิดเผยในเรื่องการสืบราชสมบัติ และคนที่พูดกำกวมเป็นสองนัย กับผู้ที่อ้างว่าแล้วแต่พระเจ้าแผ่นดินจะทรงพอพระทัยแต่งตั้งองค์ใดขึ้นครองบัลลังก์นั้น ได้ถูกจำคุกหมดและถูกริบทรัพย์สินสมบัติ ต่อมาเมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระทัยสงสาร จึงโปรดให้ปล่อยตัวไป

วันรุ่งขึ้น ภายหลังที่พระเจ้าแผ่นดินสวรรคตแล้ว พระโอรสธิดาและผู้สืบราชสมบัติ ทรงมีพระราชโองการให้บรรดาเสวกามาตย์และเจ้าเมืองน้อยใหญ่ ตลอดจนมหาดเล็กของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ก่อนมาเฝ้ายังพระ

ราชวัง ให้ถวายบังคมทั้งให้คัมภีร์พระพิพัฒน์สัตยาถวายสัตย์สาบาน ทรง
 เกลิมพระนามพระองค์เองว่า พระเชษฐาธิราช^(๑) (Thit Terrastia) พระ
 เจ้าอยู่หัวองค์นี้ ทรงสืบราชสมบัติโดยผิดระเบียบประเพณี และขัดต่อ
 กฎมนเทียรบาล กล่าวได้ว่า เสียเลือดเนื้อแต่น้อยและไม่ปรากฏว่ามีการ
 คำนานชกชวาท พระองค์ทรงขึ้นเสวยราชย์เป็นเวลาหลายวัน จึงได้ให้
 อิศรภาพ และปลดปล่อยขุนนางจำนวนมาก ซึ่งถูกจำคุกหรือถูกเนรเทศ
 นักโทษเหล่านี้ ถูกจองจำพันธนาการไว้ตั้งแต่รัชกาลของพระราชบิดาของ
 พระองค์ ทั้งนี้ เป็นการเฉลิมพระเกียรติในการขึ้นครองราชย์

เยวภษัตริย์ได้สวมมงกุฎและเสด็จขึ้นสู่ราชบัลลังก์ ออกญาศรี-
 วรรวงศ์ได้แนะนำให้พระองค์แต่งตั้งผู้ที่มีความดีความชอบ และเป็นผู้มีคุณ
 สมบัติเป็นที่ประจักษ์ และเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพอย่างสูงของประชาชน
 เข้าในตำแหน่งที่ว่างของขุนนางซึ่งถูกประหารชีวิตไป ออกญาศรีวรรวงศ์
 ประารถนาให้พระเจ้าแผ่นดินทรงพระเมตตาต่อเสนาอำมาตย์ที่มีความดี
 ความชอบเป็นพิเศษ หรือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ถวายความจงรักภักดีโดยน้ำใส
 ใจจริง ถ้วยการพระราชทานยศศักดิ์ให้เหมาะสมกับฐานะ แต่เหนืออื่นใด
 ทั้งสิ้น ออกญาศรีวรรวงศ์ต้องการให้พระเจ้าแผ่นดินทรงพินิจพิเคราะห์โดย
 ถี่ถ้วนถึงอุปนิสัย ความจงรักภักดี คุณสมบัติ ชีวิตและการกระทำที่แล้ว ๆ
 มาของตัวออกญาศรีวรรวงศ์ ซึ่งจะได้รับเกียรติดำรงตำแหน่งออกญาภิลาโหม
 เพราะว่าได้ทรงมอบหมายความสำคัญและอำนาจให้ในตำแหน่งนี้อยู่แล้ว
 เนื่องจากในระยะนี้ ควรจะมีความหวั้นวิตกในความไม่ซื่อสัตย์ของฝ่าย
 เสนาบดีในการแต่งตั้งทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีนี้ย่อมเป็นอันตราย

(๑) สมเด็จพระเชษฐาธิราช กามพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา มีพระนามว่า
 สมเด็จพระบรมราชาที่ ๒

ร้ายแรงที่สุด ในฐานะที่ตำแหน่งเสนาบดีกลาโหมนั้นควบคุมทหารทั้งกองทัพ ออกญาศรีวรวงศ์กราบทูลให้ทรงทราบอย่างชัดเจนว่า แม้ตำแหน่งที่เขาได้รับแล้วนี้อำนาจประโยชน์แก่เขามากก็ตาม เขาก็จะไม่ปฏิเสธหากจะต้องรับตำแหน่งที่ต่ำกว่าเพื่อความปลอดภัยที่มั่นคงกว่าขององค์พระมหากษัตริย์ และเพื่อความยินยอมของอาณาจักร พระเจ้าแผ่นดินทรงกล้อยตามในคำแนะนำนี้ และพระราชทานทรัพย์สินสมบัติบรรดาที่รับเอามาจากขุนนางที่ถูกลงอาญา ถูกเนรเทศ หรือถูกถอด ให้แก่ขุนนางซึ่งออกญาศรีวรวงศ์เสนอชื่อ และส่วนมากนั้นเป็นผู้ที่ขึ้นอยู่กับออกญาศรีวรวงศ์เอง ยิ่งกว่าที่ขึ้นอยู่กับพระเจ้าอยู่หัว ทรัพย์สินส่วนใหญ่และตำแหน่งออกญาโกลาโหมนั้น พระราชทานแก่เสนาบดีผู้นี้ และตำแหน่งออกญาศรีวรวงศ์ได้พระราชทานให้แก่น้องชายของออกญาโกลาโหมคนใหม่ ด้วยเหตุนี้เขาจึงกลายเป็นแม่ทัพใหญ่ น้องชายของเขาเป็นเสนาบดีจตุสดมภ์วังและหัวหน้าที่ประชุมขุนนาง คนทั้งสองกราบทูลรับรองพระเจ้าแผ่นดินว่า พระองค์ไม่มีสิ่งใดอีกแล้วที่จะต้องทรงเกรง ภายหลังที่ได้พระราชทานตำแหน่งสำคัญสองตำแหน่งนี้ให้อยู่ในมือของเขาทั้งสองคนพี่น้อง

ดูเหมือนพระมหากษัตริย์และออกญาโกลาโหมยังไม่อาจวางใจในความปลอดภัยได้ ในเมื่อพระมหาอุปราชพระปิตุลา^(๑) ของพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ พระองค์ทรงก่อให้เกิดความวิตก โดยทรงปฏิเสธไม่ยอมเสด็จมาวังหลวง แม้จะได้เชิญเสด็จหลายครั้งแล้วก็ตาม เรื่องนี้ทำให้ออกญาโกลาโหมยุ่งยากใจ จึงเกลี้ยกล่อมออกญาเสนาภิมุขโดยการขอร้องและให้ของกำนัลแก่ออกญาเสนาภิมุข ออกญาเสนาภิมุขยอมรับ

(๑) ทามพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา กล่าวถึงชื่อพระพันปีศรีศิลา ผู้เป็นพระอนุชาเสด็จหนีไปอยู่เมืองเพชรบุรี

สัญญาและให้สาบานว่า จะนำเสด็จพระมหาอุปราชไปสู่ราชสำนักในฉลอง
 พระองค์แบบฆราวาสให้ได้ เพราะถ้ายังทรงอยู่ในสมณเพศแล้วจะไม่มี
 ใครกล้ายื่นมือเข้าไปทำร้ายพระองค์ ออกญาเสนาภิมุขรับสัญญาแล้วก็ไป
 เฝ้าพระมหาอุปราช และเสแสร้งแสดงความเศร้าเสียใจที่ทราบว่าพระองค์
 ท่านถูกแย่งชิงมงกุฎไป ภายหลังที่พระเชษฐาสวรรคต โดยพูดอย่างโง่
 ผางไม่เห็นด้วยกับการประหาร การเนรเทศ และการจองจำคนตี ๆ และ
 ชุณนางจำนวนมาก ยิ่งกว่านั้นยังพูดถึงความเข้มงวดกวดขัน การก่อกรรม
 ทำชั่ว และความโหดร้ายทางฝ่ายปกครองของพระเจ้าอยู่หัว และพูดถึง
 อำนาจหน้าที่ซึ่งใหญ่โตเกินขนาดของออกญากลาโหม เขากราบทูลต่อพระ
 มหาอุปราชว่า ตัวเขาและขุนนางอื่นๆ อีกมากมายได้รับความเดือดร้อน
 มากในเรื่องนี้ และได้ปรึกษาหารือกันเนื่อง ๆ ถึงลู่ทางที่จะทำการปลง
 พระชนม์พระเจ้าแผ่นดินกับออกญากลาโหมเสีย แล้วเชิญเสด็จพระมหา
 อุปราชขึ้นครองราชบัลลังก์ และกราบทูลสืบไปว่า ถ้าพระมหาอุปราช
 ยินยอมเสด็จไปยังวังหลวงกับตนแล้ว ก็จะใช้ทหารญี่ปุ่นและพรรคพวก
 ของตนถอดพระเจ้าแผ่นดินและจะขับไล่พระองค์กับขุนนางคนโปรดออก
 เสียจากตำแหน่ง เพื่อเปิดทางให้พระมหาอุปราชได้สืบราชบัลลังก์ แม้ว่า
 จะมีผู้กราบทูลแนะนำตักเตือนพระองค์อย่างแข็งขัน พระมหาอุปราชก็ยัง
 หลวมตัว หลงเชื่อคำพูดของออกญาเสนาภิมุข ทรงเตรียมพระองค์และ
 เสด็จไปกับคนทรยศผู้นี้ตรงไปยังวังหลวง เมื่อทรงทอดพระเนตรเห็นทหาร
 ญี่ปุ่นรักษาการอยู่ที่ประตูวัง ยิ่งทรงเพิ่มความแน่นพระทัยในความจงรักภักดี
 ของออกญาเสนาภิมุขมากขึ้น แต่คนกคผู้นั้นได้เริ่มดำเนินตามแผนการที่
 ได้สัญญาไว้แก่ออกญากลาโหม กราบทูลพระมหาอุปราชว่า สมภารพรรค
 พวกที่พระองค์จะทรงพบในวังล้วนถืออาวุธพร้อม เพียงแต่คอยการเสด็จ

มาของพระมหาอุปราชาเท่านั้นเพื่อจะได้ลงมือทำการ จึงสมควรที่พระมหาอุปราชาจะกระทำพระองค์ให้อยู่ในลักษณะเดียวกับคนเหล่านั้น และทูลว่า เพื่อแสดงพระองค์เยี่ยงชายชาติวี และเพื่อสะดวกในการกระทำการ พระองค์ควรเปลื้องผ้ากาสาหวัดตร์ออก เพราะผ้านี้จะไม่เป็นประโยชน์อันใดแก่พระองค์อีกแล้ว พระมหาอุปราชมิได้ทรงระแวงสงสัย ทรงปฏิบัติตามคำแนะนำนี้ ทรงเปลื้องผ้าจีวรออกและแสดงพระองค์อย่างฐานะพระมหาอุปราชา แต่ครั้นพระองค์ย่างเข้าเขตพระราชวังในลักษณะเช่นนี้กับออกญาเสนาภิมุขและทหารญี่ปุ่น พระองค์ก็ถูกจับมัดและถูกนำตัวไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินในสภาพที่ถูกมัด ออกญากลาโหมเห็นว่าคนหมกคัศรุที่ตองกลัวแล้ว เพราะว่าขณะนี้ได้ศัศรุมาไว้ในกำมือ เป็นศัศรุซึ่งอาจก่อการกบฏและจลาจลได้ และเป็นเพียงผู้เดียวเท่านั้นที่อาจก่อความยุ่งยากให้แก่ตน ออกญากลาโหมชอบใจออกญาเสนาภิมุขเป็นอย่างยิ่งที่ช่วยทำงานสำคัญขึ้นนี้และให้รางวัลเป็นอันมาก พระมหาอุปราชาถูกตัดสินประหารชีวิต แต่พระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงประสงค์ให้โลหิตของพระปิตุลาเปื่อนพระหัตถ์ ที่ประชุมขุนนางจึงเห็นชอบพร้อมกันให้ส่งพระมหาอุปราชาไปเมืองเพชรบุรี (Pipry)^(๑) แล้วจับพระองค์หย่อนลงในบ่อที่ลึกและแห้ง ถวายอาหารให้น้อยลง ๆ ทุกวัน เพื่อให้พระองค์สิ้นพระชนม์ด้วยความทิว หลุมลึกนี้มีเครื่องกุ่มกันแข็งแรงและแต่งตั้งคนมาเฝ้าดูพระมหาอุปราชาวันละ ๓ ครั้ง เพื่อนำเรื่องราวกราบทูลถึงความเป็นอย่างอยู่ และที่สำคัญก็เพื่อเป็นพยานรู้เห็นวาระสุดท้ายของพระมหาอุปราชา

ในเวลาเดียวกับที่พระมหาอุปราชาถูกตัดสินลงทัณฑ์ทรมานให้สิ้นพระชนม์ขึ้นนั้น มีญาติสนิทของพระองค์คนหนึ่ง ชื่อออกหลวงมงคล

(๑) เกมเรียกชื่อเมืองนี้ว่า พรินพรี

(Oloangh Mancough) ได้หนีเรือนอกจากราชสำนักและเร่งร้อนเดินทางไป เพชรบุรีกับน้องชายของเขา เมื่อไปถึงได้เล่าเรื่องให้พระภิกษุทั้งหลาย ทราบถึงความอยุติธรรมที่พระมหาอุปราชได้รับ และขอร้องให้พระภิกษุ เหล่านั้นช่วยเหลือตามแผนการซึ่งตนได้เตรียมมาเพื่อชิงพระมหาอุปราช จากมือของเพชรฆาตเหล่านั้น แต่เหล่าพระภิกษุกลัวพระเจ้าแผ่นดินจะ ก้าวและเห็นว่าพระมหาอุปราชมีโอกาสรอดพ้นได้น้อย เพราะว่ามีผู้คุม และทหารหลายคนเฝ้าอยู่แน่นหนา จึงไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวในเรื่องนี้โดยเบียด เหย ถึงกระนั้นพระภิกษุทั้งหลายยังมีความรักในพระมหาอุปราชองค์นี้ เพราะที่พระองค์ได้ครองผ้ากาสาวพัสตร์เพื่อว่าทางวังหลวงไม่อาจหาเหตุ ว่า พระองค์ทรงทะเยอทะยานริษยาในฐานะผู้สืบราชสมบัติที่แท้จริง ได้ และเพื่อป้องกันรักษาพระชนมชีพของพระองค์เอง และทั้งพระองค์ได้หมั่น ลงอุโบสถเป็นประจำ แสดงศรัทธาแรงกล้าและยึดมั่นเคารพต่อสมณเพศ ฉะนั้น เหล่าภิกษุจึงได้ช่วยออกหลวง มงคลกับน้องชายและข้าทาสซุกบ่อ ซีนอีกบ่อหนึ่ง ทำอุโมงค์ใต้ดินคล้ายเหมืองถ่านหินไปยังบ่อซึ่งพระมหา อุปราชถูกจับหย่อนลงไป งานดำเนินไปด้วยความภักดีและรีบเร่งเพื่ออิสระ ภาพของพระมหาอุปราช ในคืนหนึ่งออกหลวงมงคลได้เข้าไปในอุโมงค์ ตามลำพังและทำงานต่อไป จนกระทั่งได้ยินเสียงพระมหาอุปราชถอน พระทัยลึกและตรัสว่า “อนิจจาเอ๋ย เขาจะให้น้ำฉันกินสักจอกหนึ่ง ก่อน วาระสุดท้ายซึ่งใกล้เข้ามาแล้วหรือไม่หนอ” เสียงนี้เป็นแรงหนุนให้ออก หลวงมงคลทำงานด้วยความมานะยิ่งขึ้นและยืนยันแก่พรรคพวกของตนว่า พระมหาอุปราชยังทรงมีพระชนมชีพอยู่ เมื่อได้ปรึกษาหารือกันอยู่ คุ้งหนึ่งถึงเหตุการณ์กับชั้นซึ่งจะมัวช้าล้งเลอยู่มิได้แล้ว พระภิกษุก็แนะนำ ให้ออกหลวงมงคลบีบบอกทาสคนหนึ่งด้วยมือของตนเอง แล้วนำร่างนั้น

ไปทางอุโมงค์เข้าไปในบ่อที่พระมหาอุปราชาถูกขังอยู่ แล้วถอดฉลององค์ของพระมหาอุปราชามาสวมให้ เมื่อทำเช่นนี้แล้ว ผู้คุมซึ่งเห็นพระมหาอุปราชา มีพระอาการหนักอยู่เมื่อเห็นวานซึ่งเป็นความจริง จึงไม่สงสัยเลยว่า ร่างคนตายที่กั้นบ่อซึ่งเห็นในเช้าวันรุ่งขึ้นจะไม่ใช่องค์พระมหาอุปราชา ดังนั้นเมื่อได้กลบบ่อโดยมิได้แตะต้องศพและ ไม่ได้ถวายความเคารพครั้งสุดท้ายให้สมพระเกียรติแล้ว ก็มุ่งนำข่าวการสิ้นพระชนม์ของพระมหาอุปราชาไปสู่ราชสำนัก ข่าวนี้เป็นที่ยินดีปรีดากันทั่วไป พระเจ้าแผ่นดินและบรรดาเสนาบดีก็คิดว่าบ้านเมืองปราศจากเสี้ยนหนาม และคิดว่าพวกตนปลอดภัยแล้ว

บรรดาภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย ได้เอาใจใส่เยียวยาพระมหาอุปราชาเป็นอย่างดียิ่ง ไม่นานพระองค์ก็ทรงแข็งแรงสมบูรณ์ดังแต่ก่อน บรรดาสมัครพรรคพวกของพระองค์และเหล่าราษฎรพากันปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง มีพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากและเจ้านายบางองค์ ได้ล่วงรู้ว่าพระมหาอุปราชาทรงหลุดพ้นออกมาจากหลุมอย่างมหัศจรรย์เพียงไร และพระองค์ทรงมีพระชนม์อยู่และมีอิสรภาพที่แท้จริงเพียงไร พระมหาอุปราชาจะทรงพอพระทัยกว่านี้ ถ้าหากว่าบุคคลเหล่านั้นรักษาเรื่องนี้ไว้เป็นความลับจนกว่าระบอบการปกครองแบบทรราชของพระเจ้าแผ่นดินจะได้รับผลสนองจากความชั่วซึ่งขุนนางได้กระทำต่อราษฎรและเจ้านายชั้นสูง เพราะจะช่วยให้สมัครพรรคพวกของพระองค์มีกำลังเข้มแข็ง และทั้งนี้ออกหลวงมงคลเป็นผู้สมควรได้รับความสรรเสริญอย่างยิ่ง แต่คนเหล่านั้นซึ่งชอบเข้าพัวพันกับเรื่องของบ้านเมืองและคนซึ่งยึดถือหลักตามความจริง คงจะทำเรื่องให้เป็นอย่างอื่น ข่าวเล่าลือเรื่องความปลอดภัยเป็นอิสระของพระมหาอุปราชาได้รับความสนใจจากข้าราชการที่เพชรบุรีเป็นอันมาก พร้อมกันนั้น

ออกหลวงมงคล ซึ่งมีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วประเทศเพราะเขามีร่างกายแข็งแรงและกล้าหาญ ได้เดินทางไปตามเมืองใกล้เคียงด้วยตนเองและส่งม้าเร็วไปยังมิตรสหายเพื่อพยายามสร้างเสริมชุมนุมให้เข้มแข็ง และอันที่จริงพระองค์ทรงมีกำลังพอเพียง เพื่อจัดตั้งกองทัพอันมีทหาร ๒๐,๐๐๐ คน มีขุนนางมียศตำแหน่งเป็นผู้บังคับบัญชาหลายคนพระมหาอุปราชทรงสถาปนาพระองค์เองเป็นกษัตริย์ของประเทศสยาม และได้ทรงราชาภิเษกและตั้งองค์อยู่ในฐานะเช่นนี้ เมืองเพชรบุรีได้ยอมอ่อนน้อมต่อพระองค์ ๆ ทรงจัดแบ่งหน้าที่การงานของราชสำนัก และตั้งตำแหน่งอันมีเกียรติให้แก่สมัครพรรคพวกในชุมนุมของพระองค์ พระราชทานตำแหน่งจอมทัพให้แก่ออกหลวงมงคล ด้วยเหตุที่พระองค์ทรงเป็นหนี้ชีวิตของพระองค์ต่อกษัตริย์ผู้นี้ ทั้งเป็นเชื้อพระวงศ์หรือมิฉะนั้นก็เป็นผู้ได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนทีกล้าหาญที่สุดของประเทศสยาม นอกจากนี้ ยังเป็นผู้อยู่ยงคงกระพัน ไม่มีปลายแหลมของเหล็กกล้า ตะกั่วและดีบุกจะแทงทะลุเข้าผิวหนังของเขาได้ และไม่มีอาวุธของคนใด สามารถทำให้เขามากเจ็บได้ในเวลาอันสั้น พระองค์ทรงเป็นเจ้าปกครองเมืองหลายเมือง มีที่ท่าว่าจะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินของทั้งอาณาจักร แต่อำนาจส่วนใหญ่ที่สำคัญนั้นตกอยู่แก่ฝ่ายศัตรู

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบว่าพระปิตุลายังทรงพระชนม์อยู่และมีอิสรภาพ ทั้งยังสถาปนาพระองค์เองขึ้นเป็นกษัตริย์และหลายเมือง ได้ตั้งแข็งเมืองขึ้น จึงโปรดให้ปิดกั้นทางและถนนทุกสายที่อาจจะเป็นทางให้กองทัพของพระปิตุลาเพิ่มพูนกำลังนั้นเสีย และขณะเดียวกัน พระองค์ส่งกองทัพมีกำลังทหาร ๑๕,๐๐๐ คน หรือ ๒๐,๐๐๐ คน และทหารญี่ปุ่น ๗๐๐ หรือ ๘๐๐ คนไปเพชรบุรี มีออกญากำแหง (Oya Capheim) เป็นแม่ทัพและ

ออกญาเสนาภิมุขเป็นผู้บังคับบัญชากองทหารญี่ปุ่น เมื่อเดินทางมาถึงใกล้ เพชรบุรีก็ทราบข่าวข้าศึกป้องกันบ้านเมืองอย่างแข็งแรง จึงไม่กล้าเข้าโจมตีในตอนแรก แต่ส่งคนไปกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินเพื่อขอกำลังเพิ่มเติม กองทัพทั้งสองได้เข้ารบกันประปรายหลายครั้ง ซึ่งไม่เกิดผลแต่ประการใด ต่อมาออกญากลาโหมได้ออกอุบายแนะนำและออกญากำแหงยินยอม ออกญาเสนาภิมุขจึงพுகจาทำความตกลงเป็นส่วนตัวกับแม่ทัพของพระมหาอุปราช เขาตกลงกับแม่ทัพฝ่ายนั้นว่า ตนมีแผนการที่จะนำทหารญี่ปุ่นมาสมทบกับกองทัพของพระมหาอุปราช และขอรวมกำลังช่วย เพื่อให้การลุ่ลงไป ทั้งสองฝ่ายจะนำทหารเข้าสู่สนามรบเป็นทำนองว่าจะรบกัน แต่ทว่าทหารจะไม่บรรจุลูกปืนในเวลารบ เพื่อจะได้ไม่มีใครบาดเจ็บล้มตาย และในขณะที่รบ ออกญาเสนาภิมุขจะสร้างทำเป็นแพ้ย่อมให้จับเป็นเชลย ข้อตกลงนี้ได้ทำกับออกหลวงมงคลและได้ให้สัตย์สาบานกันโดยคนทั้งสองคัดเลือกกันคนละครึ่ง พระมหาอุปราชและสมักรพรรคพวกมิได้ลั้งเส รับให้ความไว้วางใจในข้อสัญญา นี้ แต่กลับพบว่าพวกตนถูกหลอกลวงเป็นแน่แท้ เพราะเมื่อกองทัพของทั้งสองฝ่ายมาสู่สนามรบตามวันที่นัดหมายและเริ่มสู้รบกัน ทหารญี่ปุ่นอันมีทหารไทยหนุนเนื่องเข้ามา ได้กระโจนเข้าใส่ข้าศึกอย่างดุเดือด จนออกหลวงมงคลต้องหนีเอาตัวรอด ยิ่งกว่านั้นพระเจ้าแผ่นดินได้ส่งทหารเพิ่มเติมมาที่เพชรบุรีเรื่อย ๆ สองสามวันต่อมากองทัพของพระองค์ก็เข้มแข็งมากจนพระมหาอุปราชไม่กล้าเสี่ยงเข้ารบด้วยเป็นครั้งที่สอง ทรงตัดสินพระทัยจะออกเดินทางไปนครศรีธรรมราช (Ligoor) และทรงคิดว่า พระองค์อาจรอดพ้นไปถึงเมืองนั้นได้โดยปลอดภัย พระมหาอุปราชทรงออกเดินทางไปก่อนกับผู้ติดตามไม่กี่คน แต่ออกญากำแหงรู้เรื่องนี้จากทหารยาม จึงออกติดตามพระองค์ไปโดยเร็ว ออกหลวงมงคล

เข้าซัดขวางการติดตามนี้ไว้ ทั้งสองทัพจึงเข้ารบกันประปราย การสู้รบได้
 ลุกลามไปจนถึงขั้นแตกหัก ออกหลวงมงคลแพ้วและสุญเสียขุนนางที่เก่ง
 ที่สุดและทหารที่คึกที่สุดของกองทัพไปเป็นจำนวนมาก ชัยชนะครั้งนี้ทำให้
 ออกญากำแหงสามารถติดตามพระมหาอุปราชาไปได้ และจับพระองค์เป็น
 เชลยก่อนที่จะไปถึงเมืองนครศรีธรรมราช

พระมหาอุปราชาถูกนำตัวมากรุงศรีอยุธยาและถูกตัดสินให้สำเร็จ
 โทษโดยเร็ว เมื่อพระองค์ทรงทราบคำตัดสิน พระองค์ทรงขอร้องโดยทันทีว่า
 ก่อนที่จะสิ้นพระชนม์ ขอให้ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทูลขอราชการ
 สำคัญหลายประการ พระองค์ทรงได้รับอนุญาต พระองค์ตรัสแก่พระเจ้า
 แผ่นดินดังนี้ :—

“หม่อมฉันยืนอยู่ที่นี้ เฉพาะพระพักตร์ของพระองค์ในฐานะที่เป็น
 พระบิณฑุลาแท้ ๆ ของพระองค์ และเป็นผู้สืบราชสมบัติที่ถูกต้องของอาณาจักรนี้
 และแล้วเทพเจ้ากลับทรงหยิบยื่นเกราะที่กรรมมาให้พระมหาอุปราชา
 ผู้พ่ายแพ้และเสื่อมสิ้นพระเกียรติ ซึ่งกำลังรอคอยเวลาแห่งความตายที่หลีกเลี่ยง
 หนีไม่พ้น คนกล้าหาญย่อมไม่ชิงชังชีวิตที่ยืนยาวตราบเท่าที่ตนสามารถครอง
 ชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นเขาจึงไม่หวาดหวั่นต่อความตายในเมื่อถึงเวลาแล้ว เพราะ
 ความตายเป็นก่านซึ่งคนได้ปิดกั้นความทุกข์ยากทั้งหมด เหตุผลข้อนี้แหละ
 ทำให้หม่อมฉันตัดขาดจากอุปาทานยึดมั่นกับชีวิตและไม่กลัวความตาย แม้
 ว่าสายสัมพันธ์ในฐานะเป็นพระญาติสนิทกับพระเจ้าแผ่นดินได้ส่งผลอันเห็นม
 โทศและทารุณแก่หม่อมฉันก็ตาม หม่อมฉันยินดีพ่ายแพ้ในลักษณะเช่นนี้
 ยิ่งกว่าจะเป็นผู้ชนะและทำกับพระองค์เช่นกับที่พระองค์ทรงทำกับหม่อม
 ฉัน ขอพระองค์เพียงแต่ทรงไกร่กรวญถึงภาวะที่หม่อมฉันได้รับอยู่และขอให้
 ทรงได้ประโยชน์จากการเสื่อมสิ้นยศศักดิ์ของหม่อมฉันเถิด การกระทำที่ดี

สุขซึ่งคนสามารถให้แก่มิตรนั้นคือให้คำแนะนำที่ซื่อสัตย์ในเมื่อมิตรต้องการ
 หากแม้พระองค์ปรารถนามีชื่อเสียงกิตติมและอยากให้รัชสมัยของพระองค์
 ได้รับความชื่นชมยกย่องแล้ว จงอย่าประมาท หลีกเลี่ยงความเสเพล ตั้งมั่น
 อยู่ในความยุติธรรม และจงตระหนักว่าคุณงามความดีเป็นเกราะคุ้มกันภัย
 ที่ไม่แตกสลาย เป็นน้ำพุธรรมชาติที่ไม่เคยเหือดแห้ง เป็นเพลิงซึ่งไม่เคยดับ
 เป็นของหนักซึ่งไม่เคยทำความลำบากให้แก่ผู้ถือ เป็นสมบัติซึ่งไม่ลด
 จำนวนลงไป เป็นกองทัพที่ไม่มีใครเอาชนะได้ เป็นผู้ชี้ทางซึ่งไม่นำไปใน
 ทางที่ผิด และเป็นชื่อเสียงเกียรติคุณที่ไม่กลับมัวหมอง เพื่อถวายข้อพิสูจน์
 อันแท้จริงและบริสุทธิ์ใจ พร้อมทั้งถวายพระหฤทัยที่สัตย์ซื่อตอบแทนแก่
 เทพเจ้าที่เคารพสักการะและแก่ราชตระกูลของพระราชบิดาซึ่งพระองค์ทรง
 สืบสันตติวงศ์มา ขอพระองค์จงบรรลुชื่อเสียงเกียรติคุณอันดั่งงาม จงให้ความ
 ชื่นบานแก่มิตร จงพยายามปลุกฝังความจงรักภักดีจากมิตร และแล้วคน
 ดีก็จะรับใช้พระองค์ด้วยความสามัคคีและกระตือรือร้นอย่างแท้จริง ขณะ
 เดียวกันคนชั่วก็จะตีตัวออกห่าง ถ้าพระเจ้าแผ่นดินทรงปฏิบัติพระองค์
 ให้ราษฎรรักใคร่ในคุณงามความดี และหวาดเกรงต่อพระราชอาญาของ
 พระองค์แล้ว ย่อมจะเป็นประโยชน์ยิ่งแก่พระเจ้าแผ่นดินเอง สุขท้ายนี้
 หม่อมฉันขอแนะนำให้พระองค์ทรงถือความอัปโชคของหม่อมฉันเป็น
 เครื่องเตือนพระทัยและให้เกิดประโยชน์ด้วย ทัวหม่อมฉันนั้นพร้อมแล้วที่
 จะพบกับวาระสุขท้ายซึ่งหม่อมฉันมิได้คาดคิดมาก่อน และไม่อาจแก้แค้น
 ทดแทนได้ หม่อมฉันควรเป็นทุกข์ในความตาย แต่กลับยินดีถ้าได้รู้ว่าการ
 ประหัตประหารร้ายของหม่อมฉัน สามารถสร้างความมั่นคงให้แก่ฐานะของ
 พระองค์และความสงบสุขของอาณาจักรนี้ แต่หม่อมฉันคาดการณล่วงหน้า

ว่าวาระสุดท้าย เช่นกับที่พระองค์ได้ทรงทำความทุกข์ทรมานให้แก่หม่อมฉัน ก็จะมาถึงพระองค์เองในไม่ช้า ถ้าพระองค์ปรารถนาจะหนีเคราะห์กรรม ซึ่งจะบีบบังคับพระองค์ จงทรงระมัดระวังออกญากลาโหม เพราะคนผู้นี้เป็น คนชั่วมีสันดานทรยศมาตั้งแต่หนุ่ม เพราะฉะนั้นเขาจึงถูกลงพระอาญาอย่าง หนักบ่อยครั้ง ด้วยพระราชโองการของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อน เขา จะใช้เล่ห์กระเท่ห์อย่างเฉลียวฉลาดและจะชิงมงกุฏจากพระเศียรของพระองค์ ทั้งจะนำพระองค์ไปสู่ความตาย ตลอดจนเชื่อพระวงศ์ทุก ๆ พระองค์ของ พระเจ้าอยู่หัวในพระโกศ ซึ่งทรงเป็นพระเชษฐาของหม่อมฉันและพระ ราชบิดาของพระองค์ เพื่อตั้งตัวเองเป็นกษัตริย์ครองบัลลังก์ต่อไป”

พระเจ้าแผ่นดินมิได้มีความซาบซึ้งในคำแนะนำ ทั้งมิได้เกิดความ สมเพทเวทนาเลย พระองค์ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงความตั้งพระทัยซึ่งได้ยึด มั่นอยู่ ตรงกันข้ามทรงมีรับสั่งให้นำพระมหาอุปราชไปสำเร็จโทษโดยเร็ว พระมหาอุปราชจึงถูกนำตัว ไปที่วัดชื่อพระเมรุโคกพญา (Watprahimin Khopirja) ตรงข้ามกับพระราชวัง เพชฌฆาตให้พระองค์นอนลงบนผ้าแดง และทูลพระองค์ที่พระนาภีด้วยท่อนจันทน์ นี่เป็นวิธีสำเร็จโทษที่ใช้กัน ในประเทศสยาม ซึ่งใช้กับเจ้านายในราชตระกูลเท่านั้น เสร็จแล้วเขาก็ใช้ ผ้านี้ห่อพระสรีระและไม้จันทน์ แล้วโยนลงไปในบ่อ ทิ้งให้พระศพเน่า เปื่อยไป นี่เป็นวาระสุดท้ายอันน่าเศร้าสลดของพระมหาอุปราชผู้ไร้สุข ซึ่งสิ้นพระชนม์ลงเพราะทรงกล้าอ้างสิทธิ์ในมงกุฏซึ่งเป็นสิทธิตามกฎหมาย ของพระองค์ พระองค์ทรงเป็นพระมหาอุปราชที่ทรงมีความหวังอย่างยิ่ง และทรงมีคุณสมบัติทั้งามหลายประการ ถ้าหากพระองค์ทรงได้ครองราช- บัลลังก์แล้ว พระองค์คงได้รับความเคารพเทิดทูนไม่น้อยกว่าพระเชษฐา- ธิราชของพระองค์

หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๑

เกือบไม่มีผู้ใดเลยที่จะไม่โศกเศร้าในการสิ้นพระชนม์ของพระมหาอุปราชา แต่ไม่มีใครกล้าแสดงอาการเศร้าสลดได้ เพราะเมื่อผู้ใดมีใจฝักใฝ่หรือเห็นว่าการสิ้นพระชนม์ของพระมหาอุปราชาเป็นเรื่องสำคัญแล้ว ไม่ว่าจะเป็นคนชั้นใดก็ตาม คนผู้นั้นจะถูกประหารและทรัพย์สินจะต้องถูกริบ มุขอำมาตย์และทหารที่มีใจฝักใฝ่ ถูกถอดลงเป็นไพร่และถูกกระทำอย่างโหดเหี้ยม ภายในเวลาอันสั้น ผู้ที่เป็นมิตรและสมักรพรรคพวกทั้งปวงของพระมหาอุปราชก็สิ้นสูญไป

การพ่ายแพ้สงครามและการสิ้นพระชนม์ของเจ้านายทำให้ออกหลวงมงคลแม่ทัพของพระมหาอุปราชาองค์ก่อนสิ้นความหวัง มีผู้ตกใจคิดว่าพระเจ้าแผ่นดินทรงค้นหาตัวเขาทุกหนทุกแห่ง เขาจึงหนีเตลิดเรื่อยไปและเมื่อไม่รู้ว่าจะซ่อนตัวอยู่ที่ใดก็แล้ว ก็ได้หลบเข้ามากรุงศรีอยุธยาในเวลาค่ำคืน เพื่อมุ่งติดตามออกญากลาโหมถึงในบ้าน หวังจะมาหาเสีย แต่บังเอิญคืนนั้นออกญากลาโหมถูกหน่วงเหนี่ยวไว้ในพระราชวัง แผนการของออกหลวงมงคลจึงล้มเหลว ดังนั้น ออกหลวงมงคลจึงไปบ้านของตน และได้พาภรรยาหลวงกับอนุภรรยาอีกคนหนึ่งหนีไปด้วยกัน และ ไปถึงประสบสะแกกรัง (Pra Sop Sacce Gram) ชายเขตแควนมอญ ได้พำนักอยู่ที่นั่นชั่วระยะเวลาหนึ่ง ใช้ชีวิตอยู่กับป่าเขาอย่างไร้จุดหมาย ในที่สุดมีผู้พบที่ซ่อนตัว เจ้าหน้าที่ผู้ปกครองท้องถิ่น ได้ถือโอกาสตอนที่ออกหลวงมงคลไปล่าสัตว์ ไปที่บ้านและพาภรรยามาเสีย ออกหลวงมงคลโกรธแค้นมาก หมกสิ้นความสุขทุกประการและหมดอาลัยในชีวิต จึงไปมอบตัวแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง และขอร้องให้นำตัวไปกรุงศรีอยุธยา เจ้าหน้าที่พันธนาการเขาค้วยไซ่ตรวน ไส้ชา มือ แขน คอ และทุกๆ ส่วนของร่างกาย เพราะได้รับคำตักเตือนมาก่อนในเรื่องผละกำลังมากมายผิด

ธรรมคาและเรื่องวิทยาคณตามหลักไสยศาสตร์ ออกหลวงมงคลจึงหัวเราะ
 ขบขันคนเหล่านั้น และบอกว่าไม่มีประโยชน์อันใดที่ใส่โช้ตรวนคนซึ่ง
 ยอมมอบตัวเป็นนักโทษโดยสมัครใจ เขากล่าวว่า “ถ้าหากข้าพเจ้าต้องการ
 มีชีวิตอยู่ต่อไป ก็จะไม่ยอมอยู่ในอำนาจของท่าน จะไม่ให้จับหรือคุมขัง
 ข้าพเจ้าได้เลย” กล่าวกันนั้นแล้ว ก็หักโช้ตรวนออกโดยง่ายคายเหมือนดัง
 เศษเชือกหรือค้ายเบื้อยๆ แล้วก็พูดต่อไปว่า “ถ้าข้าพเจ้าต้องการพิสูจน์
 พละกำลังและวิชาความรู้ของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าก็สามารถฆ่าท่านได้หลาย
 คนทีเดียว แต่ข้าพเจ้าต้องการกาย ฉะนั้น จึงนำข้าพเจ้าไปกรุงศรีอยุธยา
 โดยอิสระ เพื่อว่าออกญากลาโหมผู้โศกเหี้ยมซึ่งปลงพระชนม์พระมหา
 อูปราชาอาจพึงพอใจในเลือกของข้าพเจ้า เพราะเขากระหายมานานแล้ว”

พระเจ้าแผ่นดินทรงยินดีมากเมื่อทราบข่าวออกหลวงมงคลมาถึง
 กรุงศรีอยุธยาแล้ว เพราะพระองค์โปรดคน ๆ นี้เนื่องจากเป็นผู้มีวิทยาคม
 และกล้าหาญ พระองค์มีพระประสงค์จะไว้ชีวิต จึงได้ส่งออกญากลาโหม
 ไปพุดจาเกลี้ยกล่อม ถ้าออกหลวงมงคลชักสใจถวายความจงรักภักดีแก่
 พระเจ้าอยู่หัว ขอให้แจ้งให้ออกญากลาโหมทราบ ถ้าหากออกญากลาโหม
 นำคำสัตย์ปฏิญาณของออกหลวงมงคลไปกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินแล้ว
 ออกหลวงมงคลก็จะรอดชีวิต แต่ออกญากลาโหมกลับพบว่า ออกหลวง
 มงคลเย่อหยิ่งทรนงมาก ได้ตอบแต่เพียงว่า “ข้าพเจ้าไม่มีพระเจ้าอยู่หัว
 ที่เคารพอีกแล้ว และพระเจ้าอยู่หัวผิดกฎหมายที่ท่านพูดถึง ทั้งตัวของ
 ท่านเองก็ได้ร่วมมือกันปลงพระชนม์ผู้สืบราชสมบัติที่ถูกต้องตามกฎหมาย
 เสียแล้ว เหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงอยากตายมากกว่าที่จะเชื่อฟังคนใจโหด ฆ่าคน
 คนกบฏ และคนก่อความสงบสุขของของบ้านเมืองเช่นพวกท่าน ท่าน
 อย่าหวังเลยว่าข้าพเจ้าจะยอมให้สัทธิสาบานแก่คนซึ่งข้าพเจ้าไม่ขอเกี่ยวข้อง
 ให้มาเป็นนายของข้าพเจ้า”

ออกญาภลาโหม ได้กราบทูลผลการเกลี้ยกล่อมของตนให้พระเจ้า
 อยู่หัวทรงทราบ ออกหลวงมงคลจึงถูกคัดสินประหารชีวิตด้วยคาบ
 ก่อนจะตายเขาได้แนะนำและชี้แจงให้ราษฎรเห็นว่าบ้านเมืองตกอยู่ใน
 อันตรายและทำนายล่วงหน้าว่า เกราะที่กรรมจะตามมาครอบคลุมบ้านเมือง
 ไนภายหลัง ในที่สุดเขาพูดถึงความกล้าหาญของตนเองและวิद्याคุณทาง
 ไสยศาสตร์ กับกล่าวเพิ่มเติมว่า ถ้าหากใครคนใดยังสงสัยเรื่องที่เขาพูดนี้
 เขาจะพิสูจน์ให้เห็นจริงต่อหน้าคนทั้งหลาย อันที่จริง เมื่อเขาอยู่ใน
 อากาศสงบเพื่อรับคาบที่พื้นลงมา เพชฌฆาตก็ไม่สามารถทำให้เกิดบาดแผล
 ในร่างกายของเขาได้ แม้จะได้ฟันเต็มแรงจนใบคาบชนคโคงนั้นคกไปก็
 ตาม ทุกครั้งที่เพชฌฆาตฟันก็เกิดเสียงก้องเหมือนคมคาบกระทบทั้งตีเหล็ก
 หลังจากนั้นออกหลวงมงคลก็ลุกขึ้นดึงเชือกที่มัดตัวออก จับเพชฌฆาต
 ไว้และบีบคอจนตาย เสร็จแล้วก็ขอน้ำ เขาเสกคาถาลงไปในน้ำ แล้วดื่มไป
 ส่วนหนึ่ง ที่เหลือใช้ชุบไล้ร่างกาย และเอาน้ำขวาจุ่มลงไปใต้น้ำมนต์
 และทำเครื่องหมายลงบนลำตัวค้ำช้ายใต้ซี่โครง ในประเทศสยามถ้าผู้
 ใดถูกคัดสินให้ตายด้วยคมคาบ จะต้องถูกฟันตรงนั้น ซึ่งใส่จะไหลออกมา
 อย่างเร็วที่สุด แล้วออกหลวงมงคลก็นอนลง แล้วสั่งให้เพชฌฆาตอีกคนหนึ่ง
 ซึ่งถูกนำตัวมาใหม่ให้ฟันเขาตรงที่ ๆ เขาทำเครื่องหมายเอาไว้ ถ้าหากฟัน
 พลาด ออกหลวงมงคลจะบีบคอให้เหมือนกับที่ทำกับเพื่อนเขาคนก่อน
 เพชฌฆาตฟันคาบลงไป แต่ด้วยความกลัวพลาด จึงทำให้ฟันผิด ฟันไม่
 ถึงตาย ออกหลวงมงคลร้องก้องสนั่นและสั่งให้ฟันตรงหัวใจ มิฉะนั้นจะบีบคอ
 เพชฌฆาตนี้เสียอีกคนหนึ่ง นี่ก็อวาระสุดท้ายของออกหลวงมงคล บุคคล
 ผู้นำเกรงขาม ผู้ทำให้พระเจ้าแผ่นดินและทุกคนในราชสำนักตกอยู่ในความ
 กลัว เมื่อออกหลวงมงคลสิ้นชีวิตแล้ว พระเจ้าแผ่นดินและออกญาภลาโหม

ได้กล่าวอย่างเปิดเผยว่า พระมหาอุปราชและสมัครพรรคพวกชั้นสูงและพินาศไปด้วยความตายของออกหลวงมงคล แต่ตราบโคที่เขา (ออกหลวงมงคล) ยังมีชีวิตอยู่ ความแค้นเคืองและความจงล้างของพระมหาอุปราชก็ยังคงคุกรุ่นอยู่เรื่อยไป

พระเจ้าแผ่นดินทรงเห็นว่าพระองค์ทรงรอดพ้นจากศัตรูที่น่าสะพึงกลัวคนนี้แล้ว ก็ทรงปล่อยพระองค์ให้หลงระเหิงกับความชั่วและของมีนเมาทุกชนิด บรรดาขุนนางเหลือที่จะคัดทานความทรงงและความน่าเกรงขามของพระองค์ได้ ประชาชนต่างเหลือระอาในความเหี้ยมโหดของพระองค์ พระองค์ไม่มีจริยาวัตรตั้งงามเหมือนพระราชบิดาเลย ไม่อาจหวังสิ่งใดจากพระองค์ได้เลยนอกจากความทารุณและความเข้มงวดกวดขัน เพราะว่าพระองค์ประพฤติองค์โดยเห็นแก่ความสนุกสนานทั้งมวล ทรงพอพระทัยทอดพระเนตรการชนช้าง ไพร่การขี่ม้าและฟันดาบ พระสุรเสียงขุ่นและพระพักตร์เคร่งอยู่เสมอ ประการนี้จะทำให้ความจงรักภักดีของไพร่ฟ้าประชาชนที่มีต่อพระองค์เสื่อมคลายลง แม้กระนั้นก็ไม่มีการกล้าแสดง ความไม่พอใจออกมา พระองค์ทรงแทบจะไม่มีส่วนในการบริหารกิจการบ้านเมือง ทรงไว้วางพระทัยให้เป็นไปตามคำแนะนำของออกญากลาโหม พระองค์ไม่ทรงทราบเรื่องคณะกบฏลับซึ่งเหล่าเสวกามาตย์ได้ก่อตั้งขึ้น ไม่ทรงคิดว่าจะมีคนกล้าจับไล่พระองค์ออกจากราชบัลลังก์ หรือพยายามแย่งชิงมงกุฎของพระองค์ ออกญากลาโหมจึงสบโอกาสอันเหมาะที่สุด จึงพำบรรยายในสภาราชขุนนางถึงพระอารมณ์ร้ายของพระเจ้าแผ่นดิน ความเสเพลและมีนเมา แม้กระทั่งเรื่องความโหดเหี้ยมของพระองค์ ออกญากลาโหมแจ้งแก่เหล่าขุนนางว่า ตนเองต้องปฏิบัติภารกิจของบ้านเมืองทั้งปวงเป็นที่ยุ่งยากมาก แต่ตนก็ยังยึดมั่นในพระราชโองการครั้งสุดท้ายของ

พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ด้วยมีภาวะรับผิดชอบทั้งมวลที่สมทัวอยู่ ในส่วนที่เป็นหน้าที่ของตนก็จะปฏิบัติ ไปเรื่อย ๆ โดยเต็มความสามารถเพื่อรักษาชื่อเสียงเกียรติคุณของพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง คำบรรยายในเรื่องวิธีการทำงานและความตั้งใจที่ออกฎากลาโหมแสดงให้ทุก ๆ คนทราบ ทำให้ได้รับความรักของประชาชน และขุนนางก็นิยมเขาโดยไม่ยากนัก ผลที่ได้รับคือออกฎากลาโหมกลายเป็นคนสำคัญ มีความเป็นใหญ่เหนือกิจการงานเมืองทั้งปวง ทุกคนหันมาแสวงหาความโปรดปรานและซื้อหาเอาโดยให้ทรัพย์สินเป็นกำนัล ในงานฉลองหรือวันงานพิธีมีคนติดตามออกฎากลาโหมคับคั่งยิ่งกว่าเวลาพระเจ้าแผ่นดินเสด็จเสวยอีก

“ เพื่อจะมีให้มีข้อบกพร่องในเรื่องราวเหล่านี้และเพื่อความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในเรื่องที่จะกล่าวถึงในภายหลัง จึงคงจะไม่เป็นการนอกเรื่อง หากจะพูดถึงอดีตของออกฎากลาโหม เกี่ยวกับชาติกำเนิดและชีวิตตลอดจนความวุ่นวายต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากความเกรงในวัยหนุ่ม บิดาของออกฎากลาโหมเป็นพี่เขยคนใหญ่ของพระชนนีของพระเจ้าทรงธรรม ชื่อว่าออกฎาศรีธรรมมาธิราช (Oya Sidarma Thyra) ท่านผู้นี้มียศบรรดาศักดิ์แต่พันราชการ และไม่มีส่วนในกิจการบ้านเมืองเลย ถึงกระนั้นก็ได้ขวางกั้นความโปรดปราน ทั้งนี้ เพราะความมีอารมณ์ดีและความโอบอ้อมอ่อนโยนในการสนทนาปราศรัย

พระเจ้าอยู่หัวในพระโกศทรงให้ความนับถือเขา ในฐานะเป็นลุงและโปรดปรานเขามาก แต่ออกฎาศรีธรรมมาธิราชต้องถูกจำคุกบ่อยครั้งเพราะการกระทำความผิดและความชั่วร้ายต่าง ๆ ของบุตรชาย เขาได้นำออกฎากลาโหมมาถวายไว้ในพระราชวังตั้งแต่ยังเยาว์วัย ครั้งแรกได้เป็นมหาดเล็กของพระเจ้าแผ่นดิน ครั้นอายุ ๑๓ ปี ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้ามหาดเล็ก

ตั้งแต่บัดนั้นมาก็แสดงให้เห็นน้ำใจและความกล้าหาญ แต่ออกญากรมราชโหมใช้ชีวิตอย่างเลวทรามมาก มีความสนุกเพลิดเพลินจากการดื่มสุรา และสมรู้ร่วมคิดในการลักทรัพย์ ทั้งนี้ เนื่องจากถูกตั้งให้เป็นหัวหน้าไปกับพวกปล้น ทำการปล้นในเวลาค่ำคืนบ่อย ๆ เรื่องนี้เป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดินต้องทรงสั่งสอน โดยพันศรีพระช่วยคาบใหญ่หลายที่ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง และส่งไปจำขังในคุกมิด แต่ออกญากรมราชโหมก็พ้นโทษออกมาและได้รับความโปรดปรานอีก ทั้งนี้ เพราะความช่วยเหลือของนางสาว คือ พระชนนีของพระเจ้าอยู่หัว เมื่ออายุ ๑๖ ปี ก็ได้เป็นที่จมีนศรีสรวิชัย (Pramongsy Saropha) หรือผู้บังคับกองทหารมหาดเล็ก แต่ทว่ามิได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนี้ดีเท่าที่เคยทำมาก่อน ครั้นอายุ ๑๘ ปีก็ได้ทำผิดซึ่งมีโทษถึงตาย แต่ก็มีเหตุที่ทำให้รอดชีวิตมาได้ เรื่องราวมีดังนี้

มีประเพณีโบราณในอาณาจักรสยามตั้งขึ้นมาเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว คือเมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าวและเมื่อเก็บข้าวเสร็จแล้วต้องทำความสะอาดพื้นดินเป็นการกำจัดแมลง และสิ่งปฏิกูลอื่น ๆ ด้วยการจุดไฟที่กอดันข้าวที่เกี่ยวแล้ว ก่อนการหว่านต้องไถพื้นดินเสียก่อน พระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกไปยังชนบทในพระอิริยาบถสง่างาม และพร้อมด้วยข้าราชการบริวารจำนวนมาก เพื่อทำพิธีแรกนาขวัญปลดปล่อยพระธรณีให้รอดพ้นจากภูตผี ซึ่งจะได้ไม่เข้าไปปะปนกับเมล็ดข้าวและต้นข้าว ถ้าพระเจ้าแผ่นดินไม่เสด็จในงานพิธีนี้ การเพาะปลูกจะไม่เป็นผลเลย และถ้าหากพระองค์ทรงทำพิธีนี้เอง พระองค์จะดำรงพระชนมชีพไปได้ไม่เกิน ๓ ปี อาจารย์ผู้ทรงวิทยาคุณในแถบนี้ของโลกซึ่งสลับเรื่องราวสำคัญนี้ได้กล่าวว่า ตนได้ตรวจเห็นในวิถีโคจรของดวงดาวว่า ถ้าพระเจ้าแผ่นดินไม่เปลี่ยนประเพณีนี้ และมอบหน้าที่นี้ให้แก่ขุนนางแล้วพระราชวงศ์จะสิ้นสูญไปในไม่ช้า

ฉะนั้น จึงทรงมอบหมายหน้าที่ให้แก่เจ้านายคนหนึ่งของราชสำนัก ซึ่งมีตำแหน่งเป็นสมุหนายก แต่คนผู้นี้ไม่สามารถทำพิธีนี้ได้เพราะได้สิ้นชีวิตลงอย่างกะทันหัน ทรงขอความเห็นในเรื่องเหตุบังเอิญนี้ อาจารย์ผู้ทรงวิทยาคณะได้ทูลตอบว่า กวาท่าง ๆ เป็นเหตุให้เกิดโชคร้ายทำนองนี้แก่ผู้ได้รับมอบหน้าที่จากพระองค์ทุกคน เพื่อรักษาพิธีนี้ไว้ จำเป็นต้องมอบหน้าที่นี้แก่ขุนนางที่มียศต่ำ โดยให้เหตุผลว่า เหล่าภุคตผีพากันกำเริบยะโส เพราะผู้มีเกียรติยศสูงมาทำพิธีขบไล่ และเทพเจ้าไม่ทรงพอพระทัยที่กษัตริย์และสมุหนายกถ่อมตนมากเกินไป โดยมาร่วมในการขบไล่ภุคตผี

พระเจ้าแผ่นดินและที่ประชุมเสนาบดีเห็นว่าเหมาะสมแล้วที่เห็นด้วยกับความคิดนี้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการของโหราจารย์และพระภิกษุสงฆ์ จึงทรงแต่งตั้งผู้มีตำแหน่งเป็นออกญาข้าว (๑) (Oya Khauw) เป็นพระยาแรกนา เมื่อได้รับเลือกให้ทำพิธี ออกญาข้าวก็ถูกส่งไปอยู่ตามลำพังในที่ ๆ ห่างไกลพระนคร และไม่ออกจากที่พักหรือบริเวณรอบ ๆ บ้านด้วยจนกระทั่งถึงวันกำหนดสำหรับทำความสะอาดประเทศ จึงได้กลับไปยังราชสำนัก และเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ได้พระราชทานพระภุชญาใหม่อันเป็นฉลององค์ของกษัตริย์และให้สวมมงกุฎรูปกรวยแหลมลงบนศีรษะ ออกญาข้าวต้องนั่งในบุษบกเล็ก ๆ ทรงปีระมิด มีคน ๘ คนหามยกออกจากพระราชวังไปตามถนน มีบริวารล้นหลามพร้อมด้วยเครื่องคักคักเป่าติดตามไปยังชนบท ทุก ๆ คนแม้แต่เสวกามาตย์และชาววังคนอื่น ๆ ถวายเกียรติยศทำนองเดียวกับที่ถวายพระเกียรติยศแก่พระเจ้าแผ่นดิน ทั้งนี้ เพราะเขาได้ถูกสมมติให้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ออกญาข้าวไม่ได้รับค่าตอบแทนอื่นใดนอกจากเงินที่เก็บจากค่าปรับไหมจากคนที่พบ

(๑) คงจะเป็นออกญาพลเทพ ซึ่งเป็นอธิบดีกรมนา

กลางทาง และคนที่ไม่ปิดประตูบ้านเมื่อขบวนผ่านมา หรือคนที่เปิดร้าน หรือแผงลอยในถนนโล่ง ๆ จำให้ เพราะเขามีสิทธิแย่งยึดเอาจนกว่าคนเหล่านั้นจะยอมจ่ายเงินชดเชยให้ ทั้งนี้ เขาได้รับเงินรวม ๓ ชั่ง เป็นเงินสยาม ซึ่งมีค่ามากกว่า ๔๐ เหรียญโบราณของเสปญเล็กน้อย สำหรับวันนั้น ในทันทีที่ออกจากพระราชวังก็มีอำนาจและเกียรติยศเช่นเดียวกับพระเจ้าอยู่หัว ยิ่งกว่านั้นเพื่อให้สมเหตุสมผล พระเจ้าแผ่นดินเองจะไม่เสด็จจากพระราชวังเลย และไม่ปรากฏองค์ให้ใครเห็นด้วย พระยาแรกนาเมื่อมาถึงโรงพิธี ก็อนุญาตให้ทุกคน เข้าใจมตีต่อสู้กับพรรคพวกและบริวารผู้ติดตาม มีกฎอยู่ว่า ผู้ที่เข้าใจมตีจะแตะต้องตัวหรือองครักษ์ของพระยาแรกนาไม่ได้ และถ้าหากพระยาแรกนาได้ชัยชนะในการต่อสู้กับฝูงชนแล้ว จะเป็นสัญญาณลัษณ์ว่า บินั้นข้าวจะอุดมสมบูรณ์ และถ้าการกลับตรงกันข้าม พระยาแรกนาต้องหนีกระเจิง ก็ทำนายได้ ว่าเป็นลางร้าย และเกรงว่าภูตผีจะทำลายพืชผลของแผ่นดิน พิธีช้า ๆ เหล่านี้จบลงอย่างง่าย ๆ แต่มีบ่อยครั้งที่การต่อสู้รุนแรงถึงมีผู้เสียชีวิตหลายคน สุกท้ายของพิธีนี้ พระเจ้าแผ่นดินปลอมได้กลับไปยังพระราชวังในเวลาเย็น เพื่อได้ดอคมงกุฎและเครื่องทรงกษัตริย์อื่น ๆ ออก และกลับมียศตำแหน่งสามัญดั่งเดิม ตลอดปีนั้นเขาจะอยู่เย็นเป็นสุขหรือว่าเจ็บไข้ ก็แล้วแต่โชคที่ร้ายและค่าปรับสินไหมที่ได้รับในวันนั้น

ขณะนั้นออกญากลาโหมเพ็งมียศเป็นจมีนศรีสรรักษ์ และมีอายุประมาณ ๑๘ ปี วันหนึ่งเมื่อมีการทำพิธีนี้ เขาได้อยู่ที่ชนบทนั้นด้วย โดยมากบ้น้องชายซึ่งบัดนี้เป็นฝ่ายหน้าหรือมหาอุปราช ทั้ง ๒ คนชี้ข้างมีบ่าวไพร่ติดตามมาหลายคน และได้เข้าใจมตีพระยาแรกนาอย่างคึกคึก ดูเหมือนว่ามีเจตนาจะฆ่าพระยาแรกนาและกลุ่มผู้ติดตามทั้งหมดด้วย ฝ่าย

องครักษ์เห็นดังนั้นก็เข้าต่อสู้ป้องกันพระเจ้าแผ่นดินตัวปลอม ท่อกำนสอง
ขุนนางหนุ่ม และขว้างก้อนหินไปถูกน้องชายได้รับบาดเจ็บ จมื่นศรี
สรักษ์ก็ถอดดาบและโถมเข้าสู้อย่างดุเดือด จนพระยาแรกนาและองครักษ์
จำต้องถอยหนี พระยาแรกนากลับมายังพระราชวังและนำความกราบ
บังคมทูลพระเจ้าอยู่หัว ถึงเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นโดยจมื่นศรีสรักษ์
เป็นผู้ก่อ

พระเจ้าอยู่หัวกริ้วเป็นกำลังถึงเรื่องความชั่วร้ายที่ได้เกิดขึ้น พระ
องค์รับสั่งให้ค้นหาตัวจมื่นศรีสรักษ์ และให้นำมายังพระราชวัง แต่คน
ชั่วผู้นี้รู้ตัวว่ามีผู้ติดตามจับ จึงซ่อนตัวอยู่ในโบสถ์กับบรรดาสงฆ์ และ
ไม่กล้าเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินในขณะที่ทรงพิโรธหนัก เมื่อพระเจ้าแผ่นดิน
ไม่อาจลงโทษให้สมกับพระอารมณ์ขุ่นเคืองได้ ออกญาศรีธรรมราชา
(Oya Sidarma Thyra) จำต้องได้รับผลการกระทำนี้ พระองค์รับสั่งว่า
จะประหารชีวิตเขาถ้าหากไม่นำตัวบุตรชายมาเฝ้า จมื่นศรีสรักษ์เมื่อทราบ
ข่าว จึงออกจากที่หลบซ่อนมาเฝ้าพระเจ้าอยู่หัว และทูลขอพระราชทาน
อภัยโทษ แต่ถูกมหาดเล็กจับตัวไว้ พระเจ้าแผ่นดินทรงพินเขา ๓ ทีที่ขา
ทั้ง ๒ ข้าง จากหัวเข่าลงมาถึงข้อเท้า แล้วพระองค์จับเขาโยนเข้าไปใน
คุกใต้ดิน รับสั่งให้พันธนาการไว้ด้วยโซ่ตรวนที่ส่วนทั้ง ๕ ของร่างกาย
จมื่นศรีสรักษ์ถูกจำขังอยู่ในคุกมืดเป็นเวลา ๕ เดือน จนกระทั่งเจ้าขรว
มณีจันทร์ (Zian Croa Mady Tjan) ซายาม่ายของพระเจ้าอยู่หัวในพระ
โกศ คือ พระ Marit หรือพระองค์ดำได้ทูลขอ จึงได้กลับเป็นที่โปรดปราน
อีก

จมื่นศรีสรักษ์ไม่อาจลืมการลงอาญาที่โหดร้ายทารุณนี้ได้ แม้ว่า
ตนสมควรจะได้รับโทษนั้น นับแต่นั้นมา ก็กระหายที่จะแก้แค้นทดแทน

ที่สำคัญก็คือต้องการทำลายล้างพระองค์ทอง (Phra Onthong) และพระศรีสิน (Phra Sysingh) พระอนุชาของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเป็นที่โปรดปรานรักใคร่เหนือสิ่งอื่น จมื่นศรีสรวัักษ์เชิญสหายสี่คนมาเลี้ยงอาหารเย็นที่บ้านเพื่อดำเนินแผนการชั่วร้ายนี้ คนทั้ง ๔ คือ ออกหลวงพิบูล (Oloangh Pibon) ซึ่งเป็นออกญาครราชสีมา (Oya Carassima) แต่เสียชีวิตตั้งแต่ยังหนุ่ม จงใจภักดิ์ (Choen Choenpra) ซึ่งต่อมาได้เป็นออกพระจุฬา (Opra Tiula) อภัยณรงค์ (Eptiongh Omongh) ต่อมาได้เป็นออกญาพิษณุโลก (Oya Poucelouck) และจางใหม่ จางวาง (Tiongh Maytiau Wangh) ต่อมาได้เป็นตำแหน่งพระคลัง (Oya Berckelangh) เมื่อจมื่นศรีสรวัักษ์ได้เกลี้ยกล่อมคนเหล่านั้นเป็นอย่างดี และครั้นเสร็จได้เข้าถึงความคิดของคนพวกนั้นแล้ว จมื่นศรีสรวัักษ์จึงขยายให้รู้ถึงแผนการแก้แค้นเจ้านายด้วยความอาฆาตพยาบาท โดยอ้างเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินลงพระอาญาเขาในความผิดหนหลัง ฉะนั้น ต่างคนจึงให้สัตย์สาบานไว้ต่อกันเป็นมั่นคงด้วยการดื่มเลือดของแต่ละคนอันเป็นพิธีที่เคยปฏิบัติกันมา ชุณนางทั้ง ๔ คนนี้สัญญาจะช่วยเหลือสนับสนุนจมื่นศรีสรวัักษ์ และในที่สุดได้ลงความเห็นว่าจะสมคบรุกเข้าไปในปราสาทซึ่งเจ้าชายทั้งสองประทับอยู่เข้าไปในห้องและปลงพระชนม์เสีย ภายหลังที่วางแผนแล้ว ๔ หรือ ๕ วัน ทาสคนหนึ่งของจมื่นศรีสรวัักษ์ก็เผยอุบายนั้น พระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งให้หาตัวเขาฆ่าและตรัสถามถึงสาเหตุที่เขาคิดการรุนแรงร้ายกาจต่อพระอนุชาทั้ง ๒ ของพระองค์ จมื่นศรีสรวัักษ์ทูลปฏิเสธและสาบานอย่างน่ากลัวเพื่อยืนยันคำปฏิเสธของตน แต่พระเจ้าอยู่หัวทรงแน่พระทัยในความจริงของช้อกล่าวหานี้ พระองค์พิโรธหนักและคงจะฆ่าเขาเสียด้วยคาบฎีบู๊น ถ้าหากคาบไม่คิดสายสะพายเสียซึ่งทำให้ทรงพินพลาต จมื่นศรีสรวัักษ์หาที่

หลบซ่อนตัว แต่พระเจ้าแผ่นดินทรงจับเขาได้และฟันลงที่ป่าและหลังด้วย พระหัตถ์ของพระองค์เอง แล้วพระองค์รับสั่งให้ขังจมีนศรีสรวัักษ์และ สมักรพรรคพวกไว้ในคุกมืด รวมกับพวกหัวขโมยและฆาตกร พระเจ้าแผ่นดินทรงขังออกญาศรีธรรมมาธิราช บิดาของจมีนศรีสรวัักษ์ไว้ด้วย แต่ ออกญาผู้นี้ไม่มีความผิด พระองค์จึงปล่อยให้เป็นอิสระ

หลายปีต่อมาพระเจ้าอยู่หัวทรงเตรียมกองทัพที่แข็งแกร่งยิ่ง ๒ ทักษะ มุ่งทำสงครามในประเทศเขมรเพื่อทวงความสวามิภักดิ์ของประเทศนั้น จมีนศรีสรวัักษ์ถือโอกาสอันเหมาะนี้ อ้อนวอนออกญาอุปราช^(๑) ให้ทูลขอ พระราชทานอภัยโทษต่อพระเจ้าแผ่นดิน เพราะว่าเมื่อพ้นจากคุกแล้ว เขา ได้โทษด้วยการทำการรบอย่างกล้าหาญ โดยให้สัญญาว่าจะตั้งใจทำการสู้รบ ออกญาอุปราชเป็นหัวหน้าขุนนางในประเทศ และได้คุมกองทัพเรือร่วมกับ ออกญาพระคลัง เพราะว่าพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์คุมกองทัพ บกไปช่วยพระองค์เอง เมื่อได้สกับคำทูลอ้อนวอนของขุนนางเหล่านี้ พระเจ้าแผ่นดินจึงทรงปล่อยจมีนศรีสรวัักษ์พร้อมด้วยสมักรพรรคพวกเป็น อิสระภายหลังที่ติดคุกอยู่เป็นเวลากว่า ๓ ปี และส่งตัวไปรบเขมรทางทะเล อันที่จริงแม้สงครามครั้งนี้ไม่สำเร็จดังที่พวกตนได้สัญญาไว้ แต่จมีนศรี- สรวัักษ์ก็ทำการรบอย่างเข้มแข็ง และแม้ทัพทั้งหลายได้เสนอความดีความ ชอบให้ จมีนศรีสรวัักษ์จึงกลับเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าแผ่นดินอีก ครั้งหนึ่ง ทรงให้เขากลับเข้ารับราชการในราชสำนักได้ และพระราชทาน ตำแหน่งให้เป็นจมีนสรรเพชญ์ภักดิ์ (Sompan Meon) แม้กระนั้นก็ดี จมีนศรี- สรวัักษ์ก็ไม่เปลี่ยนแปลงอุปนิสัยสันดาน เพราะมาเป็นผู้กับพระชายาและ

(๑) Oya Ombrat

สนมของเจ้าชายพระอนุชาของพระเจ้าแผ่นดิน พระอนุชาได้กราบทูล
ร้องทุกข์อย่างขมขื่นในเรื่องนี้ พระเจ้าแผ่นดินทรงกริ้วมากถึงกับตัดสิน
ลงโทษให้ประหารชีวิต และด้วยเห็นแก่ค่าอันวอนขอของพระราชมารดา
และออกญาศรีธรรมราชาธิบดีกาของเขา จึงทรงลดโทษลงเป็นจำคุกตลอด
ชีวิต จมื่นศรีสรรักษ์ติดคุกอีก ๓ ปี และเกิดความรู้สึกสำนึกตน จากนั้นมาก็
ประพฤติตนเป็นที่นิยมของผู้คนและได้แสดงให้เห็นถึงน้ำใจและความแคล่ว
คล่องในการทำงาน จนพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานตำแหน่งออกญาศรีวรวงศ์
(Oya Siworrawongh) มีหน้าที่ควบคุมดูแลพระราชวัง อาจกล่าวได้ว่า
ระหว่างปีท้าย ๆ ในรัชกาลของกษัตริย์องค์นี้ ออกญาศรีวรวงศ์เท่านั้นที่ได้
รับความโปรดปรานจากพระเจ้าแผ่นดิน ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัย
ในระหว่างประจวบครั้งสุดท้าย เมื่อเขาจัดการสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตาม
แผนการชั่วของตนแล้ว ตอนเริ่มรัชกาลใหม่ ก็ได้เป็นออกญาภลาโหม
เกียรติยศซึ่งได้รับอยู่ขณะนี้ เป็นเสมือนขั้นที่ก้าวไปสู่ตำแหน่งกษัตริย์โดย
การยึดบ้านเมืองมาจากพระเจ้าแผ่นดิน และกำจัดราชตระกูลให้สูญสิ้นไป

ได้กล่าวมาแล้วถึงสาเหตุที่ทำให้ออกญาศรีวรวงศ์ได้เป็นออกญา
ภลาโหมผู้ก่อความยุ่งยากขึ้นเพื่อกวาดล้างขุนนางที่มีอำนาจสูงสุด ร่ำรวย
ที่สุด และสำคัญที่สุด โดยกล่าวหาว่าคนเหล่านั้นเกลียดชังพระเจ้าแผ่นดิน
และเป็นสมักรพรรคพวกของพระมหาอุปราชพระปิตุลา ขุนนางบางคนถูก
ประหารชีวิต คนอื่น ๆ ถูกเนรเทศหรือจำคุก ตำแหน่งราชการที่ว่างลง
ก็มอบให้แก่คนของออกญาภลาโหม ทรัพย์สินสมบัติของผู้ที่ถูกประหารและ
ผู้ที่ถูกถอดซึ่งริบเอามา นั้น ได้แจกจ่ายให้แก่บรรดาคนโปรดซึ่งตนหมาย
จะใช้ประโยชน์ในโอกาสซึ่งจะมาถึงในไม่ช้าคงจะได้เห็นต่อไป การบริหาร

กิจการบ้านเมืองทั้งปวงซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงปล่อยให้เขาบริหารได้
อำนาจประโยชน์ให้เขามากในการผูกมิตรไมตรี และด้วยอำนาจหน้าที่ ทำ
ให้ออกญาภคินาโหมเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป ออกญาศรีธรรมราช
ถึงแก่กรรมก่อน พระเจ้าแผ่นดินสวรรคตไม่นาน และน้องชายก็สิ้นชีวิตใน
เวลาต่อมา ในการจัดงานปลงศพน้องชาย ออกญาภคินาโหมได้นำอัฐิของ
บิดาซึ่งฌาปนกิจเรียบร้อยแล้ว โดยถูกต้องตามประเพณีมาเผาใหม่อีก
ครั้งหนึ่ง การกระทำเยี่ยงนี้เป็นเกียรติยศซึ่งใช้เฉพาะพระเจ้าแผ่นดินหรือ
พระมหากษัตริย์ซึ่งสืบราชบัลลังก์ เมื่อเจ้านายในราชตระกูลได้พ่ายแพ้ไป
ไม่ว่าโดยปราบดาภิเษกหรือโดยได้รับเลือกก็ตาม พระองค์อาจขุดอัฐิของ
พระราชบิดาหรือพระประยูรญาติขึ้นมาเผาตามราชพิธีได้ เหล่าเสวกามาตย์
และขุนนางผู้ใหญ่อื่นๆ จำนวนมาก ได้ไปในงานเผาศพน้องชายและเผา
กระดูกบิดาของออกญาภคินาโหมอย่างคับคั่ง ทั้งนี้ เพื่อเป็นเกียรติแก่ออกญา
ภคินาโหม พิธีนี้ทำอยู่ ๓ วัน และทำอย่างโอ้อ่าหรรษาซึ่งไม่มีขุนนางคนใด
เคยทำได้เหมือน ซึ่งเป็นการผิดประเพณีไทย

พระราชมารดาของพระเจ้าแผ่นดินนั้นทรงชุนเคืองออกญาภคินาโหม
อยู่แล้ว ที่ให้ตำแหน่งสำคัญ ๆ ของบ้านเมืองแก่คนและสมัครพรรคพวก
ของตนเอง จึงทรงฉวยโอกาสเพ็ดทูลพระเจ้าแผ่นดินให้เกิดความระแวง
สงสัยและเป็นที่เกลียดชังด้วย พระนางทรงปรึกษาหารือและคบคิดกับ
เหล่าศัตรูของออกญาภคินาโหม ทรงชี้แจงถึงความประพฤติก้าวร้ายต่าง ๆ
ของออกญาภคินาโหม ซึ่งไม่ยากเลยที่พระเจ้าแผ่นดินจะฟังเสียงสงสัยขุนนาง
เหล่านั้น และทรงคิดกำจัดเสนาบดีคนโปรดผู้นี้เสีย แต่ทรงสำนึกได้ว่า
พระองค์ไม่อาจแก้ไขอำนาจของพระองค์ที่อยู่หลังอำนาจของเสนาบดีผู้นี้ได้
พระองค์ก็ตัดสินใจพระทัยอย่างกะทันหัน และทรงตัดสินใจโทษออกญาภคินาโหม

อย่างไม่รอบคอบและทวนหันปล้นแล่น โดยทรงต้องการให้ออกญาภลาโหม ถึงพินาศไปดังเช่นที่ได้ทำแก่คนอื่น ๆ

ในวันทีสามของงานปลงศพน้องชายออกญาภลาโหม พระองค์เสด็จขึ้นประทับเหนือราชบัลลังก์และทรงบริภาษด้วยความแค้นเคืองจัดว่า ชุมนางทุกคนเป็นอะไรไป ทำไมไม่มาสู่พระราชวังและหมอบเฝ้าตามที่ของคนในเวลาเข้าเฝ้าเฉพาะพระพักตร์ของพระองค์ดังเช่นเคย ออกญาพระคลัง (Oya Berckelangh) ซึ่งเป็นสมักรพรรคพวกและเป็นคนของออกญาภลาโหมได้มายังพระราชวังเนื่อง ๆ เพื่อสังเกตพระอารมณ์ของพระเจ้าแผ่นดินและเพื่อที่ว่าพระองค์จะทำประการใด เขากราบทูลว่า ออกญาภลาโหมติกรุระในการเผาศพน้องชายและกระตุกบิดา ทั้งเพ็ดทูลว่า ชุมนางทั้งหลายได้รับเชิญให้ไปร่วมในพิธีเผาศพนี้ ฉะนั้นพระเจ้าแผ่นดินจึงทรงระบายนความกริ้วออกมาอย่างโง่เขลา ตรัสย่อนว่า “ข้าคิดว่าอาณาจักรไทยมีพระเจ้าแผ่นดินเพียงองค์เดียว และคิดว่าตัวข้าเองเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ราชาภิเษกตามกฎหมายจริง ๆ ไพร่ฟ้าประชาชนไม่ว่าจะอยู่ในชั้นใด ตำแหน่งใดก็ตาม ต้องให้เกียรติยศเคารพและเชื่อฟังข้าแต่ข้าเห็นว่าข้าเป็นพระเจ้าแผ่นดินแต่ชื่อ อันที่จริงออกญาภลาโหมนั่นแหละคือพระเจ้าแผ่นดิน ชุมนางทุกคนพากันหยุดงานที่ต้องปฏิบัติต่อข้าทอดทิ้งข้าไป และฝักใฝ่อยู่แก่ออกญาภลาโหม ข้าจะจัดการให้สาสมทีเดียวเมื่อออกญาภลาโหมเข้ามาในวังกับพรรคพวก ข้าจะทำกับมันนี้ให้สมกับที่ละเลยต่อหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวออกญาภลาโหมเอง ข้าจะขัดขวางทุกทางไม่ให้มันมีบริวารมากมายในกาลข้างหน้า ไม่ให้มีเกียรติยศที่สร้างให้แก่ตัวเอง โดยเอาพ่อและน้องชายมาบังหน้า” ออกญาพระคลัง (Oya Berckelangh) ต้องการขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ออกญาภลาโหม

และเพื่อแสดงให้พระเจ้าแผ่นดินทรงเห็นว่าความรักและเคารพที่มีต่อบิดา เป็นเหตุชักจูงให้ออกญากลาโหมกระทำไปเช่นนั้น แต่พระเจ้าแผ่นดินทรงตระหนักดีว่าออกญาพระคลังเป็นพรรคพวกคนหนึ่งของออกญากลาโหม พระองค์ทรงตกสินลงโทษออกญากลาโหมอย่างโหดร้ายและสั่งให้ประหารชีวิตเสีย กับรับสั่งให้ราชองครักษ์และเหล่าทหารเตรียมพร้อม แล้วพระองค์เสด็จขึ้นด้วยความพิโรธหนัก ซึ่งทำให้ข้ากการไต่ร่ตรงโดยรอบคอบ ว่าออกญากลาโหมอาจจะไม่เลิกชุมนุมพรรคพวกที่เข้มแข็งก็ได้ ในเมื่อได้ล่วงรู้ถึงการกระทำซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงแสดงออกมา

ออกญาพระคลังหนีพ้นภาวะยุ่งยากไปได้อย่างลอยนวล เมื่อออกจากพระราชวัง ก็รีบร้อนไปพบออกญากลาโหม และเล่าให้ออกญากลาโหม ฟังถึงข้อความที่เขาได้ยินจากพระโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน รวมทั้งการกระทำและผลเสียที่ตนและมิตรสหายหวังว่าจะได้รับ ออกญากลาโหม แสดงความประหลาดใจอย่างใหญ่หลวง มีอาการดอนใจ โศกเศร้าจนบรรดาขุนนางที่อยู่ใกล้ๆ ไต่ถามถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงโดยกะทันหันที่พวกตนได้เห็น ออกญากลาโหมเล่าให้ขุนนางเหล่านั้นฟังถึงเรื่องที่ออกญาพระคลังเพิ่งแจ้งให้ทราบ เขาพูดด้วยถ้อยคำที่จับใจและคาดคะเนว่าพระเจ้าแผ่นดินคงจะทรงขัดเคืองพวกเขาเหล่านั้น ออกญากลาโหมได้กล่าวเสริมว่า ตนพร้อมที่จะตาย ถ้าหากเลือกของตนสามารถดับเพลิงพิโรธที่รุมล้อมพระเจ้าแผ่นดินและสามารถทำให้พระองค์คืนดีกับขุนนางทั้งปวง “แต่เมื่อพระเจ้าอยู่หัวสั่งประหารข้าพเจ้าซึ่งเป็นคนที่พระองค์พระราชทานความโปรดปรานอย่างลึกซึ้งและเป็นถึงหัวหน้าเสนาบดีแล้ว ท่านทั้งหลายจะไม่หวาดหวั่นต่อความพินาศทั้งนี้หรือ และท่านจะรักษาตัวให้พ้นจากเงื้อมมือของคนใจโหดผู้นี้ได้อย่างไร แล้วใครจะอยู่ในวังคอยขัดขวางมิให้

พระองค์ทรงกระทำไปตามการอันชั่วร้ายของพระองค์ และข้อสำคัญนั้น ข้าพเจ้าขอให้ท่านทั้งหลายคิดดูเถิดว่าสถานการณ์บ้านเมืองนี้จะเป็นอย่างไร ภายหลังจากที่พระองค์ทรงประหารชีวิตพวกเราทุกคนแล้ว เพราะท่านย่อมทราบที่อยู่แล้วถึงพระชนมายุของพระองค์ ท่านย่อมรู้ถึงพระราชประสงค์อันเป็นไปตามพระนิสสัยที่เลวร้าย ตลอดจนพระอารมณ์ ความมีอคติหลงมัวเมาและความโหดร้ายของพระองค์ ได้ดีกว่าข้าพเจ้า และถ้าหากสิ่งนี้เป็นความประพฤติกของพระองค์ในขณะนี้ พระองค์จะเป็นเช่นไรเมื่อพระองค์ได้ประหารชีวิตมุขมนตรีส่วนใหญ่เสีย และไม่ได้รับความช่วยเหลืออีกต่อไปจากเหล่าเสนาบดีที่ปรึกษาซึ่งแวดล้อมพระองค์อยู่ในขณะนี้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เมื่อเหตุการณ์เหล่านั้นได้เกิดขึ้นแล้ว บ้านเมืองของเราจะไม่ยุ่งเหยิงอยู่ในภาวะสงครามกลางเมือง และบางที่อาจต้องทำสงครามกับต่างชาติก็ได้ ซึ่งจะเป็นเหตุให้เราต้องอยู่ใต้การปกครองของประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศบ้านเมืองก็อาจจะสิ้นสุดลงอย่างน่าเศร้าสลด”

สุนทรพจน์ที่ออกญากลาโหมกล่าวด้วยน้ำเสียงสะอื้นแสดงอาการโศกาคูรณ์นี้ บีบคั้นจิตใจบรรดาขุนนางทหารอย่างยิ่ง จนคนเหล่านั้นยินยอมผูกมัดตนเองเข้าเป็นมิตรเพื่อผลประโยชน์ของออกญากลาโหมอีกครั้งหนึ่ง ทำงทำสัญญากันในระหว่างพวกตนและกำชับรับรองกันด้วยการสาบานอย่างมั่นเหมาะโดยคัมโลहितซึ่งกันและกัน คนพวกนี้ทำสัญญากับตนเองว่าจะไม่ยอมให้พระเจ้าแผ่นดินจับพวกตนคนใดคนหนึ่งไป และจะร่วมกันกับพวกพ้องต่อต้านปฏิกิริยาที่พระเจ้าแผ่นดินปรารถนาจะกระทำต่อพวกตน

เพื่อให้แน่ใจในความตั้งพระทัยมั่นของพระเจ้าแผ่นดิน และเพื่อจะได้ทราบว่าพระองค์ทรงหายกริ้วแล้วหรือยัง หรือพระองค์ทรงคัดสินพระทัยเด็ดเดี่ยวที่จะต่อต้านออกญากลาโหมและขุนนางคนอื่น ๆ อย่างไรบ้าง

ออกญากลาโหมจึงให้ออกญาพระคลังไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินเพื่อฟังความคิดเห็นของพระองค์ และให้พยายามทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ ออกญากลาโหมและมิตรสหายด้วย ออกญาพระคลังผู้นี้เป็นคนบึกบึนช่างเจรจาอันเป็นนิสัยที่เกิดขึ้นตั้งแต่หนุ่มเมื่อครั้งอยู่ในวังในฐานะที่เป็นแม่กองมหาดเล็กของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อน ในการมาพระราชวังครั้งนี้ ออกญาพระคลังกล่าวกราบบังคมทูลถึงความมุ่งหมายที่ตนมา และหาวิธีหว่านล้อมพระเจ้าแผ่นดินว่า พระองค์ทรงรับฟังคำเพิกทูลที่ต่ำช้าในเรื่องเจตนาและความประพฤติกของออกญากลาโหมและขุนนางอื่นๆ แต่กลับได้เห็นพระเจ้าแผ่นดินทรงพิโรธมากขึ้นเป็นทวีคูณ ถึงกับทรงห้ามมิให้ออกญาพระคลังกราบทูลเรื่องนี้แก่พระองค์อีก และตรัสว่า ออกญาพระคลังเป็นพรรคพวกคนหนึ่งของออกญากลาโหมด้วยเหมือนกัน พระเจ้าแผ่นดินมีรับสั่งให้ออกญาพระคลังไปให้พ้นจากราชสำนัก ให้กลับไปหาพวกตน ซึ่งเป็นคนทรยศต่อพระองค์เช่นเดียวกัน แล้วพระองค์ทรงดำเนินการเป็นปรบักษ์ต่อออกญากลาโหมและพรรคพวกต่อไปอีก เมื่อเห็นพระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระอารมณ์เช่นนี้ ออกญาพระคลังก็หวาดกลัวและออกจากพระราชวังไป และรายงานให้ออกญากลาโหมและขุนนางทั้งปวงทราบเรื่องตามที่ได้ประสบมา แล้วออกญาพระคลังแนะนำให้ขุนนางทั้งหลายกลับไปยังบ้านเรือนของตนเพื่อนำอาวุธ แล้วจึงกลับมาชุมนุมกันใหม่ตามเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อจะได้มุ่งตรงไปยังพระราชวังเข้าจู่โจมและกุมอำนาจไว้ทั้งหมด และจับพระเจ้าแผ่นดินมาเป็นนักโทษ ทุกคนเห็นพ้องกับคำแนะนำนี้ ต่างแยกย้ายกันกลับไปบ้านเรือนเพื่อเตรียมอาวุธและบ่าวไพร่ และจะได้กลับมาพบกันอีกตามเวลาที่นัดหมายกันไว้ อย่างไรก็ตามออกญาพระคลังกล่าวกลับไปที่พระราชวังอีกเป็นครั้งที่สาม ดูเผิน ๆ ก็เพื่อไปทูล

อันวอนต่อพระเจ้าแผ่นดินซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อออกฎากลาโหม แต่ความจริงแล้วต้องการจะสืบดูว่าเหตุการณ์ที่พระราชวังเป็นเช่นไร และเพื่อกันมิให้พระเจ้าแผ่นดินสงสัยในเจตนารมณ์ของบรรดาขุนนาง และเพื่อจะเตือนให้ขุนนางเตรียมพร้อมที่จะรับการต่อต้านข้าศึกขวางถ้าหากว่าแผนการของนครรั่วไหลออกไป

ขณะนั้นออกฎากำแหง (Oya Capheim) เป็นคนหนึ่งในบรรดาขุนนางที่มีอำนาจมากที่สุดในอาณาจักร เป็นที่เคารพยำเกรงอย่างยิ่ง โดยชาติกำเนิด ความจงรักภักดี และทรัพย์สินสมบัติ ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าเขามีช้างมากกว่า ๒๐๐ เชือก มีข้าทาส ๒,๐๐๐ คน และมีม้าอีกเป็นจำนวนมาก ออกฎากำแหงมิได้มาร่วมในพิธีเผาศพน้องชายของออกฎากลาโหม และไม่มีส่วนสมรู้ร่วมคิดในแผนอุบายนี้ และมีเหตุผลควรกลัวเกรงได้ทีเดียว เพราะออกฎากำแหงเป็นคนที่ภักดีต่อราชสำนัก คงจะเข้าฝ้ายพระเจ้าแผ่นดินต่อต้านข้าศึกขวางพวกขุนนางร่วมกับพระองค์ ออกฎากลาโหมกับออกฎาศรีวรวงศ์น้องชาย จึงไปหาออกฎากำแหงที่บ้าน ออกฎากลาโหมคร่ำครวญอย่างซมซานถึงเรื่องที่พระเจ้าอยู่หัวกำลังแสดงพระองค์เป็นปฏิปักษ์ต่อตนและบรรดามุขมนตรีผู้มาร่วมงานอย่างบริสุทธิ์ใจในพิธีเผาศพ ซึ่งพระองค์ทรงอนุญาตแล้ว และพูดเสริมว่าตนพร้อมที่จะตายอย่างทรमानไม่ว่าจะด้วยวิธีใด ๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์ แต่ตนรู้สึกอับอายขายหน้ามากในเรื่องที่ขุนนางจำนวนมากจะถูกพระราชอาญาเพราะมีความนิยมชมชอบในตน ทั้งนี้ เป็นการโหดร้ายมากและกล่าวหาว่าพระราชประสงค์อันเลวร้ายของพระเจ้าแผ่นดินครั้งนี้ไม่อาจหลีกเลี่ยงการต่อสู้ข้าศึกขวางอย่างกล้าหาญเสียได้ ออกฎากลาโหมมิได้ปิดบังเรื่องความจำเป็นที่ได้บีบบังคับให้ตนตัดสินใจต่อต้านพระเจ้าอยู่หัว ในเมื่อไม่เห็นประโยชน์

ทางอื่นที่จะรักษาชีวิตพวกตนไว้ได้ ทั้งหมคนี้ออกญากลาโหมพูดอย่าง
 แสดงความภักดีและมีไมตรีจิตอย่างยิ่ง เมื่อเห็นออกญากำแหงซาบซึ่ง
 ในถ้อยคำแล้ว คนและน้องชายก็หมอบลงแทบเท้าของออกญากำแหง
 แสดงเคารพเช่นกับเป็นบิดาของตนทั้งสอง ทั้งขอร้องให้ออกญากำแหง
 รับเขาไว้ในฐานะบุตรบุญธรรม ขอให้ช่วยคุ้มครองชีวิตของตนให้พ้นจาก
 ความโหดเหี้ยมของกษัตริย์ชั่วร้ายพระองค์นี้ ออกญากลาโหมสัญญาว่า
 จะพยายามต่อสู้เพื่อยกออกญากำแหงขึ้นสู่ราชบัลลังก์ และตนจะให้ความ
 เคารพเชื่อฟังออกญากำแหงโดยแท้จริงเยี่ยงคนใช้และทาสของเขา และ
 กล่าวว่าเป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่จะรักษาประเทศสยามเอาไว้ได้ มิฉะนั้นก็จะ
 ต้องชะตาร้ายเนื่องจากความหุนหันขาดสติสัมปชัญญะของพระเจ้าแผ่นดิน
 ออกญากำแหงไม่เจตนาใจในแผนการของออกญากลาโหมซึ่งสองพี่น้อง
 แสร้งทำขึ้น ออกญากำแหงจึงเข้าสวมกอดคนทั้งสอง และรับไว้เป็นบุตร
 บุญธรรม ฉะนั้น จึงมีการกระทำสัจย์ปฏิญาณต่อกันโดยการคัมโลहितของ
 กันและกัน เมื่อประสบผลดีแน่นอนในชั่วขณะนั้นแล้ว ออกญากลาโหม
 ก็กลับบ้านเพื่อเตรียมขำทาส ศัสตราวุธ แล้วไปยังที่ซึ่งกำหนดนัดหมายไว้
 กับสมัครพรรคพวกของตน

ขณะที่ออกญาพระคลังกำลังหลอกลวงพระเจ้าแผ่นดินอยู่โดยเพ็ดทูล
 อ่อนวอนขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ออกญากลาโหม หรือกราบทูลให้
 เหตุผลถึงความจำเป็นของออกญากลาโหมอยู่นั้น ออกญากลาโหมได้
 ชุมนุมทหารอันมีมิตรสหายของตนเป็นกำลังสำคัญ และแล้วได้มุ่งตรงมาที่
 พระราชวังพร้อมพร้อมทั้งขำม้าและแม่กระทั้งทหารซึ่งตนมีอำนาจบังคับ
 บัญชาเป็นแม่ทัพขำและแม่ทัพม้า เมื่อทอดพระเนตรเห็นคนเหล่านั้นพระเจ้า
 เจ้าแผ่นดินทรงฉงนพระทัยและไม่ทรงทราบต้นสายปลายเหตุ จึงตรัสถาม

ออกญาพระคลังว่า ออกญากลาโหมกำลังจะเข้าโจมตีพระราชวังไซ้หรือไม่
 แต่ออกญาพระคลังต้องการให้พระเจ้าแผ่นดินนั้นพระทัยไปในทางตรงกัน
 ข้ามกับความเป็นจริง และเพื่อขจัดความระแวงทั้งมวล เขาจึงทูลพระเจ้า
 อยู่หัวว่า เขาขอเอาชีวิตเป็นประกันในเรื่องความซื่อสัตย์จงรักภักดีของ
 ออกญากลาโหม ถ้าแม้ออกญากลาโหมทำการสิ่งใดแม้เพียงเล็กน้อยที่สุด
 ให้เป็นการเสื่อมพระราชอำนาจของพระองค์แล้ว เขาปรารถนาให้พระองค์
 ลงพระอาญาฟ้นร่างเขาออกเป็นชั้น ๆ และทิ้งให้สัตว์ร้ายกิน ด้วยเหตุ
 นี้พระเจ้าแผ่นดินจึงทรงวางพระทัยในความปลอดภัยของพระองค์เป็นอย่าง
 ยิ่ง จนมิได้ตรัสสั่งให้ทหารของพระองค์เข้าต่อสู้ป้องกันสถานการณ์แต่
 ประการใด อย่างไรก็ตาม ออกญากลาโหมได้เข้าโจมตีพระราชวังอย่าง
 คุกเคียดจนพระเจ้าแผ่นดินทรงตระหนักว่าพระองค์ถูกหลอกลวงและหมด
 สิ้นอำนาจวาสนาเป็นแน่แท้ พระองค์หมดความกล้าหาญอย่างน่าประหลาด
 และเกือบไม่มีพระหฤทัยที่จะสั่งให้ทหารองครักษ์ เข้าต่อสู้และป้องกันพระ
 ทวารวังไว้อย่างเข้มแข็ง ออกญาพระคลังรู้เรื่องที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าคนอื่น ๆ
 และเห็นว่าตนเองอยู่ในห้วงอันตรายถึงชีวิต จึงกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินว่า
 ตัวเขาจะไปดูเหตุการณ์และจะกลับมากราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ อีกครั้ง
 หนึ่ง พระเจ้าแผ่นดิน มิได้ ทรงระแวงสงสัยในความทรยศของคนผู้นี้
 จึงทรงอนุญาตให้ไป

เมื่อออกจากที่ประทับของพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ออกญาพระคลังก็ตรง
 ไปที่ประตูใหญ่ของพระราชวัง ซึ่งเขารู้ว่าออกญากลาโหมอยู่ที่นั่นพร้อม
 ค่ายขุนนางคนอื่น ๆ และสมักรพรรคพวก ข้าทาส และเหล่าทหารญี่ปุ่น
 ออกญาพระคลังได้เปิดประตูบานนี้ เมื่อรับพวกกบฏเข้ามาข้างในแล้ว ก็
 นำคนเหล่านั้นตรงไปยังพระราชมนเทียรซึ่งพระเจ้าแผ่นดินประทับอยู่ก่อน

ที่เขาจะออกไป ทั้งนี้ ด้วยความตั้งใจจะจับกุมพระองค์ แต่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าพระราชฐานชั้นในตั้งแต่ขณะที่ออกญาพระคลังปล่อยพระองค์ไว้ตามลำพัง ทั้งนี้เป็นการดำเนินการพลาดเป้าหมาย อย่างไรก็ตามทหารคนอื่น ๆ ไม่ทราบว่ประตู่ใหญ่ถูกเปิดรับออกญาภคินาโหมแล้ว จึงได้เข้าโจมตีพระราชวังจากด้านอื่นและฆ่าฟันทุกคนที่เขาพบ ด้วยเหตุนี้การฆ่ากันครั้งใหญ่และการนองเลือดอย่างน่ากลัวจึงเกิดขึ้นในคืนนั้น พระเจ้าแผ่นดินทรงต่อสู้ชักชวนร่วมกับเหล่าทหารองครักษ์และบรรดาข้าราชการสำนักของพระองค์ ฉะนั้นการสู้รบจึงดำเนินไปจนกระทั่งรุ่งเช้า แต่ทรงเห็นว่าออกญาพระคลังได้หลอกลวงพระองค์ และพระองค์รู้สึกหมดความหวังใด ๆ ที่จะสามารถต้านทานความคึกคักของทหารญี่ปุ่นไว้ได้ เมื่อพระองค์ทรงเห็นว่าสายจนเกินที่จะสู้รบต่อไปแล้ว จึงทรงตั้งพระราชวังเสด็จทรงช้างหนีข้ามแม่น้ำซึ่งเป็นคูเมืองไปโดยปราศจากบริวารติดตาม ทรงหลบซ่อนพระองค์อยู่ในวัดมเหยงก์ (๑) (Monply Mecangh Jongh) ซึ่งอยู่ทางค้ำเหนือของหัวเมือง วัดนี้เป็นวัดมีชื่อเสียงเป็นที่เลื่อมใสศรัทธา บรรดาภิกษุสงฆ์ซึ่งได้พำนักอยู่ในวัดนั้นได้สงเคราะห์ช่วยเหลือพระองค์ตามมีตามเกิดอยู่หลายวัน

ในวันรุ่งขึ้นเมื่อออกญาภคินาโหมเห็นว่าคนเป็นใหญ่อยู่ในพระราชวังแล้ว ก็จัดการรวบรวมเพชรนิลจินดาและพระราชทรัพย์ไว้เป็นของตน เขาแจกจ่ายทองและเงินเป็นถุง ๆ และคาบค้ำมทองฝังเพชรให้แก่บรรดาสมักรพรรคพวก เฉพาะอย่างยิ่ง ได้ปูนบำเหน็จรางวัลแก่คนซึ่งพิสูจน์ให้เห็นความสามารถและความจงรักภักดีในการปฏิบัติงานครั้งนี้ ด้วยเหตุนี้

(๑) พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาว่า พระองค์เสด็จหนีไป ณ ปากไมกน้อย แล้วถูกด้อมจับได้

ผู้คนจำนวนมากจึงมั่งคั่งร่ำรวยขึ้น และเปลี่ยนแปลงฐานะความเป็นอยู่ จากบ่าวไพร่มาเป็นขุนนาง หรือจากขุนนางมาเป็นเสนาบดี

ออกญากำแหงรู้ว่าพระเจ้าแผ่นดินหายสาบสูญไป พระองค์อาจสิ้นพระชนม์หรือมิฉะนั้นก็อาจหลบหนีไป และออกญากำแหงรู้สึกมั่นใจในคำมั่นสัญญาที่ออกญากลาโหมได้ให้ไว้ว่าจะแต่งตั้งให้ตนเป็นกษัตริย์ ออกญากำแหงจึงขึ้นนั่งบนราชบัลลังก์ สวมมงกุฎกษัตริย์ไว้บนศีรษะ แขนพาดเหนือหมอนอิง คาบอาชญาสิทธิ์วางอยู่ข้าง ๆ และมีถือพัดวิชนีทอง ทั้งยกตนขึ้นในตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดิน และได้กล่าวแก่ออกญากลาโหมว่า “ลูกเอ๋ย โชคได้เข้าข้างเราแล้วในวันนี้ จงมาอวยพรให้แก่ผู้ที่เจ้าเลือกให้เป็นบิดาและผู้ซึ่งรับเจ้าไว้เป็นบุตรบุญธรรมเถิด จงให้เกียรติยศแก่พ่อซึ่งเจ้าสมควรให้แก่พ่อในฐานะเป็นพระเจ้าแผ่นดินของเจ้า เพื่อว่าขุนนางคนอื่น ๆ จะได้ทำตามตัวอย่างของเจ้าและให้เกียรติยศแก่พ่อตามที่ควรจะได้รับจากคนเหล่านั้น ซึ่งอาจเคารพพ่อเป็นพระเจ้าแผ่นดินและรับรองอำนาจของพ่อ ถ้าเจ้าทำดังนี้แล้วพ่อจะยกเจ้าเป็นเจ้านายและประกาศตั้งเจ้าเป็นรัชทายาทของอาณาจักรสยาม ”

ออกญากลาโหมประหลาดใจมากที่เห็นออกญากำแหงขึ้นนั่งบนบัลลังก์ สวมมงกุฎกษัตริย์ สวมฉลององค์และเครื่องทรงของพระเจ้าแผ่นดิน ทั้งรับเจ้าให้ตนเคารพอย่างกษัตริย์ ทั้งนี้ เพราะเป็นเจตนาของตัวออกญากลาโหมเอง ในอันที่จะเข้าสวมหน้าที่นั่งและสถาปนาตนเองขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม ออกญากลาโหมได้ซ่อนความไม่พอใจเอาไว้ และกล่าวแก่ออกญากำแหงว่า ยังไม่ถึงเวลาที่จะขึ้นครองบัลลังก์และประกาศตัวออกญากำแหงขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เพราะยังไม่ทราบแน่ชัดว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นประการใด ยังดำรงชีวิตอยู่หรือไม่ เขากล่าวต่อไปว่า

ยิ่งกว่านั้นยังมีเจ้าชายอีกหลายองค์ซึ่งเป็น โอรสของพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน เจ้าชายองค์หนึ่งมีพระชนม์ ๑๑ พรรษาและการยกเจ้าชายองค์นี้ขึ้นเป็นกษัตริย์ คนทั้งปวงก็จะไม่ตำหนิติเตียนในการกระทำของตน ไม่มีใครจะกล้ากล่าวโทษได้ว่าพวกคนนำทหารเข้าแย่งชิงมงกุฏขององค์รัชทายาทที่ถูกต้องตามกฎหมาย ออกญากำแหงคัดค้านว่า บัลลังก์สยามเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยิ่งและเป็นทีเคารพ ย่อมไม่บังควรที่จะให้เจ้าชายผู้เยาว์ชันษาขึ้นปกครอง ทั้งไม่ควรให้แผ่นดินว่างกษัตริย์อยู่นานไป เพื่อว่าความเที่ยงธรรม จะได้ไม่ขาดไปในการบังคับบัญชาบ้านเมือง เขากล่าวต่อไปว่า “ถ้าอย่างนั้น หากเจ้าไม่ประสงค์ที่จะสวมมงกุฏให้แก่ข้าหรือนับถือข้าซึ่งเป็นบิดาของเจ้า ในฐานะพระเจ้าแผ่นดินแล้ว จงเข้ามาใกล้ ๆ และจงรับเกียรติยศนี้จากมือของข้า ข้าจะสวมมงกุฏลงบนศีรษะของเจ้าและจะยกเจ้าขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน” แต่ออกญากลาโหมปฏิเสธเกียรติยศนี้ แสร้งทำเป็นไม่พอใจที่เห็นขุนนางเสนอตนขึ้นครองบัลลังก์โดยที่ตนมิได้มีสิทธิ์จะทำเช่นนั้น จึงขอร้องให้ออกญากำแหงลงมาเสียจากบัลลังก์เพื่อป้องกันการกระทำที่ผิดและเคราะห์กรรมซึ่งอาจเกิดขึ้น และเพื่อที่จะให้บรรดาขุนนางปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อความมั่นคงเรียบร้อยของกิจการงาน และเพื่อค้นหาพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงหลบซ่อนอยู่ เมื่อเห็นว่าจะทำไปไม่สำเร็จ ออกญากำแหงจึงลงจากบัลลังก์และปฏิบัติตามความประสงค์ของออกญากลาโหม

อย่างไรก็ตาม การค้นหาพระเจ้าแผ่นดินได้กระทำอย่างเข้มงวด กวักขันมาก ผลที่สุดจึงรู้ว่าพระองค์หลบซ่อนอยู่ที่วัดมเหยงค์ (Monply Mecangh Jongh) พระองค์ถูกนำตัวมาจากวัดนั้นอย่างนักโทษ และถูกพาไปยังพระราชวัง ณ ที่นั้น ขุนนางทั้งหลายร่วมกันประกาศว่าพระองค์ไว้คุณสมบัติที่จะครองราชสมบัติ คำประกาศนี้เป็นไปตามข้ออ้างที่ออกญา

กลาโหมทำขึ้น ประเด็นสำคัญก็คือ ข้อที่พระองค์ทรงหนีออกจากพระราชวังซึ่งเป็นประหนึ่งว่าทรงสละราชอาณาจักรแล้ว อันที่จริงด้วยเหตุที่พระองค์เสด็จหนีไปนี้ พระองค์จึงถูกประกาศว่าไร้คุณสมบัติในการครองราชย์หรือในการที่จะดำรงพระชนม์อยู่

ที่ประชุมทั้งหมดลงความเห็นให้ปลงพระชนม์พระเจ้าแผ่นดินเสีย ออกฎาโหมคัดค้านและแสวงทำเป็นว่าต้องการรักษาพระชนม์ชีพของพระองค์ไว้ แต่ในที่สุดทำเป็นยอมตามความเห็นของคนหมู่มาก

เมื่อทรงทราบว่าพระองค์จะต้องสวรรคต พระเจ้าแผ่นดินมิได้ทรงแสดงความประหลาดพระทัยหรือมีอาการกระสับกระส่ายเลย แต่ตรัสว่าพระองค์มิได้มุ่งหวังอะไรจากเหล่าเสวกามาตย์ผู้ซึ่งเป็นคนทรยศและก่อการกบฏ พระองค์ประนามออกญาพระคลังในความผิดฐานทรยศ และประนามขุนนางทุกคนในความผิดฐานก่อการกบฏ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระองค์ทรงติเตียนคำแนะนำอันเลวร้ายซึ่งออกญาโหมได้กราบทูลแนะนำแก่พระเจ้าแผ่นดินพระราชบิดาของพระองค์ในเรื่องการสืบราชบัลลังก์แล้วพระองค์ตรัสแก่ออกญาโหมโดยเฉพาะว่า “เจ้าเกิดมาในโลกนี้เพื่อทำลายล้างประเทศบ้านเมือง เจ้าปลงพระชนม์พระชนกของข้าด้วยการวางยาพิษและด้วยอุบายชั่วร้ายของเจ้า เจ้าเป็นต้นเหตุให้พระมหาอุปราชพระปิตุลาของข้าต้องสิ้นพระชนม์อย่างน่าสังเวช ขณะนี้เจ้ากำลังจะล้างเลือดกษัตริย์ของข้า และข้าขอสาบานว่า ข้าจะตายโดยไม่เสียใจเลย ถ้าหากการหลังเลือดของข้าสามารถทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างจบสิ้นกันที่ และถ้าหากว่าการฆ่าฟันที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองนี้ เข้าใจกันว่าเนื่องมาจากตัวข้า แต่เจ้าจะเป็นผู้นำความพิณาศมาสู่บ้านเมืองและราษฎร ข้าจะอ้อนวอนต่อปวงเทพเจ้าให้ทรงแก้แค้นทดแทนในความตายของข้า และขอให้ปีศาจจงมาจิกหัวของเจ้าไป ตามที่เจ้าได้ทำกรรมไว้และซึ่งเจ้าจะทำต่อไปอีก”

หลังจากนั้น พระองค์ทรงขอร้องเหล่าขุนนางให้ไว้ชีวิตพระราชมารกา และทรงขออนุญาตตรัสกับพระมารกาก่อนที่พระองค์จะสวรรคต ออกญาภคินทรระงับความโกรธแค้นไว้อย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และได้ อ่างเหตุให้พระองค์อัมฤทธิ์ (Praongo Marit) พระราชชนนีของพระเจ้าแผ่นดินคิดกว้างแห่ไปถวายโดยกล่าวตำหนิพระนางอย่างร้ายกาจยิ่ง และลงความเห็นว่าพระนางเป็นต้นเหตุสำคัญของการใส่ร้ายอย่างไม่เป็นธรรมในเรื่องการนองเลือดครั้งใหญ่และความยุ่งยากทั้งหลายซึ่งเป็นอยู่ในอาณาจักร อีกประการหนึ่ง เนื่องจากว่าพระนางทรงให้กำเนิดพระโอรสที่เสว และพระนางมีส่วนทำให้พระโอรสกล้าแข็งโหดร้าย ทั้งนี้ ถ้วยคำแนะนำของพระนาง เขากล่าวต่อไปว่า พระนางไม่สมควรดำรงพระชนมชีพอยู่ต่อไป แต่เขาเสริมว่า ถ้าหากพระนางสมัครใจปฏิเสธ พระโอรสของพระนางสะกดกลิ่นความรักของแม่ที่มีต่อลูกเสีย และแสดงความพอใจในความตายซึ่งจะมาถึงพระโอรสแล้ว พวกคนทั้งหลายจะสงวนพระชนมชีพของพระนางไว้ และจะให้ดำรงอยู่ในอิสริยยศตามตำแหน่งของพระนาง พระพันปีหลวง มิได้ทรงแสดงอารมณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ทรงตอบอย่างสงบเยือกเย็นว่า “การที่พระเจ้าอยู่หัวต้องทรงประสบกับวาระสุดท้ายในขณะที่ยังทรงพระเยาว์นั้น เนื่องมาจากความชั่วและคำแนะนำที่ผิดทำนองคลองธรรม ซึ่งเจ้าชักจูงพระเจ้าอยู่หัวในพระโกศ เพื่อให้พระองค์ทรงเปลี่ยนแปลงกฎของการสืบราชสมบัติซึ่งจารึกไว้ในกฎหมายบ้านเมือง แต่ด้วยความโหดร้ายและความทะเยอทะยานของเจ้าต้องการปลงพระชนม์พระเจ้าอยู่หัว ข้าก็ประสงค์จะตายกับพระองค์ยิ่งกว่าจะต้องการ ได้รับเลี้ยงดูจากมือที่เบือนเลือกของเจ้า ความกลัวความเจ็บปวดจากความตายนั้นไม่อาจบังกับข้าให้ปฏิเสธโอรสซึ่ง ข้าได้ให้กำเนิดมาในอุทรของข้า และข้าได้ถนอมเลี้ยงมาด้วยความเอาใจ

ใส่ทุกประการได้ ข้าไม่อาจสะกอกกลิ่นความรักของมารดา ซึ่งธรรมชาติได้
ปลุกฝังไว้ในตัวของข้า แม้ว่าข้าจะตายไปสักก็สืบก็ร้อยชาติก็ตาม เพราะถ้า
หากข้าถึงกับล้มตัวเองปฏิเสธโอรสได้ ข้าก็ควรจะเข้าเป็นสมักรพรรคพวก
กับผู้โหดร้ายของเจ้าเสียแล้ว และไม่เข้าเจ้าจะพาลหาเหตุฆ่าเสียในฐานะคน
ผิด ฉะนั้นข้าจะขอตายอย่างคนบริสุทธิ์ในขณะนี้ อายุข้าไม่ยืนนักออก แต่
ก็มากพอที่จะรู้สึกถึงความทุกข์ระทมและได้ลิ้มรสความขมขื่นของชีวิตแล้ว
ฉะนั้นความตายจึงไม่เป็นของน่ากลัวสำหรับข้า ในเมื่อข้ารู้สึกว่ามันจะเป็น
การเริ่มต้นของความสงบของข้า ข้าอุทิศชีวิตให้แก่โอรสของข้า คือข้าต้อง
การจบชีวิตของข้าไปกับโอรสของข้าด้วย”

หลังจากนั้นพระเจ้าแผ่นดินและพระราชมารดาก็ถูกนำตัวไปยังวัด
ปรักหักพังร้างวัดหนึ่ง ชื่อว่าวัดพระเมรุโคกพญา เพชฌฆาตให้พระองค์
นอนลงบนพรมสีแดง และทูลพระองค์ด้วยท่อนไม้จันทร์ที่พระนาภี และ
โยนพระศรีระของทั้งสองพระองค์ลงในบ่อ ซึ่งพระองค์ได้สิ้นพระชนม์ที่
นั้น เมื่อมาถึงสถานที่สำเร็จโทษ พระเจ้าแผ่นดินผู้ซึ่งครองราชสมบัติเพียง
๘ เดือน ทรงคว่ำกรวดูด้วยพระสุรเสียงดังในเคราะห์กรรมของพระราช-
มารดาผู้บริสุทธิ์ ซึ่งจะต้องมาสิ้นพระชนม์เพราะความรักพระองค์ พระองค์
ทรงรำลึกถึงคำตักเตือนที่พระมหาอุปราชพระบีตุลา ตรัสประทานไว้
เมื่อพระองค์มีรับสั่งให้นำพระบีตุลาไปสำเร็จโทษ และถูกสำเร็จโทษใน
สถานที่เดียวกันและในลักษณะเดียวกันกับที่พระองค์เองถูกสำเร็จโทษ^(๑)
อยู่ในขณะนี้ ส่วนพระราชมารดามีได้แสดงความรู้สึกอันใด ได้ตรัสแก่
โอรสว่า อย่างน้อยในวาระสุดท้ายและสำคัญที่สุดในชีวิตของพระองค์

(๑) สมเด็จพระเชษฐาธิราชหรือสมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ ราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม
เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. ๒๑๗๑ เสกชิงสวรรคต พ.ศ. ๒๑๗๓ อยู่ในราชสมบัติ ๑ ปี ๖ เดือน

พระองค์ก็สามารถรำลึกได้ว่า พระองค์เป็นกษัตริย์ เพราะพระองค์กำลังมีความทุกข์ในโชคเคราะห์ ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ภายหลังการสำเร็จโทษพระเจ้าแผ่นดินและพระราชมารดาแล้ว ออกญากลาโหมมีคำสั่งให้ประหารชีวิตทุกคนที่เป็นพวกพ้องของพระเจ้าแผ่นดิน รวมทั้งผู้ที่มีได้เข้าร่วมในการกบฏของตน คนอื่น ๆ นอกนั้นได้ถูกเนรเทศบ้าง ถูกย้ายสังกัดกรมกอง หรือถูกถอดออกจากตำแหน่งบ้าง ททรัพย์สินสมบัติของผู้ที่ถูกประหารชีวิตหรือผู้ที่ถูกถอด ต้องถูกริบราชบาตร และนำไปแจกจ่ายกันในบรรดาพรรคพวกของออกญากลาโหม โดยวิธีนี้ ความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จึงเกิดขึ้นในอาณาจักรสยาม เพราะว่าขุนนางผู้ใหญ่หลายคนต้องสูญเสียอิสริยาภและทรัพย์สิน ในขณะที่เดียวกัน พวกไพร่จำนวนมากกลับกลายเป็นเสนาบดี และเป็นพวกที่มีอำนาจที่สุดในราชสำนัก

พระเจ้าแผ่นดิน ได้ถูกสำเร็จโทษในลักษณะการคังที่ ได้บรรยายมาแล้ว สองออกญา คือออกญากลาโหมและออกญาพระคลัง ได้ถือโอกาสในเวลาค่าคืนลงเรือมาตามลำพังโดยไม่มีทหารคุ้มกันหรือข้าทาสตามมาแม้แต่สักคน ทั้งนี้เพื่อลอบไปหาออกญาเสนาภิมุข^(๑) แม่กองอาสาญี่ปุ่น เพื่อหยั่งความรู้สึกในใจในเรื่องการเลือกผู้ที่จะสืบราชบัลลังก์ต่อไป ออกญากลาโหมกล่าวต่อหน้าออกญาเสนาภิมุขว่า บ้านเมืองไม่อาจตั้งอยู่ได้โดยปราศจากพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าอยู่หัวพระองค์ก่อน^(๒) ผู้เป็นพระราชบิดาของพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่เพิ่งสวรรคตนี้ ได้ทั้งพระราชโอรสและธิดาเล็ก ๆ ไว้เป็นจำนวนมาก และเขากล่าวว่า การที่จะไว้วางใจยกเจ้าชาย

(๑) Oya Senaphimoc

(๒) พระเจ้าทรงธรรม

องค์น้อย ๆ ขึ้นเป็นกษัตริย์นั้น น่าที่จะเป็นอันตราย เป็นที่น่าสังเวชที่จะเห็น
 เกิดปกครองอาณาจักรที่ยิ่งด้วยอำนาจ เขาขอร้องให้ออกญาเสนาภิมุขลง
 ความเห็นว่าจะเป็นการโง่เขลาหรือไม่ ที่จะเลือกขุนนางที่มีอำนาจสูงสุกคน
 หนึ่งซึ่งสมควรปกครองแผ่นดิน และสมควรไ้สวมมงกุฎชั่วคราว จนกว่า
 เจ้าชายจะอยู่ในภาวะที่จะปกครองประเทศด้วยพระองค์เองได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกัน
 ความยุ่งยากทั้งหมด ตามความกึกก้องขุนนางผู้ที่ได้รับเลือกจะต้องไม่เห็น
 แก่เกียรติยศและเข้าปฏิบัติหน้าที่นี้ในอำนาจของรัชทายาทที่แท้จริง ออกญา
 เสนาภิมุขล่วงรู้ในเจตนาของออกญากลาโหมคิ จึงตอบว่า ถ้ามีความจำเป็น
 ที่จะเลือกกักขุนนางคนใดคนหนึ่งแล้ว ควรจะเลือกตัวออกญากลาโหมเอง
 ด้วยเหตุที่เป็นเชื้อพระวงศ์และเป็นขุนนางที่มีอำนาจมากที่สุด ไม่มีคนใด
 กล้าขัดขวางได้ เขากล่าวว่า “อีกประการหนึ่งถ้าคนทั้งหลายเลือกท่านแล้ว
 ทุกคนก็จะถือเหตุกล่าวโทษการกระทำของเรา และเชื่อว่าเราก่อการกบฏ
 ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือตามแผนการทุจริตของท่าน และเพื่อให้อำนาจสิทธิ์
 ขาดในการปกครองตกอยู่ในมือของท่าน ถ้าหากว่าเลือกขุนนางคนอื่น ๆ
 ก็เกรงว่าเขาจะต้องการเป็นผู้ครองแผ่นดินตลอดไป แม้ว่าเจ้าชายจะทรง
 เจริญพระชันษาถึงขีดที่จะมีพระสติรอบคอบแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ยึด
 มงกุฎไว้เป็นของตนเองและวงศ์ตระกูล มุกกอลผู้นั้นจะทำลายล้างพระ
 ราชาวงศ์เสียสิ้น”

ออกญาเสนาภิมุขกล่าวต่อไปว่า คนทั้งหลายจะต้องลงความเห็นว่
 กษัตริย์สองพระองค์ได้สวรรคตไปแล้ว การนองเลือดก็มีมาก จึงควรจะ
 ยุติการยุ่งเหยิงเสียที เพื่อจะได้สร้างความสะดวกให้แก่บ้านเมือง ออกญา
 เสนาภิมุขแนะนำว่า ขุนนางทั้งหลายควรจะสถาปนาเจ้าชายพระองค์หนึ่ง ผู้
 เป็นพระอนุชาองค์ใหญ่ที่สุดของพระเจ้าแผ่นดินที่เพิ่งสวรรคต ขึ้นเป็น

พระเจ้าแผ่นดินแทน และว่าคนทั้งหลายควรถวายการพิทักษ์รักษาพระองค์
 ท่าน และตำแหน่งผู้สำเร็จราชการของประเทศควรได้แก่ออกญากลาโหม
 ซึ่งเป็นอัครมหาเสนาบดีของรัชกาลที่แล้ว ให้เป็นผู้ถวายคำแนะนำที่สมควร
 แก่พระเจ้าแผ่นดิน และเพื่อช่วยดำเนินกิจการบ้านเมืองด้วย ออกญาเสนา
 ภิมุขกล่าวกัณฑ์สำหรับตนเองว่า ตนจะไม่ยอมให้คนอื่นแปลกลดอม
 ได้สวมมงกุฎเลย ในเมื่อยังมีเจ้าชายแห่งราชตระกูลซึ่งสมควรกับพระ
 เกียรติยศยิ่งใหญ่นี้โดยชาติกำเนิด และว่าตนจะกัณฑ์ข้อเสนอเช่นนั้น
 อย่างเต็มที่ เมื่อเห็นว่าจะไม่ได้รับผลประการใดแล้ว ออกญากลาโหมจึง
 ได้กระทำไปตามความเห็นชอบในอารมณ์และเหตุผลของออกญาเสนาภิมุข
 ที่ให้คัดเลือกตัวเจ้าชายผู้เยาว์ แต่ออกญากลาโหมปฏิเสธตำแหน่งผู้พิทักษ์
 รักษาและตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เขาไปยังพระบรมมหาราชวัง
 และเรียกประชุมเสวกามาตย์ทั้งปวงในวันรุ่งขึ้น และแถลงแก่ขุนนางทั้ง
 หลายว่า อาณาจักรสยามไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยปราศจากพระเจ้าแผ่นดิน และ
 โดยที่ยังมีเจ้าชายหลายพระองค์ที่เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าทรงธรรม
 และเป็นพระอนุชาของพระเจ้าอยู่หัวที่สวรรคตไปแล้ว ในบรรดาเจ้าชาย
 องค์อื่น ๆ ๓ องค์ มีอยู่องค์หนึ่งซึ่งสมควรขึ้นครองราชย์ เจ้าชายพระองค์
 นี้พระชนม์ ๑๐ พรรษาหรือราว ๆ นั้น เขาเชื่อว่าขุนนางทั้งหลายคงไม่อาจ
 เลือกคัดเลือกเจ้าชายองค์ใดดีกว่าเจ้าชายองค์นี้ และแสดงความเห็นว่าขุนนาง
 ทั้งหลายคงจะยกย่องพระองค์ขึ้นเป็นกษัตริย์ ที่ประชุมทั้งหมดเห็นพ้องใน
 ข้อเสนอนี้ เฉพาะอย่างยิ่งออกญาเสนาภิมุขแสดงความยินดีที่เต็มใจด้วย
 ฉะนั้นเจ้าชายผู้เยาว์วัยจึงได้ราชาภิเษกเป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่าพระองค์
 อาทิตย์จักรวรงค์^(๑) (Phraongh Athit Socras Wangh) การเลือกนี้เป็นที่

(๑) ตามพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระอาทิตยวงศ์ เป็นพระอนุชา
 ของสมเด็จพระเชษฐาธิราช

พึงพอใจไม่เพียงแต่ในบรรดาขุนนางเท่านั้น แม้ราษฎรก็พอใจ เพราะหวังว่างานสำคัญครั้งนี้จะช่วยให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขดังแต่ก่อนมา ที่ประชุมเดียวกันนี้ได้พร้อมใจกันแต่งตั้งให้ออกญาภลาโหมเป็นผู้คุ้มครองดูแลพระเจ้าแผ่นดิน และเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ตามความเหมาะสมแห่งเกียรติ โดยชาติกำเนิด ออกญาภลาโหมเป็นเชื้อพระวงศ์และเป็นพระญาติสนิทของพระเจ้าแผ่นดิน เขาปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งนี้อยู่นาน และในที่สุดก็ยอมรับ เมื่อที่ประชุมทั้งหมดอ้อนวอนและยืนยันให้เขารับตำแหน่งนี้

เนื่องจากวิบุลย์ของพระเจ้าแผ่นดิน รวมทั้งอำนาจที่มีเหนือพระองค์และอำนาจหน้าที่ที่ต้งตนขึ้นสูงในอาณาจักร โดยอาศัยหน้าที่สำคัญในการปกครองดูแลพระเจ้าแผ่นดิน และเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ทำให้ความหวังของออกญาภลาโหมมั่นคงขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์เป็นที่ภาคภูมิใจในความสามารถ ออกญาภลาโหมมองเห็นลวงหน้าโดยแจ่มชัดว่า ตนจะมีอำนาจสมบูรณ์สูงสุดไม่ได้เลย ถ้าหากตนไม่มีสายตาไกล และเร่งกำจัดผู้มีอำนาจที่เป็นอุปสรรคทั้ง ๒ คนคือ ออกญาท่าแหงและออกญาเสนาภิมุข ก่อนหน้านั้น ออกญาภลาโหมสัญญาจะให้ตำแหน่งกษัตริย์แก่ออกญาท่าแหง อีกผู้หนึ่งคือออกญาเสนาภิมุขซึ่งชักขวางโดยแสดงอย่างเปิดเผยว่า จะไม่ยอมให้ราชบัลลังก์ตกอยู่แก่ขุนนางคนหนึ่งคนใด ในเมื่อเจ้าชายแห่งราชตระกูลยังดำรงชนมชีพอยู่ ออกญาภลาโหมมีเหตุผลบางประการที่จะกราบทูลพระเจ้าอยู่หัวว่า ออกญาท่าแหงมีใจอาจเื่อมอยากได้ตำแหน่งกษัตริย์โดยที่ได้เข้าสวมตำแหน่งนั้นโดยไม่รีรอ ภายหลังจากที่พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่แล้วทรงหลบหนีไป และยังขอร้องออกญาภลาโหมให้ยกย่องตนในฐานะพระเจ้าแผ่นดินและให้สวมมงกุฎให้

ออกญากลาโหมพยายามยุแหย่ในเรื่องนี้ เพื่อให้ออกญากำแพงเป็นที่รังเกียจและเป็นผู้กระทำความผิดในสายพระเนตรของพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อเป็นการทำลายล้างออกญากำแพง อันที่จริงก็เพื่อมิให้อำนาจและทรัพย์สินสมบัติของออกญากำแพงเป็นอุปสรรคต่อแผนการทะเยอทะยานของเขาได้ต่อไป ดังนั้น ออกญากลาโหมจึงเบียดเบียนวัตถุประสงค์ของชนให้ออกญาพระคลังรู้ และทั้งสองเห็นพ้องต้องกันที่จะใส่ความออกญากำแพงและจะกราบทูลให้พระเจ้าแผ่นดินทรงทราบ ว่า ชุมนางผู้นี้กล้าหาญชาญชัยที่จะยกตนขึ้นครองบัลลังก์ในรัชสมัยของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อน และยังมีความทะเยอทะยานสูงพอที่จะตั้งตนเป็นศัตรูกับพระเจ้าแผ่นดินองค์ปัจจุบัน และว่าความผิดที่ออกญากำแพงก่อขึ้นในการแสวงหาเส้นทางที่จะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินนี้สมควรลงล้างด้วยความตาย สำหรับงานครั้งนี้ออกญากลาโหมรับหน้าที่เป็นผู้กล่าวโทษ และออกญาพระคลังรับหน้าที่เป็นพยาน

ครั้นแล้วออกญากลาโหมได้ไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน กราบทูลว่า ออกญากำแพงเป็นตัวละครสำคัญในการหลบหนีและการสวรรคตของพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน และว่าออกญากำแพงเป็นผู้ยุยงส่งเสริมชุมนางทั้งหลายโดยใช้กำลังอำนาจ ข้าทาส บริวาร ช่าง และบังคับให้ชุมนางจำนวนมากก่อการกบฏขึ้น ซึ่งภายหลังที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จหนีไปแล้ว ตัวออกญากำแพงได้ขึ้นนั่งบนบัลลังก์ แต่งกายด้วยเครื่องทรงของกษัตริย์และบังคับให้ตน (ออกญากลาโหม) สวมมงกุฎให้และแต่งตั้งให้ออกญากำแพงเป็นกษัตริย์ทั้งหมดอีกว่า ออกญากำแพงคงจะบรรลุความประสงค์ ถ้าหากไม่ถูกพวกตนเข้าขัดขวางไว้ เขาได้กล่าวต่อไปว่า ออกญากำแพงชอบให้มีการชุมนุมและมีใจฝักใฝ่อยู่ในพระมหาอุปราชาเนื่อง ๆ และมีแผนการที่จะรวมกำลังของพระมหาอุปราชาเข้ากับกองทัพของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งตนปกครองอยู่ใน

ฐานะแม่ทัพ ถ้าหากไม่ถูกออกญาเสนาภิมุขและทหารญี่ปุ่นชักขวางไว้ ออกญากลาโหมกราบทูลต่อไปว่า ออกญากำแหงแสดงความเศร้าโศกเสียใจอย่างใหญ่หลวงในการสวรรคตของพระมหาอุปราช และกล้ำกล่ำว่าความสำเร็จโทษครั้งนี้จะต้องได้รับการลงโทษและแก้แค้นทดแทน กับเสริมว่า ออกญากำแหงปฏิบัติงานทุกอย่าง ๆ เสียมิได้ เพราะไม่อาจจะหวังความดี ความชอบ ออกญากำแหงเป็นศัตรูของพระราชโอรสของพระเจ้าทรงธรรม ยังมีเจนิยมในคุณงามความดีของพระมหาอุปราช แต่ทว่าเก็บซ่อนความเกลียดชังที่มีต่อบรรดาคนซึ่งตนเรียกว่าพวกชิงราชสมบัติเอาไว้ในใจ เป็นไปไม่ได้ที่ความเกลียดชังจะหมดสิ้นไป ฉะนั้นออกญากำแหงควรได้รับโทษถึงตายในการกระทำทั้งปวง ออกญาพระคลังรับรองถ้อยคำที่ออกญากลาโหมกราบทูลทุกประการ เพราะทั้งสองร่วมกันกราบทูลจึงเป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดินทรงเชื่อว่าจำเป็นต้องจัดการกับออกญากำแหง เพื่อความปลอดภัยของพระองค์เองและเพื่อความยินยอมของบ้านเมือง เยาวกษัตริย์ซึ่งที่แท้ก็เป็นเพียงเด็กเท่านั้น ได้ทรงเห็นชอบด้วยในเรื่องนี้ และทรงออกคำสั่งจับออกญากำแหงขังคุก ให้พันธนาการเท้า มือ แขน และคอด้วยโซ่ตรวน บ้านเรือนของออกญากำแหงถูกปล้น และข้าทาสบริวารถูกแบ่งปันกันในบรรดามิตรสหายของออกญากลาโหม ฉะนั้นเพียงครู่เดียวออกญากำแหงก็เห็นว่าตนเองไร้ทั้งทรัพย์อับทั้งเพื่อน แต่แม้จะถูกกระทำถึงเพียงนี้ ออกญากำแหงก็มีใจรู้สึกทุกข์ร้อนมากมายนัก ด้วยเชื่อว่าคงเป็นผลมาจากความกลัวของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งถูกศัตรูของออกญากำแหงเอง ชักนำไปให้พระองค์เชวไป และเชื่อว่าออกญากลาโหมลูกชายคนดีของตนคงจะนำความสงบสุขมาให้ในไม่ช้า และตนเองคงจะได้เป็นอิสระออกจากคุก พร้อมด้วยเกียรติยศและได้รับชกใช้กำเสียหาย

ออกญาภลาโหมไปเยี่ยมออกญากำแหงในคุก แสร้งทำเป็นประหลาดใจอย่างยิ่งที่ออกญากำแหงถูกถอดและแสดงความจงใจมากที่พระเจ้าแผ่นดินกระทำถึงเช่นนี้ ออกญาภลาโหมปลอบออกญากำแหงและแนะนำให้ออกทนและรับรองว่าออกญากำแหงจะได้พ้นจากที่คุมขังโดยเร็ววัน ออกญาภลาโหมชี้แจงว่าการกระทำของพระเจ้าแผ่นดินเป็นไปอย่างเจ้าชายหนุ่ม และว่าราชฎรโศกไม่ค้ำที่อยู่ภายใต้อำนาจษัตริย์หนุ่ม แต่ก็สัญญาว่าจะจัดการเรื่องนี้ให้และให้เป็นธุระของตน และออกญากำแหงจะได้ออกจากคุกในไม่ช้า โดยรับรองว่าจะต้องได้เป็นอิสระไม่พ้นคืนนี้ ออกญาภลาโหมไม่เสียคำพูดเพราะประมาณ ๒ ชั่วโมงก่อนตะวันตกดิน ออกญากำแหงถูกนำตัวออกจากคุกตรงไปยังประตูท่าจ้าวหรือท่าช่าง (Sachem) ที่ฝั่งแม่น้ำเพื่อประหารชีวิต เมื่อทราบว่าตนกำลังเผชิญกับความตายและถูกออกญาภลาโหมหลอกลวง ออกญากำแหงจึงพูดต่อว่าออกญาภลาโหมอย่างรุนแรงและสาธยายถึงความกตัญญูของออกญาภลาโหมที่เจาะจงให้ตนเป็นบิดา ค้ำชูเจตนาที่จะฆ่าพ้นตนซึ่งเป็นคนบริสุทธิ์ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล แย่งชิงทรัพย์สมบัติ และเอาบุตรภรรยาของตนไปเป็นข้าทาส ออกญากำแหงกล่าวว่า ออกญาภลาโหมเป็นผู้ยุยงพระเจ้าแผ่นดินให้ทรงมีอคติ โดยกล่าวใส่ไคล้ตนอย่างไม่ตรงกับความจริง ค้ำชูความโลภและความมักใหญ่ใฝ่สูงของออกญาภลาโหม และว่าออกญาภลาโหมใช้ตนเป็นบันไดก้าวขึ้นไปสู่ฐานันดรศักดิ์กษัตริย์ เมื่อได้ระบายความโกรธแค้นในชั้นแรกนี้แล้ว ออกญากำแหงได้ขอร้องให้นำตนไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินเพื่อยืนยันความบริสุทธิ์ และขอร้องให้มีการแต่งตั้งตุลาการพิจารณาตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมายบ้านเมือง แต่ทว่าคดีนี้หมกปัญหาในเรื่องพิจารณา มีแต่การประหารชีวิตอย่างเดียว ดังนั้นเพชรฆาต

จึงมีค้อออกญากำแหงติดกับหยวกกลัย วางให้นอนลงบนพื้นดิน และพันค้วยคาบโค้งที่สี่ข้างต้านซ้าย ไล่พงก็ไหลออกมา การฆ่าออกญากำแหงจบลงด้วยการเอาทวยแหงที่ค้อ แล้วเสียบประจานร่างไว้บนขาหยั่งทำค้วยไม้ไผ่ลำใหญ่ เพื่อให้เป็นตัวอย่างของผู้ถูกลงโทษในฐานะสมรรู้ร่วมคิดต่อค้ำนองค์พระมหากษัตริย์

ออกญาเสนาภิมุขไม่ได้อยู่ที่พระราชวังในวันนั้น แต่ทราบเรื่องราวที่ได้เกิดขึ้นแก่ออกญากำแหง และทราบว่าออกญากำแหงถูกประหารโดยวิธีโค ออกญาเสนาภิมุขโกรธแค้นเป็นอย่างยิ่ง และโดยเฉพาะโกรธออกญากลาโหม เพราะถ้าหากออกญากลาโหมมิได้เป็นผู้ทูลยุยงให้ประหารชีวิตออกญากำแหง อย่างน้อยก็คงสามารถกักตวนเอาไว้ได้ค้วยอำนาจของตน โดยการขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระเจ้าแผ่นดิน แรกทีเดียวเขาไม่เชื่อว่าออกญากลาโหมเป็นผู้กล่าวโทษออกญากำแหง แต่ออกญาเสนาภิมุขโกรธแค้นเพราะว่าออกญากลาโหมไม่ทูลเตือนทั้ง ๆ ที่สามารถจะทำได้ ครั้นเมื่อไปถึงพระราชวัง ออกญาเสนาภิมุขจึงสั่งให้ปลคร่างของออกญากำแหงลงจากขาหยั่งและให้นำไปฝังเสีย ออกญาเสนาภิมุขร้องไห้อาลัยรักออกญากำแหงผู้เป็นเพื่อน ความสงสารที่ออกญาเสนาภิมุขแสดงออกมานี้ไม่เป็นที่พอใจออกญากลาโหม แต่ออกญากลาโหมไม่กล้าแสดงความโกรธเคืองออกมา เพราะเกรงอำนาจยิ่งใหญ่และความสำคัญในตำแหน่งหน้าที่ที่ออกญาเสนาภิมุขดำรงอยู่ อสังหาริมทรัพย์และทรัพย์สินอื่น ๆ ของออกญากำแหงที่ไม่ได้ถูกปล้นสะคม เป็นค้ำว่า ช้างม้า เครื่องศัสตราวุธ เหริยญ ทอง เงิน ซึ่งคนไทยชอบฝังดินไว้ และข้าทาสบริวารที่ไม่อยู่ในเวลาเข้าปล้นนั้น ตกเป็นของออกญากลาโหมและออกญาพระคลังสั้น คนทั้งสองแจกจ่ายทรัพย์สมบัติเหล่านี้ไปในทางบำรุงความสุขให้แก่พรรคพวกและบริวาร ซึ่งยังมี

ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของตนมาก แล้วนำภรรยาเอก ๆ และอนุภรรยาของออกญากำแหงรวมทั้งบุตรสาวไปยังพระราชวัง เพื่อให้เป็นนางรับใช้พระราชินีในฐานะนางทาส ส่วนคนอื่น ๆ นั้นยกให้กับมิตรสหายที่ใกล้ชิด คนทั้งสองพาบุตรชายบางคนของออกญากำแหงไปยังพระราชวังและแบ่งเฉลี่ยกันในบรรดาขุนนาง ที่ทำดังนี้เพราะบุตรสาวหรือภรรยาไม่อาจเรียกร้องสิทธิในทรัพย์สินมรดกได้ และบุตรชายเท่านั้นที่สามารถเรียกร้องสิทธิได้ในภายหลัง

ความเวทนาสงสารที่ออกญาเสนาภิมุขกล้าแสดงต่อศพของออกญากำแหงซึ่งถูกประหารตามคำพิพากษาและพระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงสนพระทัยนี้เป็นข้อที่น่าสงสัยอย่างยิ่ง ในสายตาของออกญากลาโหมซึ่งลงความเห็นว่าการเข้าอกเข้าใจกันระหว่างขุนนางทั้ง ๒ นี้ต้องมีอยู่ใหญ่หลวงเกินกว่าที่ตนคิดหรือมากกว่าที่คนทั้งสองแสดงออกมาให้ปรากฏ ด้วยความกลัวการเข้าใจผิดกันทางค้ำนทหารญี่ปุ่น ทำให้ออกญากลาโหมต้องการให้ตนเองมีกำลังกล้าแข็งเพราะได้ความรักใคร่ไมตรีของขุนนางทั้งปวง ทั้งนี้เพื่อจะได้ต่อค้ำนพวกทหารญี่ปุ่นได้ ออกญากลาโหมก็ตั้งตนให้เป็นที่ชอบพอของขุนนางให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทางฝ่ายออกญาเสนาภิมุขนั้นก็มิมีข้อพิสูจน์มากหลายในเรื่องความทุจริตคดโกง และความเจตนาร้ายของออกญากลาโหมจึงงดไม่ไปพระราชวัง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการพบปะกับออกญากลาโหม แต่ออกญากลาโหมไม่อาจจะออกทหน้าพบออกญาเสนาภิมุขที่พระราชวังได้ จึงตกลงใจ ไปหาที่บ้านหมายจะปรับทุกข์ เรื่องตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง ออกญากลาโหมก็คัสใจจะออกปากพูดว่า มันเป็นงานที่เหลือจะทนทานได้ เพราะตนถูกบังคับให้เหนียวรั้ง ความวิบัติการของพระเจ้าแผ่นดินผู้ยังเยาว์พระชันษา ไม่อาจจะหวังได้ว่าพระองค์จะทรงพระปรีชาฉลาดขึ้น เขาใคร่

จะพูดว่าหน้าที่ที่เขารับอยู่ ย่อมทำให้เขาเป็นที่ไม่ว่างใจของศัตรู ซึ่งปล่อยภาระทุกอย่างให้ตนรับผิดชอบต่อสิ่งซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงปฏิบัติโดยซัดค่อคำแนะนำของตน ออกญากลาโหมต้องการแสดงความบริสุทธิ์ของตนในเรื่องมรดกกรรมของออกญากำแหง แต่ออกญาเสนาภิมุขล่วงรู้ในเจตนาของการมาเยี่ยมเยียนครั้งนี้ จึงสั่งให้บิณฑุประตุไม่ยอมเจรจาด้วย ออกญากลาโหมมีความโกรธ แต่มิได้แสดงความรู้สึกแค้นเคืองออกมา

ในขณะนั้นนายเซบอดต์ วันเคอเวียร์ (Sebald Wondercer) นายพาณิชย์ผู้ทำการค้าโดยเสรีซึ่งเป็นกัปตันเรือรบส่งสินค้าชื่อ “เพิล” (Pearl) และเป็นผู้เก็บผลประโยชน์ รายได้ของบริษัทอินเดียตะวันออกที่เมืองปัตตาเวีย ได้เดินทางมาถึงแม่น้ำของไทย ณ กรุงศรีอยุธยา (Iudia)

ออกญากลาโหมเกรงว่าออกญาเสนาภิมุขอาจจะใช้พวกซอลันดาให้ดำเนินการบางอย่างเพื่อลบลู่ตนและเกียรติยศของตน เพื่อเป็นการแก้แค้นในมรดกกรรมของออกญากำแหง ดังนั้นออกญากลาโหมจึงได้แจ้งให้นายเรือผู้นี้ทราบถึงสถานการณ์มีผู้ตีภายในบ้านเมือง เพื่อให้กัปตันเรือระมัดระวังและไม่กระทำการใด ๆ หากถูกบีบบังคับให้เข้าเป็นพรรคพวกของฝ่ายใด แต่ให้พิจารณาเฉพาะเรื่องที่จะเป็นผลประโยชน์ของพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น และเพื่อสร้างความนิยมในข้างตน ออกญากลาโหมได้ให้คาบโค้งเล่มหนึ่งจากพระคลังหลวงเป็นของกำนัลแก่ชาวซอลันดาผู้นี้ คาบเล่มนี้มีกระบี่และลูกศรที่ฝักคาบเป็นทองฝังพลอย ในวาระนั้นออกญาโหมก็ปล่อยข่าวลือแพร่ไปว่า ออกญาเสนาภิมุขได้ทำความตกลงกันเป็นพิเศษกับกัปตันเรือผู้นี้ และว่าออกญาเสนาภิมุขมีเจตนาจะรวมกำลังลูกเรือสินค้าเข้ากับกองทหารญี่ปุ่นของตน เพื่อเข้าโจมตีพระเจ้าแผ่นดินในพระราชวังหลวง ข่าวลือนี้ทำความหวั่นวิตกให้แก่ขุนนางและราษฎร

๕๓)

จนคนเหล่านั้นเริ่มพกศัสตราวุธไว้กับตัว แต่นั้นมิใช่ความมุ่งหมายของ
ออกญากลาโหมซึ่งต้องการประโยชน์จากชาวเลเพียงเพื่อหาโอกาสเหมาะที่
จะพุกจากตกลงกับออกญาเสนาภิมุข และจะไต่กล่อมเกลาคความรู้สึกของใจ
ซึ่งออกญาเสนาภิมุขอาจยังคงมีอยู่ในเรื่องมรดกกรรมของออกญากำแหง
และเพื่อกระชับไมตรีจิตมิตรภาพกันไว้ อย่างไรก็ตาม ชาวเล่าลื่อนี้ทำให้
ออกญาเสนาภิมุขเป็นที่สงสัยมากในสายพระเนตรของพระเจ้าแผ่นดินและ
เหล่าขุนนาง ออกญาเสนาภิมุขจึงถูกเรียกตัวมาที่พระราชวังเพื่อให้ความ
กระจ่างในเจตนารมณ์ของตน แต่ออกญาเสนาภิมุขอ้างว่าป่วย อันเป็นข้อ
แก้ตัวสามัญของขุนนางไทยในเมื่อไม่ปรารถนาจะเข้าเฝ้าเพื่อปิดบังความ
หวาดกลัวของตน ออกญากลาโหมจึงฉวยโอกาสอันเหมาะนี้ไปเยี่ยม
ออกญาเสนาภิมุขที่บ้าน และเมื่อออกญาเสนาภิมุขไล่เสียง ออกญากลาโหม
ขำนิขานาญพอบที่จะอ้างเหตุผลมากมายประการให้เขาฟัง และอ้อนวอน
ออกญาเสนาภิมุขอย่างหนักหน่วงจนชาวญี่ปุ่นผู้นิยมจำนนและเกิดความ
เข้าใจอันดี สลัดความรู้สึกขุ่นเคืองออกไป และหันมาสร้างมิตรภาพอันดี
ยิ่งเพื่อสนับสนุนผลประโยชน์ของออกญากลาโหมในทุกกรณี คนทั้งสอง
ต่างให้คำมั่นสัญญาและกระทำสัตย์สาบานต่อกันตามพิธีที่ปฏิบัติกัน
ในประเทศนี้

เมื่อสันติภาพได้เกิดขึ้นระหว่างเสนาบดีทั้งสอง และมิตรภาพที่มี
ต่อกัน ได้กระชับเกลียวสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นแล้ว ออกญากลาโหม
ก็ได้วางแผนการเพื่อจะกำจัดออกญาเสนาภิมุขซึ่งเป็นเพียงคนเดียวที่กล้า
ขัดขวางการดำเนินแผนการซึ่งอำนาจกษัตริย์ เพื่อให้บรรลุความประสงค์
ในเรื่องนี้และเพื่อให้ออกญาเสนาภิมุขเสียชีวิตในที่ห่างไกลจากเมืองหลวง
ออกญากลาโหมจึงเสนอความเห็นต่อที่ประชุมเสนาบดีว่า เนื่องด้วยความ

ยุ่งยากที่ผ่านมารวมทั้งการกบฏและความไม่เชื่อถ้อยฟังคำของขุนนางจำนวนมาก ทำให้มีความจำเป็นต้องเรียกตัวบรรดาเจ้าเมืองตามหัวเมืองไกล ๆ เข้ามายังราชสำนักเพื่อถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาต่อพระเจ้าอยู่หัวอีกครั้งหนึ่ง ที่ประชุมเสนาบดีก็เห็นคล้อยตามไปด้วย เมื่อที่ประชุมเห็นชอบพร้อมกันแล้ว ออกญากลาโหมจึงมีคำสั่งส่งไปยังออกญานครศรีธรรมราช (Oya Ligoor) ที่ทำดังนี้เพราะออกญากลาโหมรู้ว่าออกญานครสงจะปฏิเสธไม่ยอมมาเมืองหลวง เนื่องจากสถานการณ์ของเมืองนครเอง เพราะชาวปัตตานีกำลังบีบบังคับรุกรานที่จะทำสงครามด้วย และชาวเมืองนครเองก็กำลังจะลุกฮือขึ้นเป็นกบฏ ฉะนั้น ออกญากลาโหมจะได้มีสาเหตุกล่าวหาว่าเจ้าเมืองนครเป็นกบฏ และจะได้ถือโอกาสนี้ส่งออกญาเสนาภิมุขออกไปจับกุมกับให้ส่งพระบรมราชโองการประทับตราสำคัญ คือตราธาเซนทรธิบตี (Thirak Hidra Thy Bidy) ไปโดยเร่งด่วน ซึ่งทำให้ออกญานครรู้สึกประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อออกญานครพิจารณาสถานการณ์ของเมืองนี้ ซึ่งล่อแหลมต่อภัยอันตรายในระหว่างตนไม่อยู่แล้ว ก็ตัดสินใจการเดินทางไปยังเมืองหลวงตามคำแนะนำของมิตรสหาย และมอบหมายให้นักการผู้ถูกส่งตัวไปนั้นนำข้อแก้ตัวของตนกลับไปกราบทูล ทั้งให้กราบทูลถึงความจริงที่ออกญานครมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัวในฐานะพระมหากษัตริย์ที่ถูกต้องตามกฎหมายของอาณาจักรสยาม

คำตอบนี้เป็นที่พอใจของออกญากลาโหมอย่างที่สุด เพราะเปิดโอกาสให้ตนกล่าวคำเหน็ดเหนื่อยการกระทำของขุนนางผู้นี้ต่อพระเจ้าแผ่นดิน เพราะทำให้เห็นว่าเป็นขุนนางที่ขาดความเชื่อฟังและมีน้ำใจกึกกอดเป็นกบฏ ทั้งเป็นทางให้ตัดสินใจลงไปว่าควรส่งเจ้าเมืองคนใหม่ไปแทนพร้อมด้วย

คำสั่งจับออกฉนวนกรโดยเร็วที่สุด และส่งตัวออกฉนวนกรมาขังกรุงศรีอยุธยา เพื่อลงโทษฐานเป็นกบฏ ครั้นตกลงใจดังนี้แล้วออกฉนวนกรลาโหมจึงแถลงต่อที่ประชุมเสนาบดีว่า การปกครองของออกฉนวนกรนี้สำคัญที่สุดในอาณาจักร เนื่องจากภูมิประเทศที่ตั้งของตัวเมืองเองซึ่งมีท่าเรือชายทะเลหลายแห่ง ทั้งมีแม่น้ำสำคัญอยู่หลายสาย เหตุผลอีกประการหนึ่ง ก็คือการรุกรานขู่เข็ญของชาวปัตตานี และชาวเมืองนครที่กระต้างกระเทื่อง จึงต้องการบุกลดที่เข้มแข็งและอาจหาญเพื่อให้เป็นทีหวาดหวั่นครั้นคร้ามของศัตรู และเข้ามายอมอ่อนน้อมด้วยความเคารพยำเกรง บุคคลผู้นี้จะต้องสามารถจับกุมตัวออกฉนวนกรซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลกอปรด้วยกำลังทหารน้อยใหญ่ ออกฉนวนกรลาโหมกล่าวต่อไปว่าคุณสมบัติทั้งปวงที่จำเป็นสำหรับงานนี้มีอยู่ในตัวออกฉนวนกรเสนาภิมุข และว่าเพียงแต่อำนาจหน้าที่ของออกฉนวนกรเสนาภิมุข และชื่อเสียงของกองทัพทหารญี่ปุ่นก็ย่อมสามารถรักษาพระราชอำนาจของพระเจ้าอยู่หัวในหัวเมืองไว้ได้ ออกฉนวนกรเสนาภิมุขต้องการบอกปักที่จับหน้าทีอันนี้ และอยากจะอยู่ในพระราชวังมากกว่า เพราะมีความสงสัยในความสัจย์ชื่อของออกฉนวนกรลาโหม ทั้งเริ่มเชื่อว่าออกฉนวนกรลาโหมมีเจตนาที่จะก่อกันตนออกไปเสียจากราชสำนัก เพื่อว่าอำนาจของทหารญี่ปุ่นจะได้ไม่อาจขัดขวางต่อการขึ้นครองราชบัลลังก์ของออกฉนวนกรลาโหม

ความไม่เต็มใจรับตำแหน่งเจ้าเมืองนครของออกฉนวนกรเสนาภิมุขทำให้ออกฉนวนกรลาโหมเกิดความสงสัยแคลงใจและแค้นเคืองมาก ฉะนั้น ออกฉนวนกรลาโหมจึงใช้เล่ห์เหลี่ยมและเพทุบายอันชาญฉลาดที่สุดของตนเพื่อชนะใจออกฉนวนกรเสนาภิมุข โดยแสดงความเคารพนบนอบออกฉนวนกรเสนาภิมุขอย่างออกนอกหน้าที่สุด และไปเยี่ยมที่บ้านทุกวัน ซึ่งเป็นการชักต่อกฏและ

ชนบทรวมเนียมของไทย ออกญากลาโหมปรับทุกข์กับออกญาเสนาภิมุข อยู่เนื่อง ๆ ถึงภาระในการบริหารกิจการบ้านเมืองทั้งปวงของตน และบอก ออกญาเสนาภิมุขว่า ตนไม่ต้องการให้ออกญาเสนาภิมุขมีความลำบากต้อง ไปพระราชวังทุกวัน และต้องแสดงความเคารพตนในฐานะบุคคลผู้ซึ่งเป็น ตัวแทนของพระมหากษัตริย์ และว่าตนจะไม่ยอมรับหน้าที่นี้เลยถ้าไม่เป็น เพราะถูกบังคับให้ต้องทำตามประเพณีที่มีมา เพื่อควบคุมดูแลพวกขุนนาง ให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตน อย่างไรก็ตามเพื่อปล่อยให้ออกญาเสนาภิมุขพ้นจากความหนักอก และการอยู่ใต้บังคับบัญชาที่พระราชวังซึ่งเป็น ความจำเป็น ออกญากลาโหมกล่าวว่าตนได้กราบทูลขอให้พระเจ้าอยู่หัว พระราชทานตำแหน่งเจ้าเมืองนครให้ ในฐานะที่เป็นคนกล้าหาญที่สุดใน ประเทศ และมีความสามารถปฏิบัติพระราชกิจของพระเจ้าอยู่หัวได้ดีที่สุด คำบื้อยอนี้หลังไหลเข้าหูออกญาเสนาภิมุขอย่างได้ผล จนออกญากลาโหม เห็นว่าออกญาเสนาภิมุขมีอารมณ์ดีแล้ว จึงรีบกลับไปยังพระราชวังทันที และได้ส่งข้าราชการคนสำคัญ ให้มาตามออกญาเสนาภิมุขโดยรับสั่งให้ เข้าเฝ้าของพระเจ้าอยู่หัว ๆ ทรงต้อนรับอย่างมีพระทัยดียิ่ง ทรงประกาศ แต่งตั้งให้ออกญาเสนาภิมุขเป็นเจ้าเมืองนคร พร้อมด้วยพิธีการอย่างที่เคยปฏิบัติกันมาและทรงสวมชฎารูปกรวยแหลมให้ นี่เป็นพิธีการ มอบเกียรติยศซึ่งไม่เคยกระทำให้แก่บุคคลสามัญมาก่อนเลย จึงทำให้ออกญาเสนาภิมุขไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งต่อเกียรติยศพิเศษฉิศธรรมกานี้จน ไม่อาจเก็บงำความไม่พอใจทั้งหมดให้ลอคสายตาออกญากลาโหมเพื่อที่จะ ชนระใจโดยสิ้นเชิง ออกญากลาโหมจึงให้ของกำนัลด้วยสิ่งของมีค่าแก่ ออกญาเสนาภิมุขเป็นจำนวนมาก อันมีทองคำ เงินเหรียญ เครื่องรูปพรรณ

เพชรนิลจินดา และสิ่งล้ำค่าที่หาได้ยากอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ออกญากลาโหมได้
 สั่งให้นำไปใส่ไว้ในเรือที่ออกญาเสนาภิมุขนั่งมายังพระราชวังจนเต็มเพียง

เมื่อออกญาเสนาภิมุขซึ่งได้เป็นออกญานครนั่งเรือมาตามลำแม่น้ำ
 จวนจะถึงบ้านนั้นได้เกิดมีพายุใหญ่พัดขึ้น ซึ่งถ้าทหารญี่ปุ่นบางคนไม่
 กระโดดลงไปในน้ำและเอาบ่าประคองเรือไว้ แม่งองชาวญี่ปุ่นคงจะ
 จมน้ำตายไปพร้อมกับของกำนัลทั้งปวงรวมทั้งเครื่องยศที่เพิ่งได้รับมา
 ชาวไทยส่วนมากที่เห็นออกญาเสนาภิมุขขึ้นฝั่งและพ้นภัยแล้ว กล่าวขวัญ
 ถึงเหตุการณ์นี้ว่าเป็นลางร้าย และไม่แน่ว่าเหตุร้ายจะเกิดขึ้น

ออกญากลาโหมมิได้มีความสุขเลย จนกระทั่งออกญาเสนาภิมุข
 หรือออกญานครได้ถวายสัตย์ปฏิญาณรับตำแหน่งใหม่ และจนกระทั่งได้
 มอบหมายทหารที่จำเป็นในการเดินทางเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงได้โล่งใจ และ
 เพื่อให้ออกญาเสนาภิมุขมีอำนาจยิ่งขึ้นอีกในตำแหน่งเจ้าเมือง ออกญา
 กลาโหมจึงตกลงใจให้ออกญาเสนาภิมุขนำทหารญี่ปุ่นทั้งหมดในประเทศไป
 กับตนด้วย ทุกคนปีติยินดีที่ออกญากลาโหมศรัทธาใจเช่นนี้ ทุกคนก็ใจที่
 เห็นว่าพระราชวังไม่มีคนพวกนี้อีก แต่ไม่มีใครมองทะลุเข้าไปถึงเจตนา
 ของท่านเสนาบดี

ขณะที่ออกญากลาโหมได้กำจัดข้อสงสัยต่าง ๆ ออกไปสิ้น และ
 เกือบไม่มีอุปสรรคอันใดในวิถีทางของตน ทั้งนี้เป็นเพราะมรดกกรรมของ
 ออกญาเก่าแก่งและการจากไปของออกญาเสนาภิมุข พร้อมกับช่วยทหารญี่ปุ่น
 ที่ทรนง ออกญากลาโหมจึงหันมาอุ้มเกลี้ยกล่อมบริวารและพรรคพวก
 ของคนที่ละน้อย ๆ ว่าพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นเด็ก มีอุปนิสัยสันดานหยาบ
 ขี้ร้ายและไร้สมรรถภาพ ทั้งเสริมว่าเป็นการขจัดอกฎหมายบ้านเมือง
 ขนบประเพณีและสามัญสำนึก ที่จะมอบความเป็นใหญ่และอาณาจักรที่มี

อำนาจให้ตกอยู่ในมือของเด็ก ออกญาภราดรโหมประทุษร้ายให้คนเหล่านั้นฟังว่าตนคงตกอยู่ภายใต้หน้าที่ซึ่งพวกขุนนางบังคับให้ต้องทำ และว่ามีเหตุผลหลายประการที่ทำให้ตนอยากจะพ้นไปเสียจากหน้าที่นี้ กับกล่าวว่ามีเหตุผลที่น่าเกรงขามต่อไปว่า เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงได้อำนาจเต็มในการปกครองแล้ว พระองค์จะทรงเชื่อบรรดาคนที่อิงฉ้อในความมีโชคคิของตน และคงจะทรงเชื่อฟังคำพูดของศัตรูลับของตน ซึ่งจะเพียรเพ็ดทูลถึงความเกลียดชังที่มีต่อตนโดยส่วนตัวจนเป็นที่ระแวงสงสัย และคงจะกล่าวติเตียนการบริหารงานแผ่นดินในระหว่างที่รับตำแหน่ง เขากล่าวว่าผลที่เกิดคงจะทำให้เขาไม่สามารถรักษาตัวให้พ้นภัยจากเงื้อมหัตถ์ที่โหดร้ายของพระเจ้าแผ่นดิน ผู้ซึ่งแม้ในเวลาที่ทรงพระเยาว์อยู่นี้ยังทรงแสดงให้เห็นโดยแจ่มแจ้งถึงสิ่งที่ตนหวังว่าจะได้รับจากพระองค์ เพื่อที่จะป้องกันความยุ่งยากซึ่งทั่วทั้งอาณาจักรอาจหวนกลับมาจะเกิดขึ้นเนื่องจากพระอารมณ์ขุ่นมัวของพระองค์ ออกญาภราดรโหมจึงคิดว่า น่าจะเป็นการเหมาะสมถ้าหากจะส่งพระองค์ให้ได้รับการศึกษา โดยให้อยู่ในความดูแลของพระภิกษุสงฆ์ผู้ซึ่งอาจจะแก้ไขกล่อมเกล่าพระอารมณ์ของพระองค์ โดยวิธีการสั่งสอนอบรมอันดีตามครรลองแห่งคุณธรรม ออกญาภราดรโหมพูดว่า บรรดาขุนนางควรจะต้องเลือกประมุขขึ้นคนหนึ่งซึ่งจะปกครองประเทศในตำแหน่ง “พระเจ้าแผ่นดิน” จนกว่าพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่แท้จริงทรงบรรลุนิติภาวะ ครั้นแล้วผู้สำเร็จราชการแผ่นดินก็จะมอบอำนาจหน้าที่ทั้งปวง และสิทธิทุกอย่างในการเป็นพระเจ้าแผ่นดินตลอดจนฐานันดรศักดิ์กษัตริย์คืนให้แก่พระองค์ เมื่อออกญาภราดรโหมแจ้งข้อเสนอนี้แก่สมุนและพรรคพวกและได้รับการยินยอมเห็นดีด้วยทั่วไปในบรรดาคนเหล่านั้นแล้ว เขาก็ไม่หวนคืนที่จะเสนอเรื่องนี้อย่างเปิดเผยต่อที่ประชุมขุนนางทั่วไป โดยแสดงเหตุผลว่า เพื่อ

สถานการณ์อันตึงต้ามของบ้านเมือง และเพื่อความสงบสุขของราษฎร ทั้งเพื่อรักษาความเคารพนับถือที่มีต่อราชอาณาจักรนี้ของบรรดาภักษัตริย์และเจ้านายประเทศใกล้เคียง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเชิญเสด็จเยาวกษัตริย์ไปประทับอยู่ในพระอารามเสด็จระยะเวลาหนึ่ง เพื่อจะได้เลือกออกญากลาโหมขึ้นเป็นประมุขและผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแห่งราชอาณาจักรพร้อมด้วยฐานันดรศักดิ์ “ภักษัตริย์” และให้มีอำนาจทุกอย่างตามความจำเป็นสำหรับตำแหน่งนี้ ออกญากลาโหมแสวงหาเป็นร้อนรนปฏิเสธตำแหน่งนี้และถึงกลับยืนกรานว่า ตนควรจะได้พ้นจากตำแหน่งราชองครักษ์และผู้สำเร็จราชการแผ่นดินซึ่งคนเหล่านั้นมอบให้ตน ออกญากลาโหมกล่าวว่า ตนจะไม่ยอมถูกบังคับให้รับหน้าที่ที่สูงกว่าตำแหน่งที่ได้รับอยู่แล้ว แต่ด้วยเหตุที่ ๆ ประชุมมองเห็นอย่างแจ่มชัดแล้วว่าออกญากลาโหมปฏิเสธเช่นนั้นเป็นการเสแสวงกลบเกลื่อนเท่านั้น จึงไม่มีผู้ใดที่จะไม่สนับสนุนการเลือกคราวนี้ บางคนก็เลือกด้วยความรักใคร่ ส่วนคนอื่น ๆ เลือกด้วยความหวาดกลัว ฉะนั้น พระเจ้าแผ่นดินจึงถูกส่งไปประทับอยู่ ณ วัดเทมี (Watdemi) อันเป็นวัดซึ่งพระสังฆราชเป็นเจ้าอาวาสอยู่ และออกญากลาโหมได้รับเลือกเป็นประมุขและผู้สำเร็จราชการแผ่นดินโดยรับฐานันดรศักดิ์ภักษัตริย์ ชำราชบริพารชุดใหม่ก็ถวายเกียรติยศและสนองข้อรับสั่งเป็นอันดี ออกญากลาโหมก็ยังสงวนท่าทีและแสวงหาเป็นว่าจำยอมรับเกียรติยศนี้

เมื่อได้รับเลือกแล้ว ออกญากลาโหมได้ปฏิบัติตนในระยะเริ่มแรกที่รับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการอย่างค้ำยำและดำเนินงานปกครองด้วยความระมัดระวังยิ่ง ทั้งอยู่ในศีลในธรรมและเที่ยงตรงจนขุนนางเป็นอันมากลงความเห็นว่า สมควรที่จะมอบอาณาจักรและมงกุฎภักษัตริย์ให้ ด้วยเหตุที่

เป็นผู้เหมาะสมในตำแหน่งกษัตริย์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ชุมนางบางคน
 ลงความเห็นในเรื่องนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะสร้างโชคลาภของตน ส่วน
 คนอื่น ๆ เห็นคล้ายตามเพราะกลัวความโกรธของออกญากลาโหม โดย
 ส่วนตัวของออกญากลาโหมเองนั้นก็บอกแก่พรรคพวกของตนว่า อาณา-
 จักรหนึ่งจะมีกษัตริย์ ๒ พระองค์ไม่ได้ และว่าตนเองคงจะประสบอันตราย
 ทำนองเดียวกันกับที่ได้รับตำแหน่งราชองครักษ์และผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน
 วันหนึ่งข้างหน้าคงจะต้องกลับมาเป็นข้าแผ่นดินอีก เมื่อเยาวกษัตริย์ขึ้น
 ครองราชบัลลังก์ และพระองค์คงจะหาทางจับผิดและมีใจอิจฉาริษยาเช่น
 เดียวกัน ดังนั้น เพื่อสงวนชีวิตไว้ในภายภาคหน้า ออกญากลาโหมจึงตกลง
 ใจที่จะลาออกจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการและฐานันดรศักดิ์ ซึ่งคนเหล่านี้นั้น
 ประสงค์จะยกย่องให้เกียรติ ประการสำคัญนั้นเพราะเล็งเห็นล่วงหน้า
 แล้วว่า ชุมนางส่วนมากย่อมอยู่ในภาวะล่อแหลมต่ออันตรายเช่นเดียวกับ
 ตน บรรดาชุมนางจึงประชุมปรึกษาหารือกันเป็นพิเศษหลายครั้งในเรื่องนี้
 และภายหลังที่ได้พิจารณาเหตุผลที่ออกญากลาโหม ได้แนะชี้ไว้ก่อนแล้ว
 ชุมนางทั้งปวงจึงเห็นพ้องต้องกันกับความคิดเห็นของเสนาบดีที่ปรึกษาและ
 ชุมนางสำคัญบางคน มตินี้ได้ผ่านที่ประชุมนายทหารทั้งปวงซึ่งลงความเห็น
 ว่า การมีพระเจ้าแผ่นดิน ๒ องค์ในประเทศเดียวกัน เป็นอันตรายอย่างใหญ่
 หลวงอันจะเป็นผลร้ายแก่อาณาจักร ไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดสงครามกลาง
 เมืองและสงครามภายนอกประเทศเท่านั้น แต่ยังทำความหายนะให้อย่าง
 หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเพื่อป้องกันอันตรายทั้งสองประการนี้จึงจำต้องกำจัด
 เยาวกษัตริย์ซึ่งไร้ความสามารถในการครองราชย์ และเลือกบุคคลซึ่งเคย
 ประกอบคุณงามความดีปกครองบ้านเมืองด้วยความยุติธรรม และได้แสดง
 ให้เห็นแล้วว่ามีความเหมาะสมกับเกียรติยศสูงส่งนี้ขึ้นเป็นกษัตริย์แทน

ครั้งที่ประชุมทั้งหมดยอมรับข้อเสนอนี้แล้ว ก็จัดดำเนินการตามข้อตกลงซึ่งมีผลลัพธ์ที่อยู่ศิริมยิ่ง มีผู้สำเร็จราชการ (ออกญากลาโหม) คนเดียวเท่านั้นที่แสวงทำเป็นรักใคร่อาลัยในเยววกษัตริย์ ด้วยการแสดงว่าไม่เต็มใจอย่างยิ่งและไม่ยอมทำตามข้อเสนอนี้ จนกระทั่งเห็นว่าตนจำต้องฝืนใจยอมจำนนต่อเสียงข้างมาก พระเจ้าแผ่นดินผู้เยาว์ถูกนำมาจากสำนักศึกษาโดยทันที แล้วใช้อุบายเล่ห์กลให้พระองค์ทรงเปลื้องผ้ากาสาหวัดสรแล้วนำพระองค์ไปยังสถานที่เดียวกับที่พระมหาอุปราชพระปีตุลาและพระเชษฐากับพระราชมารดาถูกสำเร็จโทษอย่างไว้มนุษยธรรม ทั้งนี้ ก่อให้เกิดความเศร้าโศกอย่างใหญ่หลวงในหมู่ราษฎรผู้จงรักภักดีทั้งปวง เยววกษัตริย์องค์นี้ได้ขึ้นเสวยราชย์เพียง ๓๖ วันเท่านั้น เมื่อพระองค์ทรงถูกถอดออกจากราชบัลลังก์เพื่อมาสู่ตะแลงแกง เมื่อพระองค์เสด็จมาถึงสถานที่ประหารชีวิตได้ทรงคร่ำครวญร่ำไห้และตรัสว่า “ทำไมฉันจึงต้องตายตั้งแต่อายุยังไม่ถึง ๑๑ ปีด้วยเล่า? ยังไม่เพียงพออีกหรือที่ ๆ ประชุมกระหายเลือดได้สำเร็จโทษพระปีตุลา พระเชษฐา และพระราชมารดาของฉัน แล้วจะแย่งมงกุฏไปจากฉัน โดยไม่ต้องสำเร็จโทษฉันมิได้รึ? ปล่อยให้คนซึ่งได้รับเลือกให้เป็นกษัตริย์เขากรองราชสมบัติไปซิ แล้วให้เขาเหล่านั้นยอมให้ฉันมีชีวิตอยู่ต่อไปเถิด” ถ้อยคำเหล่านี้สั่นสะเทือนหัวใจของคนทุกคนซึ่งอยู่ ณ ที่นั้น และแม้แต่เหล่าเพชรฆาตก็แสดงความโศกเศร้าร่ำไห้สะอึกสะอื้น ด้วยรู้สึกว่าเป็นคำสั่งสำเร็จโทษที่โหดร้าย อย่างไรก็ตาม คนเหล่านั้นก็จำต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งและเยววกษัตริย์พระองค์นี้จึงต้องสวรรคต^(๑)

ในปี ค.ศ. ๑๖๒๙ (พ.ศ. ๒๑๗๒) ภายหลังที่พระเจ้าแผ่นดินสวรรคตแล้ว ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินได้ประกาศตนเป็นพระเจ้าแผ่นดินโดยสมบูรณ์

(๑) พงศาวดารฉบับพระราชหัตถ์เลขาว่า สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ถูกถอด แล้วต่อมาถูกจับสำเร็จโทษฐานเป็นกบฏ

มีพิธีราชาภิเษกใหญ่โตโอ้อ่า ขณะนั้นพระองค์มีพระชนมายุได้ ๓๐ พรรษา เมื่อราชาภิเษกได้เฉลิมพระนามว่า พระองค์ศรีธรรมราชาธิราช^(๑) (Praongsry Dharma Raetsia Thyara) และเพื่อให้ราชบัลลังก์มั่นคงด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับวงศ์กษัตริย์ พระองค์จึงนำพระธิดาคณโฑของพระกนิษฐาของพระเจ้าทรงธรรมมาเป็นชายาองค์ที่ ๔ ต่อจากชายาเอก ๓ องค์ พระองค์พระราชทานพระธิดาองค์ที่ ๒ (ของพระกนิษฐาของพระเจ้าทรงธรรม) ให้แก่พระอนุชา ซึ่งพระองค์ประกาศสถาปนาในคราวเดียวกันนั้นให้เป็นรัชทายาทสืบราชบัลลังก์ พระองค์ปรารถนาจะได้พระราชมารดาของพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่เพิ่งสวรรคต ซึ่งเป็นสตรีที่งามที่สุดคนหนึ่งในอาณาจักรมาเป็นสนม แต่พระนางแสดงความรังเกียจ ทรงปฏิเสธอย่างเด็ดขาด ไม่ยอมไปยังพระราชวังตามกระแสรับสั่งที่มีมาถึงพระนาง ในที่สุด เมื่อเห็นว่าพระเจ้าแผ่นดินจะบังคับพระนางโดยพลละกำลัง พระนางได้คร่ำครวญว่า “พระเจ้าแผ่นดินเจ้าชีวิตของฉันทันไม่มีอีกแล้ว และโอรสของฉันทันก็สวรรคตแล้วด้วย ฉันทันก็เหนื่อยหน่ายต่อชีวิต ฉันทันเห็นว่าไม่มีประโยชน์อันใดที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปเพื่อทั้งสองพระองค์นั้นอีก แต่ขณะที่ฉันทันยังมีชีวิตอยู่ ร่างกายของฉันทันจะต้องอยู่อย่างบริสุทธิ์และจะไม่ยินดีในโจรแย่งราชสมบัติและทรราชผู้นี้เลย” พระเจ้าแผ่นดินทรงกริ้วต่อการปฏิเสธ คำตอบที่เผ็ดร้อน และการทำนินทาที่ยืนกรานแรงยิ่งนั้นถึงกับทรงมีรับสั่งให้คร่ำครวญพระนางไปที่ริมฝั่งน้ำ ให้สับร่างของพระนางออกเป็น ๒ ท่อน ร่างส่วนที่มีหัวใจอยู่ให้ครึ่งติดกับขาหยังไม้ไผ่ อย่างไรก็ตาม เมื่อพระภิกษุสงฆ์กราบทูลขอร้อง พระองค์จึงอนุญาตให้ปลดร่างนี้ลงภายหลังที่ประจานอยู่ ๒ วัน แล้ว และได้จัดการเผาโดยปราศจากพิธีรีตอง พระองค์ยังรับเอานาง

(๑) สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เสกขัตติยราชพงศาวดาร พ.ศ. ๒๑๖๓

สนมคนอื่น ๆ และพระธิดาของพระเจ้าทรงธรรมที่ยังสาวและมีโฉม
สะกราญมาเป็นนางสนม ผู้ที่ปฏิเสธตำแหน่งนี้จะถูกประหารอย่างทารุณ
สตรีชราที่ถูกกักกันอยู่ในวังอันเป็นที่อยู่ของนางสนม และได้รับการเลี้ยงดู
อย่างแร้นแค้น

การประหารประหารพระชนมชีพของกษัตริย์ผู้มีอำนาจถึง ๓ พระ
องค์ติดต่อกันชั่วระยะเวลาอันสั้น นับเป็นเรื่องกระทบกระเทือนความรู้สึก
ของผู้ที่มีมนุษยธรรมเหลืออยู่เป็นอย่างยิ่ง แต่ไม่มีผู้ใดกล้าแสดงความรู้สึก
เช่นนั้นหรือแม้แต่ร้องไห้ในการที่ต้องสูญเสียเลือกเนื้อของกนบริสุทธ์เป็น
อันมากเลย เพราะเพียงแต่สงสัยเท่านั้น กนเหล่านี้ก็ต้องได้รับโทษเสียแล้ว
ในกรุงศรีอยุธยา มีพี่น้อง ๒ สาว ซึ่งเคยรับใช้พระราชมารดาของพระเจ้า
แผ่นดินองค์ที่สวรรคตองค์ที่แล้วในตำแหน่งนางพระกำนัล ได้นั่งร่ำไห้
อยู่ในบ้านของตนเนื่องจากการสิ้นพระชนม์ของพระมารดาของพระเจ้า
แผ่นดินและพระโอรสของพระนาง มีผู้กราบทูลเรื่องนี้ต่อพระเจ้าแผ่นดิน
องค์ใหม่ พระองค์มีรับสั่งทันที ให้จิกฉมนางทั้งสองลากไปยังฝั่งน้ำ
และให้ผูกเข้ากับหลัก เอาต้นกกรักครอบคอ กิ่งไผ่ให้เท้าตะเคียน แล้ว
พระองค์มีรับสั่งให้แหะร่างออกเป็นสองซีกแล้วใส่เครื่องต่างปากไว้ นาง
ทั้งสองถูกปล่อยให้ตายในลักษณะเช่นนี้ด้วยความทรمانอย่างสุดพรรณนา
เมื่อบิดาของหญิงทั้งสองทราบเรื่องที่เกิดกับบุตรสาว ก็ไปยังที่ประหารชีวิต
และแสดงความโศกเศร้าเสียใจ อันเป็นธรรมดาที่ต้องเกิดความรู้สึกเช่นนั้น
เมื่อได้เห็นภาพอันน่าสังเวชสยดสยอง เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงทราบเรื่อง
ก็มีรับสั่งให้ผ่าชายคนนั้นตลอดตัว แล้วแขวนไว้บนเสาหยั่งนั้นเข้า ความ
เหี้ยมโหดร้ายกาจในการลงพระอาญาเหล่านี้ย่อมปิดปากคนอื่น ๆ ทั้งปวง
ทั้งปิดกั้นความโศกเศร้าเสียใจในความตายของมิตรสหายหรือญาติพี่น้องไว้
โดยสิ้นเชิง

เมื่อได้บรรยายถึงการกบฏซึ่งเกิดขึ้นในกรุงศรีอยุธยาและการประหาร
 ประหารอย่างไร้ความยุติธรรมและโหดร้ายทารุณ เพื่อให้การสืบราชสมบัติ
 ของราชอาณาจักรสยามมีเสถียรภาพมั่นคงแล้ว คราวนี้ขอให้มาดูความเป็น
 ไปของออกญาเสนาภิมุขบ้าง ว่าออกญาเสนาภิมุขกับทหารญี่ปุ่นทำอะไร
 ที่นครศรีธรรมราช และพระเจ้าแผ่นดินผู้ขึ้นครองราชย์ได้ทรงมีพฤติการณ์
 อย่างไร เพื่อที่จะประหารบุคคลผู้จะบังอาจก่อความยุ่งยากและขัด
 ขวางการตั้งตนเป็นกษัตริย์ครอบครองอำนาจของพระองค์ เจ้าเมืองนครคน
 เก่าเมื่อทราบข่าวแน่นอนว่ามีอะไรเกิดขึ้นที่ราชสำนักเกี่ยวกับเรื่องของตน
 และทราบว่าเจ้าเมืองนครคนใหม่กำลังเดินทางมาก็รอคอยด้วยความอดทน
 และยังคงถือตำแหน่งเจ้าเมืองนั้นอยู่ ที่ทำเช่นนั้นก็เพราะมีความหวั่นเกรง
 ต่อแรงพิโรธของพระเจ้าอยู่หัว และหวังว่าตนคงจะสามารถแสดงความ
 บริสุทธิ์ใจต่อออกญาเสนาภิมุขผู้มารับตำแหน่งใหม่ได้สำเร็จ และออกญา
 เสนาภิมุขคงจะให้คำมั่นสัญญาที่จะให้ความคุ้มครองตน หากว่าจะต้องถูก
 ส่งตัวไปยังกรุงศรีอยุธยา และตนคงจะได้รับการดูแลอย่างดีในระหว่าง
 เดินทาง และคงจะมีข้อแก้ตัวอันหนักแน่นกับพระเจ้าแผ่นดิน ครั้นเมื่อ
 ออกญาเสนาภิมุขเจ้าเมืองนครคนใหม่มาถึงนครศรีธรรมราช ก็แสดง
 ความโหดเหี้ยมทารุณให้ทุกคนเห็น โดยดำเนินการปราบจลาจลทั้งปวงโดย
 ทันทีจนกระทั่งไม่มีพวกกบฏคนใดกล้าแสดงตน ถึงกระนั้นก็หาได้หยุดยั้ง
 ออกญาเสนาภิมุขไว้จากการเจาะจงลงโทษตัวหัวหน้าและผู้นำในการจลาจล
 ไม่ โดยออกญาเสนาภิมุขให้ประหารชีวิตเสีย บางคนก็ถูกลงโทษด้วยวิธี
 อื่นๆ หรือด้วยการขับไล่เนรเทศ ทั้งนี้แล้วแต่ความผิดหนักเบา โดยทั่วไป
 คนเหล่านั้นถูกริบทรัพย์สินสมบัติหมดสิ้นและให้แจกจ่ายกันไปในบรรดาทหาร
 ญี่ปุ่นของตน ผลที่ได้รับก็คือชั่วระยะเวลาอันสั้นออกญาเสนาภิมุขได้กวาด

ล้างสิ่งซึ่งอาจจะรบกวนความสงบสุขของตนในดินแดนภาคนี้ แล้ววางรากฐานอำนาจสิทธิ์ขาดของตน กับดูแลรักษาความมั่นคงของหัวเมืองนี้ไว้เพื่อพระมหากษัตริย์ และเนื่องจากออกญาเสนาภิมุขได้รับคำแนะนำอันมีประโยชน์ยิ่งในทุก ๆ อย่างจากเจ้าเมืองคนก่อน จึงตกลงใจให้เจ้าเมืองคนเก่าอยู่ได้ต่อไปอีกในตำแหน่งหัวหน้าที่ปรึกษา

ภายหลังจากที่ออกญาเสนาภิมุขวางรากฐานงานปกครองสำเร็จลงโดยรีบด่วนที่สุดแล้ว และมีได้ทราบเหตุการณ์แต่อย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้นที่กรุงศรีอยุธยาเลย ออกญานครคนใหม่ก็ได้ส่งม้าเร็วไปยังราชสำนักเพื่อรายงานสถานการณ์ซึ่งตนได้ประสบในมณฑลนี้เมื่อตอนเดินทางมาถึง และรายงานถึงวิธีการที่ได้ลงโทษพวกกบฏ เพื่อให้การปกครองบ้านเมืองสงบราบคาบ และเพื่อรักษาสวัสดิภาพของมณฑลนี้ไว้แก่พระมหากษัตริย์แห่งกรุงสยาม พระเจ้าแผ่นดินทรงคาดคะเนว่า กิจการงานเมืองของนครศรีธรรมราชคงจะเพิ่มภาระความยุ่งยากแก่ออกญาเสนาภิมุขมากขึ้น และไม่ทรงพอพระทัยนักในความสำเร็จอันยิ่งใหญ่นี้ แต่พระองค์ก็มีได้แสดงความรู้สึกออกมาให้ประจักษ์ พระองค์แสวงหาเป็นว่าทรงพอพระทัยอย่างใหญ่หลวงในการปฏิบัติงานของเจ้าเมืองนคร แม้ในการที่ออกญาเสนาภิมุขกระทำตามคำแนะนำของเจ้าเมืองนครคนเก่า และพระองค์เองทรงเสนอต่อที่ประชุมขุนนาง ว่าสมควรจะปูนบำเหน็จรางวัลเป็นพิเศษยิ่งกว่าธรรมดาสำหรับงานอันสำคัญยิ่งนี้ พระองค์ตรัสว่าที่พระองค์ทรงทำดังนั้น ก็เพราะพระราชวินิจฉัยของพระองค์ มักจะก่อความสยดสยองให้แก่คนชั่วร้าย กังนั้น จึงใคร่จะแสดงความโปรดปรานและความเมตตาปรานีของพระองค์บ้าง โดยทรงยกย่องเจ้าเมืองคนนี้ให้เป็นตัวอย่างของราษฎรคนดีทั้งปวง แต่ข้อสำคัญ ก็เพื่อเป็นการส่งเสริมบรรดานายทหารของพระองค์

ให้ปฏิบัติกันเป็นอย่างดีในหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมายไว้ในความรับผิดชอบ
ที่ประชุมขุนนางทั้งหมดมีความเห็นชอบตามพระราชประสงค์นี้ ได้ตกลงกัน
ว่าเจ้าเมือง(นคร) จำเป็นจะต้องได้นำพระพิพัฒน์สัตยาต่อพระเจ้าแผ่นดิน
ผู้ครองราชย์นี้ด้วย และขุนนางทั้งหลายควรส่งของกำนัลจำนวนมากไป
ให้พร้อมด้วยเหล่าสาวงามจำนวนหนึ่งในนามของพระเจ้าแผ่นดิน โดย
เฉพาะมีคนหนึ่งซึ่งเจ้าเมืองนครจะทำการสมรสด้วยตามประเพณีของสยาม

ข้อตกลงในเรื่องนี้ได้ดำเนินการเป็นที่เรียบร้อยอย่างรวดเร็ว มีการ
แห่แห่นางงามหลายคน รวมทั้งของกำนัลมากมายไปยังเมืองนครศรี-
ธรรมราชอย่างหรูหราใหญ่โต แต่ขณะเดียวกันพระเจ้าแผ่นดินทรงมีรับสั่ง
ให้ออกอาญาพระคลังมีหนังสือไปถึงเจ้าเมืองคนเก่า ซึ่งถูกปลดออกจาก
ตำแหน่งแล้วว่า ถ้าหากตน (เจ้าเมืองคนเก่า) สามารถกำจัดเจ้าเมือง
ชาวญี่ปุ่นได้และทำให้บ้านเมืองรอดพ้นจากความหายนะโดยโอหังของชน
ชาตินั้นได้แล้ว อาจจะได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์และ
จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองใหม่ ออกญาเสนาภิมุขซึ่งควรเรียกชื่อว่า
ออกญานครนั้นปีติยินดีอย่างยิ่งที่ได้เห็นของกำนัลจำนวนมาก แต่ก็รู้สึก
สะเทือนใจในการสวรรคตของเยาวกษัตริย์ ออกญานครแสดงความไม่พอ
ใจเป็นอย่างมากที่ได้ทราบความจริง ว่าขุนนางทั้งหลายได้เลือกและราชา
ภิเชกออกญาภราโหมโดยมิได้ฟังคำแนะนำของคนเลย อันที่จริงออกญา
นครมีความเศร้าเสียใจอย่างลึกซึ้ง และทำให้เขาซึมตั่วถึงกับกล่าวว่า การ
ปลงพระชนม์และการเลือกตั้งกษัตริย์โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายนี้ คงจะ
ต้องมีผู้คิดทำการแก้แค้นทดแทนกันอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม เมื่อออก-
ญานครแสดงอารมณ์อันรุนแรงแล้วก็รู้สึกตัวระงับความไม่พอใจของตนไว้

และแสดงความยินดีในชัยชนะของงาน ทั้งจัดให้มีงานรื่นเริงอื่น ๆ อีก เป็นการฉลองการสืบราชสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งครองราชย์ในเวลานั้น

ออกญานครเริ่มเกิดความคิดไม่ไว้วางใจเจ้าเมืองคนเก่าอย่างยิ่งจนได้สั่งห้ามเจ้าเมืองคนเก่ามาที่จวน และไม่ต้องการเห็นหน้าเขาอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม เขามีได้สัมผัสพันธ์กับออกพระมะริด (Opra Marit) น้องชายของเจ้าเมืองคนเดิม ช้าอนุญาตให้มาเยี่ยมได้ตลอดเวลา ในระยะเวลานั้น เรื่องมีว่าขณะที่ออกญานครคุมกองทัพไปปราบชาวปัตตานี ออกญานครได้รับบาดเจ็บที่ขาและแผลนั้นปวดระบมมาก ออกพระมะริดจัดหายาให้ใส่รักษาแผล ทำให้ความเจ็บปวดทุเลาลงไป และบาดแผลก็เกือบจะหายแล้ว ดังนั้นออกญานครจึงจัดงานฉลองการสมรสของตนกับหญิงสาวที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานมาให้ แต่ขณะที่ออกญานครเชื่อว่าตนกำลังจะสละคืนในความรักนั้น ความจริงตนเองใกล้จะถึงคราวตายอยู่แล้ว เพราะขณะที่งานรื่นเริง ในพิธีแต่งงานดำเนิน ไปอย่างสนุกสนานถึงขีดสุด ออกพระมะริดได้ใช้ผ้าพันแผลอาบยาพิษบีบให้ที่ขาซึ่งทำให้ออกญานคร^(๑) ถึงแก่ความตายในเวลา ๒ - ๓ ชั่วโมงต่อมา

บุตรชายของออกญานครผู้ถึงแก่กรรมชื่อว่าออกขุนเสนาภิมุข (Ockon Senaphimocq) และคงจะมีอายุประมาณ ๑๘ ปี เป็นผู้เกิดในตระกูลผู้ดีและหวังที่จะเป็นใหญ่ในอนาคต ออกขุนเสนาภิมุขประกาศตนเป็นเจ้าเมืองของมณฑลนี้ด้วยแรงผลักดันของวัยหนุ่ม และเชื่อแน่ว่าเจ้าเมืองคนก่อนเป็นผู้วางยาพิษบิดาของตน จึงสั่งให้จับตัวมาเป็นนักโทษและคัดสินใจจะประหารชีวิตเสียเพื่อเช่นสรวงวิญญาณ ("Manes") ของบิดาของตน แต่ชายเฒ่าเจ้าเล่ห์คนนี้รู้วิธีประจบประแจงเจ้าเมืองหนุ่มคนนี้ด้วย ซึ่งใน

(๑) ออกญาเสนาภิมุข แม่กองอาสาญวุ่นที่มีชื่อว่า ยามาตา

เวลาต่อมา ไม่เพียงแต่เจ้าเมืองหนุ่มจะตื่นความเกลือบแกล้งในทุกสิ่งทุกอย่างเท่านั้น แต่ยังได้สมรสกับบุตรสาวคนโตของผู้ที่ฆ่าบิดาของตนและสาบานว่าจะซื่อสัตย์ต่อกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกกรณี หลังจากนั้น เจ้าเมืองคนเก่าได้เริ่มทำให้บุตรเขยของตนเชื่อว่าพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานดินแดนนี้ให้แก่บิดาของตน มิได้ให้ปกครองเฉยๆ แต่ให้ปกครองที่นี้ในฐานะกษัตริย์ผู้มีอำนาจเต็ม โดยไม่ขึ้นแก่เมืองหลวงแต่ประการใด และว่ามณฑลนี้เป็นเหมือนอาณาจักรมรดกในตระกูลวงศ์ของตน การสืบทอดมรดกก็ตกเป็นของตนในฐานะที่เป็นบุตรชายคนโตของตระกูล คำพูดเหล่านั้นเป็นที่ชื่นชมของเจ้าเมืองหนุ่มผู้ได้ฟังเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้รับการสนับสนุนของคนประจบสอพลออีกหลายคน ก็ทำให้เขาหลงเชื่ออย่างง่ายดาย หรือทำให้กลายเป็นความรู้สึกในเรื่องความตายของบิดา ออกขุนเสนาภิมุขได้เริ่มจัดการให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามแผนการนี้ โดยบรรจุกองเข้าในตำแหน่งที่ว่าง ให้บำเหน็จรางวัลเป็นอันมากแก่คนไปรดปรานถึงตำแหน่งออกญาและออกพระ แต่งตั้งขุนนางทั้งกำหนดวันเพื่อเฉลิมฉลองพิธีราชาภิเษกเพื่อให้ตนเองเป็นที่เคารพยกย่องในฐานะกษัตริย์ และเพื่อให้ข้าแผ่นดินใหม่ ๆ คิมน้ำพระพุทธรูปในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาต่อตน แต่ในขณะที่คนทรยศกำลังชักจูงบุตรเขยให้กระทำการซึ่งได้เล่ามานี้ เจ้าเมืองคนเก่าได้ ไปเยี่ยมนายกองญี่ปุ่นคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนที่น่าเกรงขามที่สุดของกองทัพ นายกองผู้นี้ชื่อออกขุนศรีไวยาวุธ (Okkhun Sri Waiyawut) และแจ้งให้ทราบว่าเจ้าเมืองหนุ่มหย่อนความสามารถไม่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งนั้น และกล่าวต่อไปว่า อำนาจบังคับบัญชาเป็นของนายกองผู้นี้ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณงามความดี และเป็นผู้ที่กล้าหาญที่สุดและสำคัญที่สุดของชาวญี่ปุ่นทั้งปวง ออกขุนศรีไวยาวุธมีใจเอนเอียงไปตามคำพูดนี้

และปรารถนาจะแย่งชิงอำนาจมาเป็นของตน จึงออกคำสั่งให้แจกจ่ายอาวุธ ยุทธภัณฑ์ให้แก่บรรดาพรรคพวก และประกาศตนเป็นปรปักษ์ต่อเจ้าเมือง หนุ่ม ฉะนั้น กองทัพญี่ปุ่นจึงแบ่งแยกกันเป็น ๒ ฝ่าย และมีการปะทะกัน บ่อย ๆ ทำให้มีกำลังร่อยหรอลงทั้งสองฝ่าย

ฝ่ายเจ้าเมืองคนเก่าเมื่อได้ทำการยุบชาวญี่ปุ่นให้จับอาวุธเข้ารบสู้กัน แล้ว ก็แสวงหาวิธีการอย่างอื่นที่จะกำจัดและทำให้คนเหล่านั้นถูกทำลาย ให้หมดสิ้นไป โดยการยุบส่งเสริมคนอีกฝ่ายหนึ่งคือพวกขุนนางและพวก ราษฎรนครศรีธรรมราชถึงความหยาบช้าโง่ท้งของชาวญี่ปุ่น และโดยการ บอกเล่าแก่คนเหล่านั้นว่าการปฏิบัติการของเจ้าเมืองหนุ่มเป็นการกระทำของ โจรชิงราชสมบัติ โดยแท้และเป็นความพยายามที่จะมีอำนาจอย่างกษัตริย์ เขาชี้ให้เห็นว่า ตำแหน่งเจ้าเมืองของมณฑลนี้ไม่เคยมีการสืบเชื้อสาย หากแต่ขึ้นอยู่กับพระราชประสงค์โดยเด็ดขาดของพระเจ้าอยู่หัว และว่า การเพิกเฉยของคนเหล่านั้นไม่เพียงแต่จะทำให้ไม่เป็นที่พอพระทัยเท่านั้น แต่ทว่าการเพิกเฉยอาจจะเป็นความผิดและนำพวกตน ไปสู่เคราะห์กรรม ของโทษทัณฑ์อันรุนแรง เขากล่าวว่า ฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องกระทำการ อย่างรอบคอบและเพื่อต่อต้านแผนการของชาวญี่ปุ่น ชาวเมืองนครพอใจ ในเหตุผลเหล่านั้นเป็นอันมาก จนกระทั่งขุนนางทั้งปวงคัดสินใจไม่ไปที่ จวนเจ้าเมืองในวันที่กำหนดไว้เพื่อทำการราชาภิเษก ไม่ยอมรับนับถือ เจ้าเมืองชาวญี่ปุ่นในกิจการบ้านเมืองและไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจอีก อย่างไรก็ตามชาวญี่ปุ่นยังคงตระเตรียมการที่จำเป็นทุกอย่างเพื่อพิธีราชาภิเษกต่อไป แต่การไม่ไปร่วมงานของพวกขุนนางก็ไม่อาจยับยั้งพิธีราชาภิเษกได้ และงานได้ดำเนินไปด้วยดี ออกขุนเสนาภิมุขได้รับยกย่องเป็นกษัตริย์เมือง นครศรีธรรมราชและได้มีคำสั่งออกไปว่า ราษฎรจะต้องให้ความยกย่อง

เคารพในฐานะเช่นนั้นและต้องให้เกียรติยศตามประเพณีนิยม ทั้งต้องถวาย
 ความเคารพและตม้้น้ำพระพิพัฒน์สัตยาด้วย ชาวนครศรีธรรมราชชกขึ้น ไม่
 ยอมกระทำตามและกล่าวว่าออกขุนเสนาภิมุขเป็นเพียงโจรชิงราชสมบัติ
 และเป็นกบฏต่อกษัตริย์สยาม และว่าพวกตนจะไม่ปฏิบัติตามและไม่ยอม
 เคารพในตำแหน่งหรือเกียรติยศสูง ส่งเพราะออกขุนเสนาภิมุขไม่ได้
 รับยกย่องจากเมืองหลวง

อย่างไรก็ตาม เจ้าเมืองคนเก่าได้ยุยงคนญี่ปุ่นทั้ง ๒ พวกด้วยเล่ห์
 เพทุบายต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นอีก ความเกลียดชังซึ่งกันและกันของคนเหล่านั้น
 มีมากจน ไม่มีทางคืนดีกันได้ และคนเหล่านั้นได้เริ่มทำการป้องกันตน
 เอง เพื่อจะให้อีกฝ่ายหนึ่งย่อท้อและเสียเปรียบ แต่ละฝ่ายมีความระแวง
 ซึ่งกันและกันและคอยคุมเชิงกันอยู่ ครั้นแล้วออกขุนศรีไวยาวุธมาสำนึกตน
 ว่าถูกเจ้าเมืองคนเก่าหลอกลวง และเจ้าเมืองคนเก่ากำลังหาทางให้ตนเอง
 ได้เป็นเจ้าเมืองอีกครั้งโดยอาศัยความหายนะของชาวญี่ปุ่น ดังนั้น ออกขุน
 ศรีไวยาวุธจึงรวมกำลังกับบุตรชายของออกญานครคนที่ถึงแก่กรรม (ออก
 ญาเสนาภิมุข) และคนญี่ปุ่น แล้วเข้าโจมตีบ้านออกญานครคนเก่าโดยไม่ให้
 รู้ตัว และฆ่าเจ้าเมืองคนเก่าเสียด้วยมือของตนเอง กับสั่งให้เชือดคอคนทุก
 คนที่พบในบ้านนั้น ในวาระนั้นได้มีการสู้รบกันอย่างดุเดือดระหว่างชาวญี่ปุ่น
 และชาวเมืองนครศรีธรรมราช ผู้คนของทั้งสองฝ่ายล้มตายเป็นอันมาก
 แต่ในที่สุดความสิ้นหวังทำให้ชาวญี่ปุ่นฮึดสู้บุกเข้ามาฟันชาวไทยด้วยความ
 คุร้าย จนทำให้ชาวไทยต้องล่าถอยและหนีจากเมืองไป ฉะนั้น จึงทั้งเมือง
 ไว้ให้ชาวญี่ปุ่นปล้นสะดมและบางแห่งก็เผาทำลายลงเป็นถ้ำถ่าน กระนั้น
 ด้วยเหตุที่ชาวญี่ปุ่นไม่อาจเลี้ยงตัวเองโดยลำพังได้ พระราชากำมะลอจึง
 สั่งให้ออกประกาศนิรโทษกรรม เชื้อเชิญให้พวกที่อพยพไปกลับมายัง
 เมืองนี้อีก สัญญาว่าจะคืนทรัพย์สินสมบัติที่เหลือให้แก่ทุกคน แต่ความไม่ไว้

วางใจนั้นมีอยู่มาก จนไม่มีใครสนใจที่จะเสี่ยงกลับมาอีก นอกจากชาวจีนไม่กี่คน ทุกคนยังคงอยู่ในชนบทหรือหนีไปอยู่เมืองใกล้เคียง ฉะนั้นเมืองนครจึงเป็นเมืองร้างและปรักหักพัง ซึ่งออกขุนเสนาภิมุขและออกขุนศรีไวยาวุธยังคงต่อสู้แย่งชิงอำนาจการปกครองกันอยู่เรื่อยไป ผลที่ได้รับคือชาวญี่ปุ่นลดจำนวนลงทุกวันๆ ในการสู้รบครั้งหนึ่ง หัวหน้าของอีกฝ่ายหนึ่ง คือ ออกขุนศรีไวยาวุธถูกฆ่าตาย ชาวญี่ปุ่นเห็นว่าการพำนักอยู่ที่นครศรีธรรมราชไม่ได้ประโยชน์อันใด และใคร่ครวญเห็นว่าพระเจ้าแผ่นดินสยามคงจะไม่ยอมให้พวกตนอยู่ในอาณาจักรของพระองค์ และไม่แน่ว่าคงจะเข้าโจมตีด้วยกองทัพทั้งหมดของประเทศ ฉะนั้น ชาวญี่ปุ่นจึงทิ้งเมืองและถอนตัวไปยังประเทศเขมร (Cambodia) การที่ชาวญี่ปุ่นหนีไปนี้เป็นที่พอใจอย่างยิ่งของชาวไทย ซึ่งยินดีที่ตนเองหลุดพ้นจากคนเลวทรามเหล่านี้ได้ เพราะความห้าวหาญด้วยความสิ้นหวังของคนพวกนี้เป็นที่หวาดหวั่นของราษฎร

การจลาจลวุ่นวายซึ่งเกิดขึ้นในนครศรีธรรมราช อันมีทั้งการฆ่าฟันซึ่งเกิดขึ้นที่นั่น หรือความหายนะของเมืองนั้นมีได้เป็นความโศกเศร้าเสียใจมากนัก เพราะว่าความบิตติยัตินั้นมีเหนือกว่าความหายนะและการหนีไปของชาวญี่ปุ่น ถึงว่าความประพฤติของคนพวกนี้จะโหดและโหดร้ายทารุณเป็นที่สุด ก็ยังมีชาวญี่ปุ่นบางคนกล้าอพยพจากประเทศเขมรกลับมาที่นครศรีธรรมราชอีก และจากนครศรีธรรมราชก็เข้ามายังกรุงศรีอยุธยา เมื่ออยู่ที่กรุงศรีอยุธยาก็มิได้รับโทษและไม่มีใครทำอันตราย นอกจากว่าราษฎรรังเกียจไม่กล้าขายหรือคบหาสมาคมด้วย อย่างไรก็ตาม คนพวกนี้ได้บรรทุกทรัพย์สินทั้งหมด กับศพของแม่ทัพญี่ปุ่นคนที่ถึงแก่กรรม (ออกญาเสนาภิมุข) ลงในเรือเพื่อส่งไปยังประเทศญี่ปุ่น แต่พระเจ้าแผ่นดิน

ทรงมีรับสั่งท่านให้จับกุมเรือลำนี้ ทั้งให้รั้งถวายหรือขับไล่ไสส่งคนเหล่านี้ ออกไปเสียจากอาณาจักรสยาม อย่างไรก็ตาม ในที่สุดทรงกลัวว่าจะเป็น การขับไล่ชาวญี่ปุ่นไปอย่างสุนัขจิ้งจอก พระองค์จึงทรงคืนเรือสำเภาให้ และอนุญาตให้กำชಾಯอยู่ในประเทศสยามได้ แต่แทนที่จะสำนึกถึงบุญคุณ ในไมตรีจิต ชาวญี่ปุ่นกลับอวดคึกคักขึ้น และไม่ตะขิดตะขวงใจพูดออกมาถึง ๆ ว่า พวกตนจะเข้าโจมตีพระเจ้าแผ่นดิน และจะทำให้บ้านเมือง ตกอยู่ในสภาพเดียวกับในสมัยพระเจ้าทรงธรรม (The Great King) อีก

มีผู้ทูลเตือนพระเจ้าแผ่นดินในเรื่องความโอหังของคำพูดของชาว ญี่ปุ่น พระองค์ทรงกลัวผลของความมูมานะจนตรอก จึงคัดสินพระทัย โจมตีชาวญี่ปุ่นก่อน ทรงมีรับสั่งให้จุดไฟเผาหมู่บ้านของชาวญี่ปุ่นในคืน วันที่ ๒๖ ตุลาคม ค.ศ. ๑๖๓๒ (พ.ศ. ๒๑๗๕) ในขณะนั้นน้ำในแม่น้ำ ไหลเอ่อท่วมถนนทุกสายในเมือง ยิ่งกว่านั้น ในเวลาเดียวกันทรงให้ยิง ปืนใหญ่เข้าไปในบ้านของชาวญี่ปุ่นอย่างคึกคัก จนคนเหล่านั้นต้องดอย หนีลงเรือสำเภาของตน แต่เนื่องด้วยไม่มีคนพอที่จะติดอาวุธเรือสำเภาทั้ง ๒ ลำได้ จึงติดอาวุธเรือเพียงลำเดียว คนเหล่านั้นลงเรือและล่องไปตาม ลำแม่น้ำ สู่พลางดอยพลาง พระเจ้าแผ่นดินทรงมีรับสั่งให้โจมตีและ ตีตกคามต่อไปไม่ละลด ทำให้เสียชีวิตคนไทยไปอีกมาก หลังจากนั้น ทรงให้ค้นหาชาวญี่ปุ่นที่เหลือซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลอื่น ๆ ในเมือง โคยแข็งขัน และให้ประหารชีวิตอย่างเหี้ยมโหด ซึ่งเป็นที่พอใจของผู้ที่ได้รับความ เกียรติอันจากความยะโสหยาบช้ำของคนพวกนี้ยิ่งนัก

ฝ่ายชาวนครศรีธรรมราชเห็นว่าตนเองหลุดพ้นจากชาวญี่ปุ่นแล้ว ก็ ต้องการสลัดแอกจากการปกครองของไทย เหตุนี้จึงลุกฮือขึ้นเป็นกบฏ และปฏิเสธไม่ยอมเคารพนับถือพระเจ้าแผ่นดิน โดยฐานะกษัตริย์และ

เจ้านายที่ถูกต้องตามกฎหมาย คนเหล่านั้นมีความประสงค์ที่จะแยกตนเอง
 ออกจากพระมหากษัตริย์และตั้งตนเป็นรัฐอิสระ แต่ก็ต้องจับเกี่ยวกับ
 เจ้านายที่รัฐวิธีทำให้ผู้อื่นเชื่อฟังเป็นอันดี และเพื่อการนี้ได้ทรงส่งกองทัพ
 มีกำลังทหาร ๑๐,๐๐๐ คน พร้อมด้วยแม่ทัพสำคัญของประเทศ ๓ คน คือ
 ออกพระศกคาพลฤทธิ (Soupa Pontrook) บังคับบัญชากองทหารทัพหน้า
 จำนวน ๓,๒๐๐ คน ออกญาท่ายน้ำ (Oya Tainam) แม่ทัพหลวงคุมพล
 จำนวน ๔,๐๐๐ คน และออกญานกร (Oya Ligoor) ซึ่งเรียกว่าเจ้าเมือง
 นครคนใหม่เป็นแม่กองระวังหลัง ทั้ง ๓ ทัพได้เข้าโจมตีเมืองนครศรี-
 ธรรมราชพร้อม ๆ กัน และยึดเมืองได้ในคราวเข้าโจมตีครั้งแรก ได้จับตัว
 พวกกบฏได้ในหมู่บ้านซึ่งพวกนั้นมาซ่อนสุมกันอยู่ และได้ส่งตัวนักโทษ
 สำคัญ ๑๗ คนไปกรุงศรีอยุธยา ณ ที่นี้ไม่มีการฟังข้อแก้ตัวใด ๆ ทั้งสิ้น
 และไม่มีการพิจารณาไต่สวนความผิด พวกนักโทษถูกแผ่นเหล็กร้อนเผา
 จนแดง نابเท่า ทั้งถูกล่ามและฝังไว้ในดินลึกแก่บ่าเป็นการประจานแก่คน
 ที่เดินผ่านไปมา ซึ่งถูกบังคับให้เชกศิระระนักโทษคนละที ในประเทศสยาม
 การเชกศิระระถือว่าการสบประมาทกันอย่างร้ายที่สุด แต่เมื่อถูกทรมาน
 ในลักษณะเช่นนี้เป็นเวลา ๒๔ ชั่วโมงแล้ว พระภิกษุได้มาทูลขอพระราช-
 ทานอภัยโทษ นักโทษเหล่านั้นจึงถูกนำขึ้นมาจากพื้นดินและให้ปล่อยตัวไป

ขณะนั้น พระเจ้าเชียงใหม่ (King of Ischeen Mey) และเจ้านคร
 น่าน (Naan) ซึ่งเป็นพี่น้องกันเกิดมีเรื่องบาดหมางกันอย่างรุนแรง เพราะ
 พระเจ้าเชียงใหม่เซษฐา ผู้ได้ปกครองดินแดนมรดกในภาคที่ดึกว่า มีพระ
 ประสงค์จะรุกรานดินแดนส่วนแบ่งของพระอนุชา ทรงขับไล่อนุชาออกจาก
 อาณาจักรที่ครองอยู่ และบีบบังคับให้เจ้านครน่านต้องร่นหนีเข้ามาใน
 อาณาจักรสยามพร้อมด้วยข้าทาสบริวารไม่กี่คน แต่ภายหลังจากที่ได้พำนัก

อยู่ในความคุ้มครองของสยามชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง ราษฎรของพระองค์ ประมาณ ๕๐๐ คน ซึ่งอาศัยอยู่ในดินแดนสะว่า (Lauwa) พากันหนีและ มุ่งไปสู่เชียงใหม่ เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดินสยามทรง ยุ่งยากพระทัย เพราะทรงเกรงว่าพระเจ้าเชียงใหม่จะถูกราษฎรเหล่านั้นยุยง แล้วอาจจะไปยุยงพระเจ้าอังวะ (King of Ava) ให้เป็นปรปักษ์ต่อพระองค์ ด้วย และทรงเกรงว่ากษัตริย์ ๒ องค์นี้อาจรวมกำลังกันทำสงครามกับพระ องค์ เพราะเหตุนั้นพระองค์จึงทรงตัดสินพระทัยทำสงครามกับพวกนี้ก่อน และเพื่อให้เป็นไปตามพระประสงค์ พระองค์จึงทรงมีรับสั่งให้ประชุมพล ๕๐,๐๐๐ คน ทหารเดินเท้าและทหารม้ารวมไปกับช้างศึกเป็นจำนวนมาก และปืนใหญ่กับสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ทั้งปวง รวมกันเป็นกองทัพหลวง ซึ่ง อาจยึดได้ทั้งอาณาจักรเชียงใหม่ ท้าวพญา (Iauphia) เป็นจอมทัพของทัพนี้ ออกญาทราโหมและออกญาพิชัย (Oya Pithey) เป็นแม่ทัพนำพล ๘,๐๐๐ คน . มีทหารญี่ปุ่นซึ่งนำตัวมาจากคุกปะปนอยู่บ้าง ส่วนพระเจ้าแผ่นดิน เสด็จร่วมกับกองทัพที่เหลืออยู่ตามไปเป็นทัพหลังในเวลา ๓ วันต่อมา ก่อน ที่จะเสด็จออกจากพระราชวัง พระองค์ทรงกล่าวคำสาบานว่า พระองค์จะ ใช้ผู้หญิง ๔ คนแรกที่ทรงพบเป็นเครื่องเช่นสังเวศ โดยจะสับหญิงเหล่านี้ เป็นท่อน ๆ และจะชโลมเรือพระที่นั่งของพระองค์ด้วยเลือด ไชมัน และ ไม้พุงของสตรีทั้ง ๔ นี้ พระองค์มีก้อยยอมเสด็จออกจากพระราชวังจน กระทั่งทรงพบสตรี ๔ คนในเรือลำหนึ่ง พระองค์ก็ได้ทรงปฏิบัติตามคำ สาบานนั้น ครั้นแล้วจึงให้เคลื่อนกองทัพต่อไปด้วยความบีบคั้นอย่างยิ่งที่ได้ พบหญิงเหล่านี้ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นนางที่ซึ่งทำให้มันพระทัยว่าจะได้ชัยชนะ แก่ข้าศึก ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่เมื่อทรงทราบว่าพระเจ้าแผ่นดินสยามกำลัง ยกทัพอันมีแสนยานุภาพยิ่งใหญ่มารบ ก็ละทิ้งบ้านเมืองเสด็จหนีไปกับ

ข้าราชการทั้งปวงโดยมิได้รอคอยความช่วยเหลือ ซึ่งกษัตริย์อังวะอาจ
จะส่งมาให้

เมื่อพระเจ้าแผ่นดินสยามเสด็จมาถึง มิได้พบข้าศึก พระองค์ไม่
ประสงค์จะยกทัพกลับโดยมิได้ทำการสู้รบในสงครามสำคัญแต่อย่างใด จึง
ทรงตกลงพระทัยเข้าโจมตีนครลาว (Lycon Lawa) เพราะกษัตริย์ของ
มณฑลนั้นเป็นเจ้าประเทศราชของเชียงใหม่และถวายความจงรักภักดีแก่
พระเจ้าเชียงใหม่ เพื่อให้เป็นไปกับพระราชประสงค์ พระองค์ทรงมีรับสั่ง
ให้ออกญาพิษณุโลก (Oya Pouceloucq) กุมกองทัพบางส่วนเดินทางไป
ล่องหน้า และทรงสัญญาว่าจะยกทัพที่เหลืออยู่ติดตามไป แต่ออกญา
พิษณุโลกคิดว่าจะเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศของตน ถ้าจะให้พระเจ้า
แผ่นดินเสด็จมาด้วยความลำบาก จึงเข้าโจมตีเมืองนครลาวทุกคืน ทลาย
ประตูเมืองและจุดไฟเผาบ้านเรือนราษฎรเสีย เหตุการณ์นี้เป็นที่ตื่น
ตระหนกของชาวเมือง แม้ว่าจะมีกำลังป้องกันเมืองเกินกว่า ๒,๐๐๐ คน
ก็ตาม พระเจ้าแผ่นดินลาวก็ได้เสด็จหนีไปกับข้าราชการ แต่ถูกติดตาม
อย่างเร่งรีบและถูกจับได้ อย่างไรก็ตาม พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยและ
เสียพระทัยมากเกินไป จึงสิ้นพระชนม์เสียก่อนที่พระองค์จะถูกนำกลับมา
ยังเมือง ฝ่ายกษัตริย์สยามนั้นเสด็จตามมาในระยะทางห่างจากเมืองนคร
ลาว ใช้เวลาเดินทาง ๓ วัน ได้ทรงทราบเรื่องการเข้ายึดเมือง การจับตัว
พระเจ้าแผ่นดินลาวได้และสิ้นพระชนม์เสียแล้ว พระเจ้าแผ่นดินสยามก็
ไม่ประสงค์จะรุกรบไกลออกไปอีก พระองค์ไม่ประสงค์จะเดินทางต่อไป
จึงหยุดยั้งกองทัพอยู่ที่นั่นและทรงมีพระราชดำรัสให้บีคประกาศทั่วทุกถนน
หนทางว่า ถ้าหากโอรสของเจ้าลาวที่สิ้นพระชนม์ ประสงค์จะถวายความ
จงรักภักดีแก่พระองค์แล้ว ก็อาจจะกลับมายังพระราชวังได้โดยปลอดภัย

และจะให้ปกครองอาณาจักรของบิคา แต่เจ้าชายหนุ่มก็มีได้ปรากฏองค์
 กังนั้น เมื่อออกญาพิษณุโลกพักอยู่ในเมืองนั้นได้ ๑๐ วันก็ทั้งเมือง ทำการ
 ปล้นสะดมและกวาดต้อนครัวลาวจำนวนหนึ่งไปกับคนพร้อมทั้งทรัพย์
 สมบัติทั้งหมด อาวุธยุทโธปกรณ์ และเสบียงอาหารทั้งหมดในเมือง และ
 เหลือคนไว้ราว ๑,๐๐๐ คน เพื่อให้จัดการถวายเพลิงพระศพพระเจ้าแผ่นดิน
 องค์ก่อนตามประเพณี ในทันทีที่ออกญาพิษณุโลกยกมาสมทบกับทัพหลวง
 พระเจ้าแผ่นดินสยาม ก็ทรงให้ยกทัพกลับกรุงศรีอยุธยา พระองค์เสด็จ
 เข้าเมืองอย่างภาคภูมิใจในชัยชนะ มีเชลยมาในกระบวนทัพ ๑๐,๐๐๐ คน
 รวมทั้งพวกที่ละทิ้งเจ้านครน่านไปเข้ากับพระเจ้าเชียงใหม่ด้วย เชลยเหล่านี้
 จำนวนมากถูกประหารชีวิตด้วยวิธีพิสดาร คือถูกเสียบเข้ากับไม้ไผ่ผ่าซีก
 ซึ่งขึ้นเป็นลำอยู่บนดิน คนพวกนี้ตายอย่างทนทุกข์เวทนา คนที่ยังมีชีวิต
 อยู่จนถึงเย็นวันที่สี่หรือที่ห้า ถูกคัดสินให้เอาไฟกลอก แต่พระสงฆ์ได้ทูล
 ขอชีวิตคนเหล่านั้นไว้ จึงได้รับอภัยโทษ

ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินสยาม เมื่อทรงเห็นว่าพระองค์มีชัยแก่อริราชศัตรู
 ทั้งได้ทรงวางรากฐานกิจการบ้านเมืองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ใช้กลอุบาย
 กำจัดขุนนางคนสำคัญ ๆ ของประเทศเสียเป็นจำนวนมาก แม้แต่ผู้ที่ได้
 ช่วยเหลือสนับสนุนเป็นอย่างดียิ่งในการขึ้นครองราชบัลลังก์ ที่พระองค์ทรง
 ทำดังนั้น เพราะทรงเกรงว่าคนเหล่านั้นอาจกระทำการทุจริตต่อพระองค์
 เช่นเดียวกับที่ได้กระทำกับพระเจ้าแผ่นดินที่ถูกต้องตามกฎหมาย บ้านเมือง
 มาแล้ว เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๖๓๓ (พ.ศ. ๒๑๗๖) ภายหลังจากที่ทรง
 ครองราชย์มาแล้ว ๓ ปี พระองค์เสด็จประทับเหนือบัลลังก์และตรัสถามเหล่า
 ขุนนางซึ่งพระองค์มีรับสั่งให้มาประชุมเป็นการถ่วงว่า มีขุนนางผู้ใดในที่
 ประชุมต้องการตีมสุราบ้าง เมื่อไม่มีใครทูลตอบ พระองค์จึงทรงตั้งปัญหา

ถามอีกข้อหนึ่งว่า ขุนนางทั้งหลายเห็นว่าสุราอย่างไหนจะดีกว่ากัน สุราเก่าหรือใหม่ เมื่อบางคนได้กราบทูตถึงความรู้สึกของตนแล้ว พระองค์จึงตรัสว่า ยังมีสุราเหลืออยู่อีก ๒ ขวดในตำหนักของพระเจ้าทรงธรรมและตรัสว่า พระองค์ยินดีฟังความเห็นแนะนำว่าควรจะทำเช่นไรกับสุรานี้ และควรจะทำกับสุรานี้ทั้งไปเสียดีกว่า เพราะเกรงว่าอายุเวลาและความแรงจุนของมันจะทำให้ขวดระเบิด พระองค์ตรัสเสริมอีกว่าไม่มีใครใช้ประโยชน์จากสุรานี้แล้ว ออกญาอุปราช (Oya Onbrat) และออกญา ยมราช (Oya Immerat) ซึ่งเข้าใจในเจตนาของพระเจ้าแผ่นดิน จึงถวายบังคมและกราบทูตว่า ขอให้ไปรลพระราชทานอภัยโทษแก่พระโอรสทั้งสองนั้นเพราะว่ายังทรงพระเยาว์นัก พระชันษาของพระราชโอรสทั้งสององค์ของพระเจ้าทรงธรรมนั้นรวมกันแล้วก็ยังไม่ถึง ๑๒ ปี คงจะไม่มี ความทรงจำถึงอำนาจราชศักดิ์ใด ๆ ที่พระราชบิดาของทั้งสองพระองค์เคยมีดอก แต่พระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าถ้อยคำกราบทูตตอบนี้เป็น การทำหนีพระองค์ ยิ่งกว่าจะเป็นการแนะนำชี้แจง ความพิโรธจึงทำให้ทรงลืมนองค์จนถึงกับจับพระแสงขึ้นฟันศีรษะออกญาทั้งสองเสียหลายแผลด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง แล้วมีรับสั่งให้เอาตัวไปขังในคุกมืด ให้จัดการวิบริบทพยัสสมบัติบ้านเรือนและข้าทาสหมดสิ้น ครั้นแล้วก็ทรงให้ส่งคนไปคุมตัวเจ้าชายเอ๋ย ๆ ทั้งสองพระองค์มาโดยมิได้ทรงปรึกษาหารือผู้ใดอีก เจ้าชายองค์หนึ่งมีพระชันษาไม่ถึง ๗ ขวบและอีกพระองค์หนึ่งมีพระชันษา ๕ ขวบ เจ้าชายทั้งสองถูกนำไปยังสถานที่สำเร็จโทษอย่างเคย และสำเร็จโทษด้วยวิธีการเดียวกันกับที่ให้ทรงทำกับพระมหาอุปราช พระเจ้าแผ่นดินทั้งสองพระองค์และเจ้านายองค์อื่น ๆ แห่งราชตระกูล พระศพของเจ้าชายทั้งสองถูกโยนลงในบ่อและทิ้งไว้เช่นนั้นนานกว่าหนึ่งปี ครั้นแล้วจึงได้นำเอา

อวัยวะที่เน่าเปื่อยและกระดูกชิ้นจากบ่อ และเผาเสียที่ริมฝั่งแม่น้ำ และโยนเก้าอี้ทั้งลงในแม่น้ำเพื่อไม่ให้มีอนุสรณ์ใด ๆ เหลืออยู่

ในปีเดียวกันนั้นพระเจ้าอยู่หัวทรงพบพระโอรสองค์อื่น ๆ ของพระเจ้าทรงธรรมอีก ๓ องค์ องค์โตที่สุดมีชันษาไม่เกิน ๖ ขวบพร้อมด้วยพระสนมคนหนึ่งของพระเจ้าอยู่หัวในพระโกศ ซึ่งพระองค์ทรงอนุญาตให้พำนักอยู่ในพระราชวัง เมื่อทรงเห็นว่าคนนี้เศร้าหมองมาก จึงทรงจินตนาการว่า คงเป็นเพราะคิดถึงความเป็นอยู่ของตนในอดีต พระองค์จึงมีรับสั่งให้หาตัวออกญาจักรี (Oya Sicry) ซึ่งขณะนี้เป็นออกญาพระคลัง (Oya Berckelangh) ตรัสกับออกญาพระคลังว่า ต้นไม้อ่อนซึ่งมีหัวเป็นเส้นเสี้ยนมาแต่แรกแล้วย่อมกินไม่อร่อย จำเป็นต้องถอนรากถอนโคนทิ้งไปโดยเร็ว พระองค์ตรัสต่อไปว่า พระองค์เห็นพระโอรสเหล่านี้กับพระสนมของพระเจ้าอยู่หัวในพระโกศ อยู่ในอารมณ์ที่นำไปให้พระองค์พิเคราะห์เห็นว่า เพียงอายุเท่านั้นก็ยิ่งกล้าแสดงความหมั่นหมองเคืองชุ่นในเรื่องที่แล้ว ๆ มาได้ หากโตขึ้นมีความคิดและสติปัญญามากกว่านี้ก็คงจะไม่หยุดกระทำการอย่างอื่นอีก ฉะนั้น พระองค์ทรงเห็นว่าสมควรกำจัดเสียดีกว่า เจ้าชายเหล่านี้จึงถูกนำมายังสถานที่เดียวกับที่เจ้าชายองค์อื่นๆ ถูกสำเร็จโทษ วิธีการสำเร็จโทษก็เป็นอย่างเดียวกัน ส่วนพระสนมถูกลากตัวไปยังแม่น้ำและถ่วงน้ำเสีย ณ ที่นั้น

ยังมีเจ้าชายอีกองค์หนึ่งที่ยังมีพระชนม์อยู่ เจ้าชายองค์นี้เป็นพระโอรสองค์ใหญ่ที่สุดของพระเจ้าทรงธรรม (The Great King) พระราชบิดาของพระองค์ทั้งพระทัยจะให้สืบราชสมบัติ แต่ทว่าพระมาริต (Marit) หรือที่เรียกกันว่า พระองค์คำ ได้ทรงทำให้พระเนตรของเจ้าชายพิการโดยรับสั่งให้เอาไฟจี้ เจ้าชายได้สละราชบัลลังก์และทรงพำนักอยู่แต่ในพระราชวัง

ของพระองค์ พระองค์ทรงมีมเหสีเพียงองค์เดียวกับมีข้าทาสบริวารไม่กี่คน ทรงมีภารกิจเพียงอย่างเดียว คือ เข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินวันละหลายครั้ง ขณะนั้นเป็นเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๖๓๕ (พ.ศ. ๒๑๗๘) ไฟใต้ไหม้ทำลายพระนครส่วนใหญ่และลุกลามไปหมดเมือง ภายหลังที่ไฟดับหมดแล้ว เจ้าชายองค์นี้ได้รับอนุญาตให้เสด็จไปในเมือง เพื่อทอกพระเนตรสภาพที่น่าสลดใจต่างๆ แต่ในทันทีที่ทรงปรากฏพระองค์ในท้องถนน บรรดาราษฎรซึ่งทราบว่าพระองค์ทรงเป็นเจ้านายในราชตระกูลเพียงองค์เดียวที่เหลืออยู่ ก็พากันถวายความเคารพจงรักภักดี และเทิดทูนพระเกียรติยศสูงสุดยิ่งอันไม่เคยทำมาก่อนแม้แต่กับพระเจ้าแผ่นดินเอง ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้กษัตริย์ทรงราชทรงวิษยาเป็นที่ยิ่ง จนทรงตัดสินพระทัยจะให้สำเร็จโทษเจ้าชายเสีย อย่างไรก็ตาม เพื่อจะได้จัดการอย่างมีข้ออ้างที่ยุติธรรม พระเจ้าแผ่นดินจึงมีรับสั่งให้เหล่าทหารรักษาวัง ซึ่งสักลวกลายตามแขนไป พุกจาก้าวร้าวหมีนประมาณเจ้าชาย พวกทหารรักษาวังได้กระทำต่อเจ้าชายอย่างน่าสะอาย และกล่าววาจาล่วงเกินพระองค์มากจนเหลือจะกลั่นได้ พระองค์จึงทรงชกต่อยทหารรักษาวังคนหนึ่ง มีผู้กราบทูลเรื่องนี้ต่อพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์มีรับสั่งให้หาเจ้าชายและทรงกล่าวคำหิติดีเยนอย่างรุนแรง พระเจ้าแผ่นดินตรัสว่า ความเก่งกล้าไม่เกรงต่อข้อครหาของเจ้าชาย ทำให้ไม่อาจอุปการะเลี้ยงดูได้ และพระองค์หมดความนับถือที่มีอยู่ต่อเจ้าชายเพราะเหตุที่วิวาทกับทหารสักระื่องหมายของกษัตริย์ซึ่งเป็นผู้ดูแลความสงบของประชาชนและลงโทษผู้ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ยิ่งกว่านั้น เมื่อพระองค์ประพาศิติดโดยชกต่อยคนเหล่านี้แล้ว องค์ของพระมหากษัตริย์เอง พระมเหสี และพระโอรสธิดาย่อมจะไม่ปลอดภัย ดังนั้น เพื่อป้องกันเหตุร้ายซึ่งหวั่นเกรงกันว่าจะเกิดขึ้นในเวลาข้างหน้า จึงจำเป็น

จะต้องปลงพระชนม์เจ้าชายเสีย เมื่อเจ้าชายถูกตัดสินให้สำเร็จโทษแล้ว ก็ถูกนำมายังสถานประหารชีวิต แต่พระนางผู้ซึ่งเป็นพระอัยกีของพระเจ้า อยู่หัวได้อ้อนวอนร้องขอชีวิตของเจ้าชายไว้ อย่างไรก็ตาม กลับเท่ากับ ทำให้เจ้าชายเคราะห์ร้ายหนักขึ้นไปอีก เพราะว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ เจ้าชายเสวยยาซึ่งทำให้มีพระสติพินเพื่อน พระเนตรและพระกรรมพิการ และทำลายส่วนสมองด้วย ผลที่ได้รับคือหมดโอกาสที่เจ้าชายองค์นี้จะ สามารถขึ้นครองราชสมบัติได้

สุดท้ายในวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ปีที่แล้ว พระเจ้าแผ่นดินทรง ปราบปรามจะกำจัดทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นภัยแก่พระองค์ ๆ จึงทรงตัดสินพระทัยให้ ประหารชีวิตพระโอรสที่เหลือสุดท้าย ๒ องค์ ของพระเจ้าอยู่หัวในพระโกศ เสีย เจ้าชายองค์หนึ่งพระชนม์ได้ ๑๖ พรรษา และอีกองค์หนึ่งมีพระชนม์ ๑๘ พรรษา ฉะนั้น ในเวลากลางคืนพระองค์จึงให้นำเจ้าชายไปที่หน้าวัด พระเมรุ โศกพญาอันเป็นที่ซึ่งกษัตริย์และเจ้านายองค์อื่น ๆ ถูกสำเร็จโทษ ด้วยทรง ตั้งพระทัย ที่จะให้ประหารเจ้าชายทั้งสองเสียโดยวิธีเดียวกัน พระอัยกีองค์เดียวกันของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งทรงเป็นผู้ทักท้วงในการ ประหารชีวิตเป็นส่วนมาก พร้อมทั้งเหลืออก ๒ องค์ และพระพี่นาง ๒ องค์ ของเจ้าชายทั้งสองทรงเพิกทูลขอความกรุณาให้แก่เจ้าชาย แต่ พระเจ้าแผ่นดินไม่ฟังเสียง จนกระทั่งพระมารดาทรงขู่ว่าจะกระโดดลงไป ในแม่น้ำและพระมเหสีทั้งสองเตรียมเสวยยาพิษ หากพระเจ้าแผ่นดินยังคง ยืนกรานกระทำตามความประสงค์ที่โหดเหี้ยมของพระองค์ ดังนั้น พระองค์ จึงจ่ายอมสั่งให้งดการประหารไว้

ตั้งแต่นั้นมาเจ้าชายทั้งสองก็ถูกบังคับให้ออกจากพระราชวังไป พำนักอยู่ ณ เมืองแม่น้ำอีกฟากหนึ่ง เจ้าชายองค์ใหญ่ได้สมรสกับหญิงสาว

ตระกูลคำคนหนึ่ง เจ้าชายทั้งสองมีข้าทาสใช้สอยไม่กี่คนและมีรายได้น้อยจนแทบจะไม่พอเลี้ยงชีวิต เจ้าชายทั้งสองถูกบังคับให้ไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินที่พระราชวังทุกวัน และเมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกให้ราษฎรเฝ้า เจ้าชายจะต้องตามเสด็จโดยนั่งบนหลังช้างตัวงาม หรือถ้าพระเจ้าแผ่นดินเสด็จทางชลมารค เจ้าชายจะต้องนั่งอยู่ในเรือปิดทองประดับประดางดงาม ในเวลานั้นราชตระกูลทั้งหมดที่มีชีวิตอยู่ เหลือเพียงพระราชินีซึ่งเป็นมเหสีที่สามของพระเจ้าแผ่นดิน พระชนิษฐาของพระนาง เจ้าชายสองพระองค์ที่ได้เล่ามาแล้ว และพระญาติที่เป็นสตรีบางองค์ซึ่งเป็นพระญาติห่าง ๆ เท่านั้น เจ้านายองค์อื่นๆ นอกนั้นทั้งหมดถูกปลงพระชนม์ด้วยน้ำมือของพระเจ้าแผ่นดินผู้ซึ่งเป็นหนี้ชีวิตแก่เจ้าชายเหล่านี้ ก็ควรจะเป็นหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ที่จะรับหน้าที่พิทักษ์รักษาชีวิตของเจ้าเหล่านั้น

พฤติการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้ ทำให้อาจกล่าวได้ว่าเป็นเวลาหลายศตวรรษที่เดียวที่ไม่เคยมีกษัตริย์สยามพระองค์ใดขึ้นครองบัลลังก์อย่างกล้าหาญชาญชัย มีความระแวงระวังเป็นเยี่ยมหรือมีอุบายฉลาดหลักแหลมมาก เช่นกษัตริย์พระองค์นี้ ดังนั้น นอกเหนือไปเสียจากความโหดเหี้ยม ซึ่งพระองค์แสดงให้เห็นในตอนเริ่มต้นรัชกาลของพระองค์แล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงมีคุณสมบัติเพียบพร้อมทุกประการที่จำเป็นสำหรับการครองราชย์ที่ดี ถึงแม้พระองค์ไม่มีฐานันดรศักดิ์ที่จะสืบราชสมบัติ พระองค์ก็มีคุณวุฒิของกษัตริย์โดยแท้จริง ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จที่น่ายินดีทั้งหมดทางด้านการงานเมืองที่ยิ่งใหญ่นั้น เป็นผลของการปฏิบัติงานอย่างดีเยี่ยมของพระองค์ยิ่งกว่าจะเป็นเพราะโชคอำนวย

ชาวเมืองปัตตานีปฏิเสธไม่ยอมถวายความจงรักภักดีตามที่เคยปฏิบัติต่อกษัตริย์สยามเสมอมา ดังนั้นเพื่อที่จะไม่ให้คนเหล่านี้แสวงหาพรรค-

พวกจากเพื่อนบ้านประเทศใกล้เคียง มาช่วยเสริมกำลังในการก่อกบฏหรือ
 ครอบงำความสงบสุขของประเทศด้วยการสงครามกับต่างประเทศ พระองค์
 จึงส่งคณะทูตสำคัญไปยังกษัตริย์แห่ง Athein (๑) และกษัตริย์แห่งยะไซ
 (Arracan) ในระยะแรกที่ขึ้นครองราชย์เพื่อต่อสัญญาพันธมิตร พันธไมตรี
 และการติดต่อซึ่งก่อน ๆ ทรงทำไว้กับกษัตริย์ทั้งสองนี้กับได้ทำสนธิสัญญา
 สันติภาพกับประเทศนั้นด้วย ถึงแม้เหตุการณ์ต่อมามีที่ท่าว่าสนธิสัญญานี้
 จะไม่ยืนยาวต่อไปถึงที่สุดก็ตาม พระเจ้าแผ่นดินก็ยังคงใช้สนธิสัญญานี้
 เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งชาวปัตตานีให้กลับมาถวายความเคารพและเชื่อฟังต่อ
 พระองค์

ในปี ๑๖๓๔ (พ.ศ. ๒๑๗๗) พระองค์ส่งทหารไปปัตตานี ๓๐,๐๐๐
 คน พระองค์ได้เสริมกำลังทหารด้วยทหารต่างด้าวจำนวนหนึ่ง เพื่อให้
 กองทัพเข้มแข็ง ทหารต่างด้าวเหล่านี้มีโปรตุเกส คนเชื้อชาติผสม ญี่ปุ่น
 มลายู และชาติอื่นๆ ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศ และพระองค์ทรงเตรียม
 กองทัพนี้พร้อมสรรพด้วยช้าง ม้า ศัสตราวุธ เสน่ียงอาหารและสัมภาระที่
 จำเป็นสำหรับการสงครามใหญ่ กองทัพนี้มีแม่ทัพ ๔ คนคือ ออกญานกร
 (Oya Ligoor) ออกญาพระคลัง (Oya Berckelangh) ออกญากลาโหม
 (Oya Calahom) และออกญารามสิทธิ์ (Oya Rabasit) แต่ความไม่เรียบ
 ร้อยของกองทัพซึ่งเกิดจากการวิวาทระหว่างกัน ทั้งความต้องการได้เปรียบ
 ในการรบ และความประพฤติอันเสื่อมเสียของบรรดาทหารกลับเป็นผล
 ประโยชน์กับฝ่ายปัตตานี กล่าวคือ กองทัพเหล่านี้ต้องประสบกับการต้าน
 ทานอย่างเข้มแข็งจนทำให้ต้องล่าถอย เนื่องจากกองทัพบางเหล่าต้องการ
 นำทัพเข้าโจมตีข้าศึกตามลำพังโดยไม่ใช้กองทหารต่างด้าว โดยเฉพาะอย่าง

(๑) Athein ตั้งอยู่ในเกาะสุมาตรา เมืองนี้ชื่อว่า อักแจ

ยั้งทหารชาวฮอลันดา ซึ่งเป็นทหารที่ดีที่สุดและสำคัญที่สุดเข้าร่วมโจมตี
 กล้วย เป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดินต้องส่งกองทัพที่สองมาอีก ทหารนี้เข้มแข็ง
 เป็นที่หวาดกลัวมากจนนางพญาทานี (Queen of Patania) ยอมจำนนเมื่อ
 กษัตริย์ไทรบุรี (Queda) เข้าใกล้เกลี้ย และปฏิบัติหน้าที่ ๆ เคยกระทำ
 โดยส่งทูตมาถวายบรรณาการดอกไม้เงินดอกไม้ทองมายังราชสำนักสยามใน
 ปี ค.ศ. ๑๖๓๖ (พ.ศ. ๒๑๗๙) และทำพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณเป็นข้า
 ขอบขันฑ์เสมาตามประเพณี

ต่อจากนั้น ทรงมีพระประสงค์ที่จะเสริมสร้างความสงบสุขของ
 ประเทศ พระองค์ได้ทรงผูกสัมพันธ์ไมตรีกับเจ้านายอินเดียทุกองค์ตลอด
 จนแคว้นแคว้นทั้งปวงในหมู่เกาะอินเดีย เพื่อให้ได้ส่งเรือสำเภาของพระองค์
 และของไพร่ฟ้าไปทำการค้าขายได้โดยเสรีตามเมืองท่าต่างประเทศเหล่านั้น
 แม้พระองค์จะได้ขับไล่และกระทำการทารุณต่อชาวญี่ปุ่น พระองค์ก็ได้
 เพิกเฉยที่จะชักนำชาวญี่ปุ่นให้กลับมาอีกในภายหลัง หรือส่งทูตไปยัง
 ประเทศญี่ปุ่น เพื่อทำสัญญากับพระจักรพรรดิผู้มีอำนาจแห่งภูมิภาคสำคัญ
 ยิงของตะวันออก ราชทูต^(๑) นั้นเป็นผู้ถือพระราชสาส์นซึ่งจารึกเป็นตัว
 ทอง พร้อมกับนำเครื่องราชบรรณาการอันมีค่าไปถวายเป็นอันมาก แต่
 ขณะที่ข้าพเจ้าออกจากกรุงศรีอยุธยาเมื่อ ๒ ปีมาแล้ว ราชทูตยังไม่กลับมา
 ข้าพเจ้าจึงไม่อาจกล่าวสิ่งใดได้ในเรื่องผลของการเจรจา

เป็นเวลาช้านานมาแล้วที่กษัตริย์จามปา (Chiampa) เป็นเจ้าประเทศ
 ราชของพระเจ้าแผ่นดินสยาม และในเมื่อพระองค์ทรงปฏิเสธไม่ยอมถวาย

(๑) ราชทูตไทยไปญี่ปุ่นเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๗๙ แต่ญี่ปุ่นไม่ยอมรับราชทูต เพราะเริ่มนโยบายปิด
 ประตูประเทศ

ความจงรักภักดีในรัชสมัยของพระ Marit หรือพระองค์คำ^(๑) เมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้วนั้น พระองค์คำได้ทรงกรีธาทัพเข้ายังประเทศนี้ ได้ชัยชนะในการสงคราม และทรงบังคับให้กษัตริย์จามปาได้อำนาจอธิปไตยให้พระพิพัฒน์สัตยา แต่ในทันทีที่พระองค์คำกษัตริย์ผู้ทรงมีพระบรมเดชานุภาพเป็นที่ครั้นคร้ามของประเทศใกล้เคียงเสด็จสวรรคต กษัตริย์จามปาก็ปฏิเสธไม่ยอมอ่อนน้อมต่อกษัตริย์สยามอีก เมื่อพระเจ้าอยู่หัวองค์นี้ขึ้นครองราชบัลลังก์ พระองค์ได้ส่งทูตานุทูตไปเฝ้ากษัตริย์จามปาโดยทันที มีพระโกษาธิบดี (Trackousa Tsibidi) เป็นหัวหน้า พระองค์ทรงให้จัดเครื่องบรรณาการมอบให้คณะทูตไปถวายแก่กษัตริย์จามปาเป็นการเตือนให้ระลึกถึงหน้าที่และได้เชิญให้กษัตริย์จามปาถวายความจงรักภักดีดังที่กษัตริย์องค์ก่อน ๆ ของประเทศนั้นได้ปฏิบัติต่อกษัตริย์สยามตลอดมา กษัตริย์จามปาทรงต้อนรับคณะทูตานุทูตเป็นอย่างดี และให้การรับรองอย่างสมเกียรติยศ และทรงสัญญาว่า จะส่งคนของพระองค์มากรุงศรีอยุธยาโดยเร็วเพื่อทำพิธีได้อำนาจอธิปไตยให้พระพิพัฒน์สัตยา แต่พระองค์มิได้ปฏิบัติตามที่ทรงสัญญาไว้ พระเจ้าแผ่นดินสยามจึงส่งทูตไปอีกในเดือนธันวาคมต่อมา พระโกษาธิบดีคนเดียวกันนั้น ได้นำของบรรณาการไปถวายกษัตริย์จามปาเพื่อเชิญให้มาทำพิธีตามหน้าที่ แต่ความสำเร็จของคณะทูตครั้งที่สองนี้ยังไม่ทราบได้ ขณะเมื่อข้าพเจ้าจากกรุงศรีอยุธยามา

พระเจ้าแผ่นดินสยามพระองค์นี้ ทรงปฏิบัติต่อชาวโปรตุเกสอย่างโหดร้ายมาก และในตอนต้นรัชกาล ทรงให้กักขังคนพวกนี้ไว้ในคุกเป็นเวลานาน แต่ในปี ค.ศ. ๑๖๓๖ (พ.ศ. ๒๑๗๙) พระองค์ได้ส่งคณะราชทูต

(๑) สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ไปยังมะละกา (Malacca) และมะนิลา (Manila) เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีกับเจ้าผู้ครองรัฐทั้งสองนั้น และเพื่อให้เกิดความสงบสุขต่อกัน อย่างไรก็ตาม สันติภาพนี้ได้สิ้นสุดลงในปี ค.ศ. ๑๖๓๙ (พ.ศ. ๒๑๘๒) เนื่องจากการเข้าแทรกแซงของราชทูตจีนแห่งเมืองมาเก๊า (Macao) ในตอนเริ่มรัชสมัยของพระองค์ได้ทรงส่งราชทูตไปเผ้ากษัตริย์อังวะ (๑) (Ava) กษัตริย์มอญ (Pegu) และกษัตริย์ลานช้าง (Langhianch) ท้ายพระองค์ทรงผูกสัมพันธไมตรีกับประเทศใกล้เคียง เพื่อความมั่นใจในความสงบสุขของอาณาจักรของพระองค์เองโดยคณะทูตเหล่านี้ และโดยการทำสนธิสัญญาไว้ต่อกัน แต่ความระแวงภัยของกษัตริย์มอญและกษัตริย์ลานช้างนั้นมีอยู่มาก และไม่เคยมีความไว้วางพระทัยเลย ต้องคอยระวังพระองค์อยู่เสมอ เพราะเกรงว่ากษัตริย์สยามจะเข้าโจมตีและจู่โจมเอาโดยไม่รู้ตัว อันที่จริงพระองค์ไม่น่าหวาดระแวงถึงเช่นนั้น เพราะกษัตริย์สยามเองนั้นทรงร้อนพระทัยที่จะรักษาราชบัลลังก์ไว้สำหรับราชวงศ์ของพระองค์อยู่แล้ว และพระองค์มีพระประสงค์ที่จะสร้างความนิยมนรักใคร่ในบรรดาไพร่ฟ้าประชาชน จึงทรงพยายามหาทางให้บ้านเมืองได้รับความร่มเย็นเป็นสุขและมีความเจริญมั่งคั่งด้วยการค้าขาย

ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินสยามเมื่อได้ทรงปราบปรามผู้ก่อการจลาจล และทำสัญญาไมตรีกับประเทศใกล้เคียง ทั้งจัดการเกี่ยวกับเมืองปัตตานีซึ่งเป็นประเทศราชเรียบร้อยแล้ว ก็ไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้พระองค์ยุ่งยากพระทัยอีก นอกจากชีวิตของออกญาพระคลัง ซึ่งพระองค์ทรงตั้งให้เป็นออกญาพิษณุ-

(๑) พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาว่า ทรงมีพระราชสาส์นไปยังกรุงอังวะให้ใช้กักราชที่ทรงลบแล้ว เมื่อจุลศักราช ๑๐๐๐ (พ.ศ. ๒๑๔๑) พระเจ้ากรุงอังวะทรงตอบพระราชสาส์นไม่ยอมใช้กักราชที่ทรงลบแล้วนั้น

โลก (Oya Pouceloucq) ออกญาพระคลังผู้นี้เป็นผู้บอกแผนการที่พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อนเตรียมประหารชีวิตพระองค์ ? เป็นผู้ที่ยอมเสี่ยงชีวิตบ่อยครั้งเพื่อคุ้มครองพระชนมชีพของพระองค์เมื่อครั้งยังเป็นออกญาภราดร ความกล้าหาญ ความรอบคอบและการกระทำการต่าง ๆ ของออกญาพระคลังนั้นเป็นประโยชน์อย่างที่สุดต่อพระองค์ในการแย่งชิงราชบัลลังก์ เมื่อเป็นเช่นนั้นพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงกระทำสัตย์สัญญาสาบานต่อออกญาพิษณุโลกอย่างเป็นทางการประเพณีว่า เมื่อได้ขึ้นครองราชบัลลังก์แล้ว พระองค์จะทรงประกาศสถาปนาออกญาพระคลังขึ้นเป็นเจ้าฝ่ายหน้าหรือ มหาอุปราชของอาณาจักรสยาม แต่พระองค์มิได้ทรงรักษาสัญญานั้นเพราะทรงประกาศตั้งพระอนุชาขึ้นเป็นฝ่ายหน้าหรือรัชทายาทที่จะได้สืบราชสมบัติ ทรงแต่งตั้งออกญาพระคลังเป็นออกญาสุวรรณโลก (Oya Souarcolouq) และต่อมาทรงตั้งให้เป็นออกญาพิษณุโลก ออกญาพระคลังไม่พอใจในตำแหน่งนี้ในประเทศสยามตำแหน่งผู้ปกครองมณฑลพิษณุโลกจะแต่งตั้งให้แก่โอรสของกษัตริย์หรือเจ้าชายแห่งราชตระกูลเท่านั้น

ออกญาพระคลังมิได้เว้นที่จะบ่นว่าต่อกรกระทำของพระเจ้าอยู่หัวและตำหนิความอกตัญญูของพระองค์ เมื่อใดที่ได้เข้าเฝ้าออกญาพระคลังจะเร่งรักพระองค์ในเรื่องนี้ และกล่าวว่าที่พระองค์ทรงมีราชอิสริยยศเช่นนั้นเพราะความกล้าหาญของตน พระเจ้าแผ่นดินมิได้ทรงปฏิเสธ แต่ทว่าตำแหน่งนั้นมิได้อยู่ในกำมือของพระองค์แล้ว จึงไม่สามารถที่จะแต่งตั้งออกญาพิษณุโลกเป็นผู้สืบสันตติวงศ์ได้ เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระทัยเอนเอียงที่จะมอบราชสมบัติให้แก่พระอนุชา อย่างไรก็ตาม พระองค์ทรงให้คำมั่นสัญญาว่า พระองค์จะยอมรับนับถือว่าออกญาพระคลังเป็นผู้ที่มี

บุญคุณต่อพระองค์มากที่สุดในโลก และจะทรงเลื่อนยศตำแหน่งให้จนถึง
ชั้นสูงที่สุดในประเทศ

แต่ภายหลังที่ได้ชัยชนะนครลำปาง ซึ่งออกญาพระคลังเป็นผู้ได้รับความดีความชอบไว้ทั้งสิ้นแล้ว ชื่อเสียงคุณงามความดีและความประพฤติก
ของออกญาพระคลัง ไม่เพียงแต่จะเริ่มเป็นที่สงสัยเท่านั้น ยังเป็นที่ประหวั
นพรั้นพริ้งแก่พระมหาอุปราชพระอนุชาของพระเจ้าแผ่นดินด้วย จนพระอัยกี
ของพระเจ้าอยู่หัว พระราชมารดาและพวกประจบสอพลอบางคนได้ยุแหย่
พระเจ้าอยู่หัวจนเป็นผลสำเร็จ และโดยมิได้คำนึงถึงบุญคุณท่วมท้นที่พระ
องค์ทรงเป็นหนี้แก่ออกญาพิษณุโลก หรือต่อคำสัตย์สาบานที่คนทั้งสองได้
กระทำไว้ต่อกัน เมื่อประมาณ ๓ เดือนก่อนหน้านั้น พระเจ้าอยู่หัวทรงสั่งให้
ทหารคุมท้าวออกญาพิษณุโลกมา ทรงให้เอาไฟนาบผ้าเท้า และกลอคร่างถูก
พันธนาการด้วยโซ่ตรวน กรันแล้วให้นำไปโยนทิ้งไว้ในคุกสกปรกซึ่งมีออก
ญายมราช (Oya Iumerat) ซึ่งเป็นศัตรูกันอย่างออกหน้าออกตาเป็นผู้ควบคุม
คุม บ้านเรือนถูกปล้นสะดม ช้ำทาสและช่างมัดถูกยึดเอาไป และทรัพย์สิน
สมบัติข้าวของมีค่าของออกญาพิษณุโลกถูกขนไปยังพระราชวัง พระเจ้า
อยู่หัวทรงกระทำการรุนแรงถึงที่สุด ก็เพราะโหราจารย์บางคนได้ทำนายไว้
ว่าเวลาตกฟากของออกญาพิษณุโลกนั้นมีดวงดาว โคจรเข้ามาอยู่ในราศีที่ค
ึ่งนิ่งนัก เป็นที่มั่นใจได้ว่า ท่อไปข้างหน้าจะมีอำนาจเท่าเทียมกษัตริย์และ
จะได้สวมมงกุฎกษัตริย์ ฉะนั้น เมื่อทรงเห็นว่าออกญาพิษณุโลกมีผู้คน
เคารพยำเกรงมาก ทั้งมีอำนาจ ร่ำรวย และเฉลียวฉลาด พระเจ้าอยู่หัวจึง
ทรงเริ่มหวั่นเกรงและเกลียดชัง

เมื่อออกญาพิษณุโลกตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ พระสงฆ์บางองค์ได้
แนะนำให้บุตรชายออกญาพิษณุโลกไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน ถูกรับเข้าอับนวอน

ขอพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณจากพระองค์ เด็กน้อยคนนี้มีอายุเพียง ๔ ขวบก็ไ้เข้าไปกราบบังคมทูล ขอพระมหากรุณาธิคุณให้แก่บิดา ช้อเรียกร้องไ้กระทบกระเทือนพระทัยของพระเจ้าแผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งพระองค์ทรงให้สัญญาอย่างเป็นทางการว่าจะปล่อยบิดาของเด็กเป็นอิสระและกลับบ้านไ้ในวันนั้น แต่ผลที่ตามมาภายหลังไ้ทำลายความหวังยิ่งนี้เสีย เพราะเมื่อเด็กกลับไปแล้วพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเสวยน้ำจันท์ไปมีน ๆ ไ้ตรัสถามออกญาอมราชว่า ออกญาอมราชจะแนะนำให้พระองค์ทำอย่างไรกับออกญาพิษณุโลก ออกญาอมราชซึ่งกรุ่นแต่จะกำจัดศัตรูของตน ไ้กราบทูลว่า งูซึ่งคนเลี้ยงคุมมาตั้งแต่ตัวยังเล็กก็ยังไม่วายชบกัดคนเลี้ยงที่ไปเหยียบหางมันเข้า พระเจ้าแผ่นดินทรงพอพระทัยในคำทอบนี้อย่างยิ่ง ถึงกับมีรับสั่งในทันทีให้ออกญาอมราชประหารชีวิตออกญาพิษณุโลกเสีย

ในขณะที่ออกญาอมราชกลับจากเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน ก็ไม่ต้องการละโอกาสที่จะกำจัดศัตรูของตนให้หมดสิ้นไป เมื่อมาถึงระเบียงข้างหน้าก็พบพระสงฆ์ซึ่งนั่งคอยผลของคำสัญญาที่พระเจ้าแผ่นดินทรงให้ไว้แก่บุตรชายของออกญาพิษณุโลก ออกญาอมราชพูดหลอกลวงพระสงฆ์เหล่านั้นว่า พระภิกษุทั้งหลายควรกลับไปยังพระอารามไ้แล้ว เพราะพระเจ้าแผ่นดินทรงให้ปลดปล่อยออกญาพิษณุโลกแล้ว และตนเองกำลังจะไปปล่อยให้เป็นอิสระจากคุก แต่เมื่อให้นำออกญาพิษณุโลกออกมาจากคุกมีด ออกญาอมราชก็ลงมือฆ่าออกญาพิษณุโลกเสียเอง โดยแทงด้วยกริชที่ล่าตัวค่านขวา ทั้งนี้เพราะเกรงว่า พระเจ้าแผ่นดินอาจจะทรงเปลี่ยนพระทัย และไว้ชีวิตออกญาพิษณุโลกตามคำทูลอ้อนวอนของพระสงฆ์

เมื่อออกญาพิษณุโลกเห็นว่าตนจะต้องตายก็กล่าวประนามอย่างเกรี้ยวกราดถึงความอกตัญญู ความทรยศ และความโหดร้ายของพระเจ้าแผ่นดิน

ซึ่งเป็นหนี้บุญคุณแทนทั้งชีวิตและราชบัลลังก์ และมาส่งประหารชีวิตตนโดย
 ไม่มีความผิด อันเป็นการกระทำที่ตรงข้ามกับคำสาบานซึ่งทรงให้ไว้ใหม่เมื่อ
 ๒-๓ เดือนที่แล้ว ออกญาพิษณุโลกพูดต่อไปว่า ตนไม่กลัวเกรงต่อความ
 ตายดอก แต่ทว่าเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่มีได้คิดต่อสู้ในยามที่ยังมีอำนาจ และ
 บรรดามิตรสหายก็อาจช่วยให้ขึ้นครองราชสมบัติ ออกญาพิษณุโลกต้องการ
 จะพูดมากกว่านี้ แต่ออกญายมราชให้นำตัวไปยังที่ประหารชีวิตและให้สับ
 ร่างออกเป็น ๓ ท่อน บรรดาพระสงฆ์ได้จัดการเผาศพให้และบรรจุเอาไว้
 รวมกับพระอังคารของเจ้านาย พระเจ้าแผ่นดินทรงเสียพระทัยในมรณกรรม
 ของออกญาพิษณุโลก แต่ขณะเดียวกันทรงริกรอนฐานะภรรยาออกญาพิษณุ
 โลกลงเป็นทาส และไม่ทรงอนุญาตให้รับบุตรชายของออกญาพิษณุโลกที่ถึง
 แก่กรรมมาเลี้ยงดูอยู่ในพระราชวัง รวมกับเหล่ามหาดเล็กของพระองค์ แต่
 ตรงกันข้าม กลับทรงบีบบังคับให้บรรดาญาติของเด็กชายให้การเลี้ยงดูอย่าง
 ลำบากยากแค้น

ออกญายมราชผู้ประหารชีวิตออกญาพิษณุโลกนั้น พระมารดาของ
 พระเจ้าแผ่นดินได้นำมาเลี้ยงไว้ตั้งแต่เล็กกับพระเจ้าแผ่นดิน แต่อยู่ในฐานะ
 คำต้อยและได้ทำงานที่สำคัญ ๆ ให้พระองค์ในคราวแย่งราชสมบัติ พระองค์
 ทรงให้นำเน็จรางวัลสำหรับงานที่ทำนี้ด้วยการแต่งตั้งให้เป็นออกญาจักรี
 (Oya Sicry) อันเป็นตำแหน่งชั้นสูงตำแหน่งหนึ่งของประเทศ เมื่ออยู่ใน
 ตำแหน่งนี้ก็ ได้มีชื่อเสียงเป็นที่ยกย่อง เนื่องจากเป็นผู้มีธรรมาจริยธรรมและมี
 ความสัตย์ซื่อ ความจริงออกญาจักรีได้รับความนิยมนรักใคร่เหมือน ๆ กัน
 ทั้งจากชาวต่างประเทศและชาวไทย จนพระเจ้าแผ่นดินทรงเริ่มแคลงใจใน
 อำนาจหน้าที่ของออกญาจักรี แต่ก็ทรงพอพระทัยเก็บความระแวงไว้ ด้วย

ทรงเห็นความอิจฉาริษยากันในหมู่ขุนนาง ทรงต้องการให้คนเหล่านั้นต่าง
 อำนาจของกันและกันได้ ในที่สุดออกญาจักรีถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้สมรู้ร่วม
 กิดก่อการร้ายต่อประเทศและต่อองค์พระมหากษัตริย์ ออกญาจักรีได้จับ
 เลี้ยงอาหารค่ำที่บ้านของตนแก่ออกญา ๓ คน ออกพระ ๓ คน และออก
 หลวง ๒ คน ทำให้ถูกกล่าวหาว่า ได้พุกจาอวดอ้างว่ามีสมักรพรรคพวก
 เพื่อนฝูงเพียงพอที่จะหักโค่นพระเจ้าแผ่นดิน ทำนองเดียวกับที่พระเจ้า
 แผ่นดินได้ทรงกระทำต่อกษัตริย์ ๒ - ๓ พระองค์ที่แล้ว ๆ มา ทั้งยังถูก
 กล่าวหาต่อไปอีกว่า ได้กระทำสัญญาต่อกันว่า จะสถาปนาออกญาจักรีเป็น
 พระเจ้าแผ่นดิน มีผู้ทูลเตือนพระเจ้าแผ่นดินในเรื่องนี้ และทรงให้กุมตัว
 พระยาจักรีพร้อมด้วยขุนนางทุกคนที่ร่วมเลี้ยงอาหารด้วยกันมา สอบสวน
 โดยใกล้ชิด และแล้วเมื่อทรงบริภาษคนพวกนั้นในความผิดฐานกบฏแล้ว
 พระองค์ทรงขึ้นขี่ช้างตกมันด้วยความตั้งพระทัยที่จะให้พวกคนกบฏเป็นเหยื่อ
 แก่สัตว์ร้ายนี้ ช้างคงได้เหยียบคนเหล่านั้นตายไปหมดแล้ว ถ้าหากออกญา
 พิษณุโลกมิได้สกัดทานเอาไว้ด้วยการเสียดันตรายเข้าไปกราบทูลขอร้องให้
 พระองค์เสด็จลงจากคชาธารเสีย แต่เมื่อพระองค์ขึ้นประทับบนบัลลังก์
 แล้ว กลับมีรับสั่งให้ออกญาพิษณุโลกนำออกญาจักรีและพรรคพวกไป
 ประหารชีวิตเสียด้วยมือของตนเอง

เมื่อออกญาจักรีเห็นว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงกริ้วหนักและชีวิตของพวกเขา
 คนอยู่ในอันตรายอย่างที่สุด จึงวิงวอนออกญาพิษณุโลกให้ช่วยชีวิตโดยให้
 ช่วยกราบบังคมทูลสกัดทานไว้ ออกญาพิษณุโลกได้ทูลเรื่องนี้แก่พระพันปี
 หลวงและพระภิกษุสงฆ์ ๒ - ๓ รูปได้ร่วมไปช่วยกราบทูลด้วย ฉะนั้น คน
 เหล่านี้ทั้งหมดจึงได้รับพระราชทานอภัยโทษ แต่ต้องถูกจำอยู่ในคุกสกลปรก
 ให้รับบ้านช่อง ทรัพย์สินสมบัติของออกญาจักรีให้หมด ออกญาพิษณุโลก

ออกญาพระคลัง และพระเพทราชา (Pittherasia) ได้ถือรับสั่งให้มากควบคุม
ดูแลเพื่อมิให้พระอารามซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างไว้ กับคลังแสงสรรพ
อาวุธ ซึ่งอยู่ใกล้เคียงบ้านออกญาจักรีต้องถูกปล้นสะดมไปด้วย

ในเรื่องนี้ออกญาพิษณุโลก ไม่สามารถซ่อนเร้นความเกลียดชังอย่าง
ลับ ๆ ที่ตนมีต่อออกญาจักรีได้ จึงออกคำสั่งให้เรือประจวบบ้านออกญาจักรี
ออกเสียและกล่าวว่า ตนจะไม่ยอมเข้าไปในบ้านโดยทางประตูซึ่งคนทรยศ
ได้ผ่านเข้าออก ภายหลังที่ออกญาจักรีคิดคุกอยู่เป็นเวลานานแล้วก็ได้พิสูจน์
ตนเองในความผิดซึ่งได้ถูกกล่าวหาด้วยการลှไฟ ฉะนั้น พระเจ้าอยู่หัว
จึงทรงประกาศว่า ออกญาจักรีเป็นผู้บริสุทธิ์ และรับสั่งให้คืนบุตรภรรยา
ข้าทาสและทรัพย์สินสมบัติสิ่งของให้ และทรงแต่งตั้งให้เป็นออกญาอมราช
เวลาล่วงมาจนออกญาพิษณุโลกถูกจับและถูกมอบให้อยู่ในความควบคุม
ดูแลของตน แต่ออกญาอมราชมิได้รำลึกถึงว่าตนเป็นหนี้ชีวิตแก่นักโทษ
ของตน และได้กระทำต่อออกญาพิษณุโลกดังที่ได้บรรยายมาแล้ว
ข้าพเจ้า^(๑) เล่าเรื่องที่ผ่านมาเพื่อแสดงให้เห็นนโยบายของพระเจ้าแผ่นดิน
ในการใช้คนบางคนให้ทำลายคนอื่น ๆ เพื่อประสงค์ที่จะกำจัดคนซึ่งอาจจะ
กระทำการย้อนรอยพระองค์ในสิ่งซึ่งคนพวกนั้นได้กระทำการหักโค่นกษัตริย์
ที่ถูกตั้งตามกฎหมายเพื่อพระองค์เองมาแล้ว

นอกจากนั้น ยังได้ทรงดอดดอนยศผู้ซึ่งอาจมีความปรารถนาเป็นใหญ่
และทรงวิตรอนอำนาจของบรรดาเสนาบดีและดอดดงเป็นไพร่จนกระทั่ง
ทุก ๆ วัน ไม่มีใครสักคนที่จะกล้าขากเฝ้าพระองค์ที่พระราชวังและถวาย
ความเคารพพระองค์ พระองค์ไม่ทรงอนุญาตให้ขุนนางไปเยี่ยมเยียนกันอีก
ต่อไปและไม่ยอมให้สนทนาปราศรัยเมื่อพบปะกัน เว้นแต่จะพูดคุยกันคั่ง ๆ
และอยู่ต่อหน้าบุคคลอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นพยานได้ว่าพวกกันเรื่องอะไร ฉะนั้น

(๑) คือ วันวลิต

ด้วยความเจียมขนาดของพระองค์จึง ทำให้พวกขุนนางหมดหนทางร่วมหัว
กันคิดร้ายต่อพระองค์

พระเจ้าแผ่นดินทรงมีกระบวนข้าราชการที่สง่างาม พระราชดำริ
ของพระองค์เป็นไปอย่างไพศาล ทรงใฝ่พระทัยบูรณะปราสาทที่ชำรุดทรุด
โทรมและโปรดให้สร้างพระที่นั่งขึ้นใหม่ด้วย แต่ทว่า ทรงบังคับให้ขุนนาง
และราษฎรออกเงินช่วยสมทบด้วย เป็นผลให้ประชาชนถูกกดขี่ ได้รับความ
ทุกข์ยากและทำให้หมดหนทางกระต้างกระเดื่อง พระองค์ทรงเปลี่ยนตัว
ขุนนางที่มียศศักดิ์สูงสุดของประเทศบ่อย ๆ จนไม่มีขุนนางคนใดแน่ใจใน
ตำแหน่งหน้าที่ของตน และบรรดาผู้ครองมณฑลและเจ้าเมืองสำคัญ ๆ ก็ถูก
บังคับให้อยู่ในกรุงศรีอยุธยาและต้องเข้าเฝ้าในพระราชวังทุกวัน ทำให้
บรรดาผู้ช่วยต้องปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนี้แทน นี่เป็นวิธีการซึ่งพระองค์
รักษาสวัสดิภาพของพระองค์และของราชบัลลังก์ไว้ ทั้งนี้ อาจจะกล่าวได้ว่า
นับเป็นศตวรรษ ๆ ที่เดียว ที่ไม่มีกษัตริย์พระองค์ใดในประเทศสยาม
โหดร้ายเกินกว่ากษัตริย์องค์นี้เลย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

สำนักพิมพ์ที่ ๑๑๑ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร

นายเฉลียว จันทรรักษ์ ผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา

พ.ศ. ๒๔๙๗

